

T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İKTİSADİ GELİŞME VE ULUSLARARASI İKTİSAT
TEZLİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**SURİYELİ MÜLTECİLERİN EMEK PİYASASINA
ETKİSİ**

ÖZNUR KAYA

2501150268

TEZ DANIŞMANI

DOÇ.DR. EMİNE TAHSİN

İSTANBUL-2019

T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

YÜKSEK LİSANS
TEZ ONAYI

ÖĞRENCİNİN;

Adı ve Soyadı : ÖZNUR KAYA Numarası : 2501150268
Anabilim Dalı /
Anasanat Dalı / Programı : İKTİSADİ GELİŞME VE
ULUSLARARASI İKTİSAT Danışmanı : DOÇ. DR. EMİNE TAHSİN
Tez Savunma Tarihi : 12.09.2019 Saati : 14.00
Tez Başlığı : SURİYELİ MÜLTECİLERİN EMEK PİYASASINA ETKİSİ

TEZ SAVUNMA SINAVI, İÜ Lisansüstü Eğitim-Öğretim Yönetmeliği'nin 36. Maddesi uyarınca yapılmış,
sorulan sorulara alınan cevaplar sonunda adayın tezinin KABULÜNE OYBİRLİĞİ / ~~OYÇOKLUĞUYLA~~ karar verilmiştir.

JÜRİ ÜYESİ	İMZA	KANAATİ (KABUL / RED / DÜZELTME)
1- DOÇ. DR. EMİNE TAHSİN		Kabul
2- DOÇ. DR. ZAHİDE AYYILDIZ ONARAN		Kabul
3- DR. ÖĞR. ÜYESİ ÖZGE KAMA		KABUL

YEDEK JÜRİ ÜYESİ	İMZA	KANAATİ (KABUL / RED / DÜZELTME)
1- DOÇ. DR. ÖZGE GÖKDEMİR		
2- DR. ÖĞR. ÜYESİ TOLGA AKSOY		

ÖZ

SURİYELİ MÜLTECİLERİN EMEK PİYASASINA ETKİSİ

ÖZNUR KAYA

Suriye’de meydana gelen iç savaş sebebiyle Türkiye’ye göç etmek zorunda kalan, sayıları yaklaşık 3,6 milyona ulaşan Suriyeli mültecilerin Türkiye emek piyasasına etkisini inceleyen birçok araştırma bulunmaktadır. Bu çalışmada öncelikle Türkiye’de emek piyasasının yapısal özellikleri dikkate alınarak söz konusu araştırmaların bulgularına yer verilmektedir. Sonuç olarak Suriyeli mültecilerin Türkiye emek piyasasına katılmalarının gerek ekonomik gerekse toplumsal açıdan bir takım riskleri de beraberinde getirdiği gerçeğine ulaşılmıştır. Bu bağlamda Suriyeli mültecilerin Türkiye emek piyasasının yapısını değiştirdiği, işsizliği ve kayıt dışı istidam oranlarını arttırdığı ayrıca yerel halk ile haksız rekabete yol açarak ücretleri düşürdüğü sonucuna varılmıştır.

Anahtar Kelimeler: *Göç, Suriyeli Mülteciler, Türkiye’de İstihdam, Türkiye’de Kayıt dışı İstihdam, Türkiye Emek Piyasası*

ABSTRACT

THE IMPACT OF SYRIAN REFUGEES ON THE TURKISH LABOR MARKET

OZNUR KAYA

Due to the civil war in Syria, almost 3.6 million Syrian refugees were forced to migrate to Turkey. There is a huge number of researches about Syrian refugees in Turkey's labor market. First of all, in this study findings of researches which are examined are handled by taking care of structural characteristics of Turkey's labor market. This study includes the findings of these researches. Syrian refugees joining the Turkish labor market bring not only economics but also social problems. In this context, it is assumed that the Syrian refugees in Turkey effect the structure of the labor market, unemployment and informal employment rates . Also, it is acclaimed that attendance of Syrian refugees in Turkey's labor market causes reducing wages because of unfair competition.

Key words: *Migration, Syrian Refugees, Employment in Turkey, Informal Employment in Turkey, Turkish Labor Market*

ÖNSÖZ

Göç insanoğlunun var oluşundan bu yana canlıların yaşamlarında köklü değişikliklere sebep olmuş bir olgudur. Eski dönemlerde insanlar daha iyi, daha güzel bir hayata ve daha refah bir yaşama ulaşmak amacıyla göç ederken, günümüzde göçün en büyük sebeplerinden biri yaşanan bölgelerdeki savaşlar ve iç karışıkların olduğu bilinmektedir.

Son dönemde Suriye’de meydana gelen iç savaş sebebiyle can güvenlikleri için insanlar yaşadıkları bölgelerden göç etmek ve komşu ülkelere mülteci, sığınmacı ve göçmen gibi statülerle yerleşmek zorunda kalmışlardır. Yaşanılan Suriye iç savaşıyla birlikte dünyayı ilgilendiren bu göç sorunu ortaya çıkmıştır. Tüm dünyada olduğu gibi Türkiye’de de göç kavramı literatürde önem kazanmıştır. Son on yıldır bu konuyla ilgili birçok çalışma yapıldığı saptanmıştır. Yapılan bu çalışmada da Suriye’den Türkiye’ye gelen mültecilerin Türkiye emek piyasasına etkisinin incelenmesi amaçlanmıştır. Çalışma kapsamında göç olgusuna, mülteci, sığınmacı gibi genel kavramlara değinilmesinin yanı sıra asıl manada Türkiye Emek Piyasası Yapısı ve Suriyeli Mültecilerin Emek Piyasasına yapmış olduğu etki ele alınmıştır.

Bu tezin oluşum sürecinde ve sonlandırılmasında emeği geçen tez danışmanım değerli hocam Doç. Dr. Emine TAHSİN başta olmak üzere, yüksek lisans eğitimi almak konusunda beni motive eden değerli hocam Doç. Dr. Zahide AYYILDIZ ONARAN’a, eğitim hayatım boyunca tüm fedakarlıkları yaparak emeğini benden esirgemeyen ve her daim arkamda duran sevgili annem Resmigül KAYA’ya, tez sürecim boyunca desteğini esirgemeyen ve yol gösteren değerli arkadaşım Elif ASOY’a, tezimin ilerlemesinde yardımlarıyla katkı sağlayan değerli arkadaşım Gözde SARI DİLGİMEN’e, çalışmamın her aşamasında yanımda olarak sırtımdaki yükü hafifleten, hayatımda ve kalbimde değerli yeri olan İbrahim UYSAL’a teşekkürlerimi sunarım.

ÖZNUR KAYA

İSTANBUL,2019

İÇİNDEKİLER

ÖZ	i
ABSTRACT	ii
ÖNSÖZ.....	iii
TABLolar LİSTESİ.....	vii
GRAFİKLER LİSTESİ.....	viii
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	ix
KISALTMALAR	x
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

GÖÇ OLGUSU

1.1.Göç Kavramı	3
1.2.Başlıca Göç Kuramları	4
1.2.1. Ravenstein’ın Göç Kanunları Kuramı	4
1.2.2. İtme - Çekme Kuramı	6
1.2.3. Harris- Todaro Göç Modeli	8
1.3. Göç Çeşitleri.....	9
1.3.1. Gönüllü Göç.....	9
1.3.2. Zorunlu Göç	10
1.4.Göç Terminolojisi.....	12
1.4.1.Göçmen, Sığınmacı ve Mülteci Kavramları	12
1.4.1.1 Göçmen Kavramı	13
1.4.1.2. Sığınmacı Kavramı	13
1.4.1.3. Mülteci Kavramı ve Uluslararası Hukukta Mültecilik Hakları.....	14

1.5. Suriyeli Mültecilerin Türkiye’deki Hukuksal Statüleri	17
--	----

İKİNCİ BÖLÜM

TÜRKİYE EMEK PİYASASI YAPISI VE SURIYELİ MÜLTECİLERİN EMEK PİYASASINA ETKİSİ

2.1. Türkiye Emek Piyasası Yapısı	19
2.1.1. Türkiye’de İstihdam.....	21
2.1.1.1. Türkiye’de İstihdamın Sektörel Dağılımı	26
2.1.1.2. Türkiye’de Kayıt Dışı İstihdam	27
2.1.2. Türkiye’de İşgücüne Katılım	29
2.1.3. Türkiye’de İşsizlik	33
2.1.3.1. Türkiye’de Genç İşsizlik	35
2.1.3.2. Türkiye’de Kadın İşsizliği	37
2.1.4. Türkiye’nin İşgücü İstatistiklerinin Genel Görünümü.....	41
2.2. Suriyeli Mültecilerin Türkiye Emek Piyasalarına Etkileri	43
2.2.1. Türkiye’deki Suriyeli Mültecilerin Genel Görünümü	43
2.2.1.1. Türkiye’deki Geçici Koruma Altındaki Suriyeli Mültecilerin Dağılımları	46
2.2.1.1.1. Geçici Koruma Altındaki Suriyeli Mültecilerin Barınma Merkezlerindeki Dağılımı	46
2.2.1.1.2. Geçici Koruma Altındaki Suriyeli Mültecilerin Türkiye İllerindeki Dağılımı	49
2.2.1.1.3. Geçici Koruma Altındaki Suriyeli Mültecilerin Demografik Dağılımı.....	53

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

SURİYELİ MÜLTECİLERİN EMEK PİYASASINA ETKİLERİNİ ANALİZ EDEN ÇALIŞMALARIN TEMEL BULGULARI

3.1. Suriyeli Mültecilerin Emek Piyasasındaki Yeri	55
3.1.1. Suriyeli Mültecilerin Emek Piyasasındaki Hukuki Durumları	56
3.2. Suriyeli Mültecilerin Emek Piyasasına Entegrasyonu ve Olası Etkileri	59
3.3. Suriyeli Mültecilerin Kayıt Dışı İstihdama Olası Etkisi.....	61
3.4. Suriyeli Mültecilerin Coğrafi Dağılımının Emek Piyasasında Yaratmış Olduğu Değişimler	64
3. 5. Suriyeli Mültecilerin Sektörlere Etkileri	69
3.5. 1. İnşaat Sektörüne Etkisi	70
3.5. 2. Tekstil Sektörüne Etkisi.....	71
3.6. Suriyeli Mülteci Kadın ve Çocukların Emek Piyasasına Etkileri	73
3.6.1. Suriyeli Mülteci Çocukların Etkisi	73
3.6.2. Suriyeli Mülteci Kadınların Etkisi	75
3.7.Suriyeli Mültecilerin Ekonomi ve Emek Piyasasına Etkilerine Yönelik Temel Çalışmaların Bulguları:	77
SONUÇ	97
KAYNAKÇA	101

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 2.1: Seçilmiş Ülkelerin İstihdam Oranları	22
Tablo 2.2: Cinsiyete Göre Yıllar İçerisinde İstihdam Oranları (%).....	24
Tablo 2.3: İstihdam Edilenlerin Yıllara Göre İşteki Durumu (%)	25
Tablo 2.4: Cinsiyete Göre Yıllar İçerisinde İşgücüne Katılım Oranları (%)	31
Tablo 2.5: Eğitim Durumuna Göre İşgücüne Katılım Oranları (%)	32
Tablo 2.6: Cinsiyete Göre Yıllar İçerisinde İşsizlik Oranları (%)	35
Tablo 2.7: 15-24 Yaş Arası Genç İşsizlik Oranları (%).....	36
Tablo 2.8: Türkiye’de Kadınların İşsizlik Oranları (%).....	38
Tablo 2.9: Türkiye’de Eğitim Durumuna Göre Kadınların Ortalama Ücret Farkı	40
Tablo 2.10: 2011-2018 Yılları Arası İşgücü İstatistikleri	42
Tabl 2.11: Geçici Koruma Altındaki Suriyeli Mültecilerin Barınma Merkezlerindeki Dağılımı -2013	47
Tablo 2.12: Geçici Koruma Altındaki Suriyeli Mültecilerin BarınmaMerkezlerindeki Dağılımı-2018	48
Tablo 2.13: Türkiye’de Geçici Koruma Altındaki Suriyeli Mültecilerin Barınma Merkezlerine Göre Dağılımı -2019.....	49
Tablo 2.14: Geçici Koruma Altındaki Suriyeli Mültecilerin İller Özelinde Dağılımı	52
Tablo 2.15: Geçici Koruma Altındaki Mültecilerin Yaş ve Cinsiyete Göre Demografik Dağılımı	53
Tablo 3.1: Çalışma İzni Alan Suriyeli Mültecilerin Cinsiyete Göre Dağılımları	58
Tablo 3.2: Türkiye Düzey 2 Bölgelerinin Kayıt Dışı İstihdam Değişimleri	66
Tablo 3.3: Türkiye Düzey 2 Bölgelerinin İşsizliği Üzerindeki Değişimleri	67
Tablo 3.4: Suriyeli Çocuk Mültecilerin Cinsiyete Göre Okullara Kayıt Durumu	73
Tablo 3.5: Suriyeli Mültecilerin Emek Piyasasına Etkilerini İnceleyen Temel Çalışmalar	88

GRAFİKLER LİSTESİ

Grafik 2.1: Nüfusun Yaş ve Cinsiyete Göre Dağılımı.....	27
Grafik 2.2: Toplam İstihdamın Sektörel Dağılımı.....	27
Grafik 2.3: Sosyal Güvenlik Kuruluşuna Kayıtlı Olmayanların Sektörel Durumu ...	29
Grafik 2.4: Suriyeli Müttecilerin Ülkelere Göre Dağılımı.....	44
Grafik 2.5: Yıllara Göre Türkiye'deki Geçici Koruma Altındaki Suriyeliler	50
Grafik 3.1: Suriyeli Kadın Mültecilerin Eğitim Durumu	76

ŞEKİLLER LİSTESİ

- Şekil 1.1:** Göç Kararını Etkileyen İtici ve Çekici Faktörler 7
- Şekil 2.1:** Geçici Barınma Merkezleri İçinde ve Dışında Kalan Suriyeli Mülteciler 45

KISALTMALAR

AB	:Avrupa Birliği
AFAD	:Afet ve Acil Durum Yönetim Başkanlığı
ÇSGB	:Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı
ILO	:Uluslararası Çalışma Örgütü
IRO	:Uluslararası Mülteciler Teşkilatı
OECD	:Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü
ORSAM	:Ortadoğu Araştırma Merkezi
SGK	:Sosyal Güvenlik Kurumu
STK	:Sivil Toplum Kuruluşları
TBMM	:Türkiye Büyük Millet Meclisi
TÜİK	:Türkiye İstatistik Kurumu
TÜSİAD	:Türk Sanayicileri ve İş İnsanları Derneği
UNHCR	:Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği
UNICEF	:Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu

GİRİŞ

Göç olgusu insanlık tarihi boyunca kendine yer edinmekle birlikte küresel dünyadaki mevcut gelişmeler dikkate alındığında öneminin gittikçe arttığı görülmektedir. İnsanlık göçebe yaşam tarzından yerleşik hayata geçene kadar konar göçer bir yaşam şekli benimsemiştir. Bu aşamadan sonra onu göç etmeye iten bir takım toplumsal, ekonomik, siyasi ve kültürel unsurlarla karşı karşıya kalmıştır. Çeşitli nedenlere dayanan göç hareketleri bireysel ya da toplumsal olarak gerçekleşebilmektedir. Göç hareketi tek bir sebepten dolayı meydana gelebileceği gibi çok yönlü ve katmanlı faktörlere dayanarak da meydana gelebilmektedir. Bu faktörlerin bireyler ya da toplumlar için göç etme kararlarında etkili olduğu söylenebilmektedir.

Göç etme nedenleri kişiye bağlı ya da kişiden bağımsız bir şekilde ortaya çıkabilmektedir. Kişinin isteğine göre gideceği yeri belirlemesi ve daha iyi bir yaşam koşuluna sahip olma motivasyonu göç etme kararını şekillendirebilmektedir. Bu türden bir göç kararı kişinin elinde olması ve sadece kendi isteğiyle gerçekleşmesi nedeniyle “gönüllü göç” olarak tanımlanmaktadır. Diğer taraftan doğal afetler ve savaşlar gibi olağanüstü durumlarda bireylerin kendi isteklerinin dışında, zaruri olarak gerçekleştirdikleri göçe ise “zorunlu göç” adı verilmektedir. Çalışmanın birinci bölümünde gönüllü göç ve zorunlu göç gibi konuya ilişkin literatürde kullanılan genel kavramlara yer verilmektedir.

Çalışmanın ikinci bölümünde ise Türkiye emek piyasası yapısının parametreleri olan istihdam, işgücüne katılım ve işsizlik oranları irdelenerek emek piyasasının nasıl bir yapıya sahip olduğu açıklanmaktadır. Yıllar içerisinde işgücüne katılım oranı artarken aynı zamanda işsizlik oranının da artış eğiliminde olduğu görülmektedir. Çalışmada 2011-2018 yılları arasında emek piyasasına yönelik veriler incelenmektedir. Verilerin başlangıç yılı olarak 2011 tarihinin tercih edilmesinin sebebi, Suriyeli mültecilerin göç hareketlerinin 2011 itibarıyla başlamış olmasıdır. Böylece söz konusu göçün emek piyasasındaki etkileri daha sağlıklı bir şekilde irdelenebilmektedir.

Çalışmanın üçüncü bölümünde Suriyeli mültecilerin emek piyasasına etkisi, istihdam yapısı, işsizlik ve kayıt dışı istihdam gibi bir takım makro iktisadi değişkenler bazında değerlendirilmektedir. Bu bağlamda mevcut ilişki yapılan çalışmalardaki bulgulardan yola çıkılarak yorumlanmaktadır.

BİRİNCİ BÖLÜM

GÖÇ OLGUSU

1.1.Göç Kavramı

Toplumlar, tarih boyunca bulundukları bölgelerden farklı nedenlerle ayrılmak zorunda kalmışlardır. Bu durum, insanların gerek iktisadi gerekse sosyo-kültürel değişimlerine sebep olabilecek unsurlar arasında yer alan göç olgusunu doğurmaktadır. Dar anlamda göç kavramı, sosyal bir hareket olup bireylerin kendi iradeleri ya da iradeleri dışında mekansal olarak yer değiştirdikleri bir nüfus hareketi olarak tanımlanabilmektedir. (Leloup, 1996: 101).

Söz konusu nüfus hareketinin arkasında birçok etken bulunabilmektedir. Dolayısıyla göç, kendisini doğuran unsurlara bağlı olarak farklılık göstermektedir. Burada önemli olan göç eden bireylerin hangi amaçla bu eylemi gerçekleştirdiğidir. (Sağlam,2006: 35). Örneğin; bazı durumlarda göç, insanın içinde bulunduğu çevrenin koşulları yaşamını zorlamaya başladığı anda zaruri olarak ortaya çıkabilmektedir. Diğer taraftan barınma ve yaşama hakkının ihlali insanları içinde bulundukları koşulları değiştirmeye zorlayabilmektedir. Her iki durumda da göç kişinin seçim alanının dışında gerçekleşmekte olup, dışarıdan gelen bir baskı haline dönüşmektedir.

Bir diğer sınıflandırma kriteri olarak ülke sınırı ele alınabilmektedir. Göçün ülke sınırları içerisinde gerçekleşmesi “iç göç” olarak ifade edilirken, ülke sınırlarını aşması durumunda “dış göç” kavramı kullanılmaktadır (Aksoy, 2012: 294).

Göç eden toplumlar, zaman içerisinde yeni yaşam alanlarına adapte olarak hayatlarını devam ettirmektedirler. Bu sebeple kendi yaşam biçimlerini göç edilen yerin yapısıyla uyumlu hale getirmeleri gerekebilmektedir. (Kaypak ve Bimay, 2016: 88). Göçün zorunlu hale gelmesi aynı zamanda ulusal ve uluslararası ölçekte ülkelerin kendi içerisinde bir takım ekonomik ve sosyal değişimleri beraberinde getirmesidir. Hedef ülkeye doğru yapılan göçün o ülkenin sosyo-ekonomik, kültürel,

siyasi, coğrafi gibi dinamiklerini değiştirdiği söylenebilmektedir. Küreselleşen dünyada göç sistematik olarak dalga dalga yayılmaktadır. Günümüzde farklı sebeplerle göç dalgaları dinamik bir süreç içerisinde hızla devam etmektedir. Göçün değişik nedenlerinin yanında iç savaşlar önemli bir yer tutmaktadır. Can güvenliğinin tehdit edilmesi halinde insanlar, yaşamışlıklarını geride bırakarak daha güvenli olduklarını düşündükleri bölgelere zorunlu olarak göç ederler. Savaş ortamından kitlesel olarak göç eden bireyler bütün mal varlıklarını geride bırakarak kaçmaktadırlar (Harunoğulları,2016: 31).

1.2.Başlıca Göç Kuramları

Göç olgusu tarihsel süreç boyunca her zaman inceleme konusu olmuş ve nedenleri üzerine bir takım kuramlar geliştirilmiştir. Bu kuramların içeriği ve savunduğu düşünceler birbirinden farklı olsa da temelde göçün nedenlerini açıklamaktadırlar. Göç kuramlarının çok sayıda olması aslında göç olgusunu tek bir kuramla açıklanamayacağını ve göçün nedeninin birden fazla faktöre bağlı olduğunu göstermesi bakımından önemlidir (İnce,2019:2581). Bu bağlamda göçün nedenlerini açıklayan ilk kuramlardan biri Ravenstein'in Göç Kanunları kuramıdır.

1.2.1. Ravenstein'in Göç Kanunları Kuramı

Göç kararını etkileyen Ravenstein'in Göç Kanunları kuramı göçün sebeplerini açıklamaya çalışan kurumlardan biri olması sebebiyle önemlidir. Ravenstein, göç olgusunun kanunlarını bulmaya çalışırken 1871 ve 1881 tarihleri arasında İngiltere nüfus sayımından hareketle bir takım istatistiki bilgilere dayanarak yedi adet göç kanunu saptamıştır. Bu kanunlar;

- *Göç ve mesafe*: Göç eden bireylerin kısa mesafeli yerlere göç etmesiyle yaratmış olduğu göç dalgasını büyük boyutlara taşımaktadır. Kentlere doğru

yapılan bu göçün oradaki iş imkanlarının nüfusa oranı göçün boyutunu açıklayabilmektedir.

- *Göç ve basamakları:* Sanayileşmeyle birlikte kentlerin cazibesinin artması göçü tetiklemektedir. Kentlere yakın bölgelerden kente göç edenler ayrıldıkları bölgelerde boşluklar oluşturmaktadır. Boş kalan yerleşim yerlerine yine çevresel alanlarındaki göçmenlerin gelmesiyle o bölge doldurulmaktadır. Adeta bir basamak olarak göç edenlerin yerine başka göçmenlerin gelmesiyle tüm ülkede bir göç dalgası oluşturulmaktadır.
- *Yayılma ve emme süreci:* Göç edenlerin amacı işgücüne katılarak pay almaktır. Sanayinin de ihtiyaç duyduğu emek talebi göçle karşılanmaktadır. Böylece göç emek piyasasınca emilerek sanayinin ihtiyacı olan emeği karşılamaktadır.
- *Göç zincirleri:* Ravenstein'a göre göç dalga dalga yayılarak bir başka göçü tetiklemektedir. Zincirin halkası gibi düşünürsek göç alan yerleşim yerlerinin aynı zamanda göç verdiğini söylemektedir.
- *Doğrudan göç:* Bu göç kanunda artık kısa mesafeli göçten söz edemeyiz. Uzun mesafeli göç vardır ve herhangi bir basamağı olmadan gerçekleşmektedir. Yani göç eden bireyler büyük sanayi merkezlerine yerleşerek kalıcı olarak orada yaşamaktadırlar.
- *Kır- kent yerleşimleri farkı:* Kentlerde yaşayanlar yerleşik düzen içerisinde olduklarından daha az göç etme eğilimindedirler. Kente doğru yapılan göçler yerleşik düzen içersindekileri çok fazla yerlerinden oynatmamaktadır. Kırsaldan kırsala yapılan göçlerde kırsalda yerleşik halde yaşayanları yerlerinden oynatabilmektedir. Bu durum göç etme durumunu tetikleyerek basamaklı bir göç dalgası yaratmaktadır.
- *Kadın erkek farkı:* Son kanun cinsiyete aittir. Ravenstein'a göre kadınların kısa mesafeli göç etme eğilimi erkeklere oranla daha yüksektir. Erkekler daha çok uzun mesafeli yerleşik düzene geçilmesi kolay olan göçleri tercih etmektedir.

Ravenstein'ın ortaya attığı göç kanunlarına göre göç etme kararında ekonomik nedenler önemli görülmektedir. Göç eden bireyler gittikleri yerlerdeki

kazanç ve kayıpları doğrultusunda göç etme kararlarını belirlemektedirler. Göç etme kararını tetikleyen sebepler daha çok ekonomik gücü artırıcı sebepler olarak göze çarpmaktadır. Ravenstein göçün artarak devam etmesinin sebebi olarak sanayileşmeyle birlikte ticaret merkezlerinin cazibesinin artarak bireylerin göç eğilimlerini belirlediğini söylemektedir (Ravenstein'den akt. Çağlayan, 2011: 68-71).

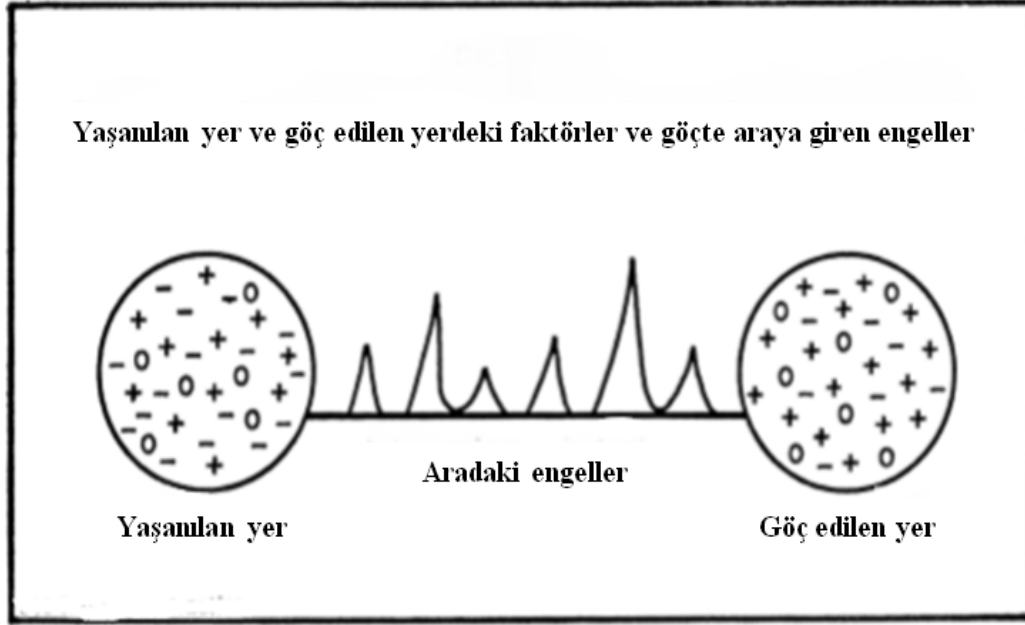
1.2.2. İtme - Çekme Kuramı

Lee (1966) yazmış olduğu “A Theory of Migration” adlı makalesinde göç kararını etkileyen itici ve çekici faktörleri saptamıştır. Lee'ye göre göç kararını etkileyen ve göç sürecini belirleyen faktörler dört başlık altında toplanmaktadır:

1. Başlangıç noktasıyla ilgili faktörler
2. Varış noktasıyla ilgili faktörler
3. Aradaki engeller
4. Kişisel faktörler (Lee 1996: 50).

Şekil 1.1'de ilk üç madde şematik olarak gösterilmektedir. Alanlar içerisinde bireyleri tutan ya da bireyleri kendine çeken sayısız faktör vardır. Çekici faktörler kadar itici faktörler de söz konusudur. Bunlar şekilde artı (+) ve eksi (–) işaretleri ile gösterilmiştir. (+) ile gösterilenler çekici faktörleri, (–) ile gösterilenler ise itici faktörleri temsil etmektedir. Göç kararında (0) ile gösterilenler nötr faktörlerdir. Yani bireylerin kayıtsız kaldığı faktörler olduğunu söylemek mümkündür. Bu tip faktörler göç için olumlu ya da olumsuz bir katkı sağlamamaktadır.

Şekil 1.1: Göç Kararını Etkileyen İtici ve Çekici Faktörler

Kaynak: Lee (1996: 50)

İtici ve çekici faktörler göstermektedir ki yaşanılan yer ile göç edilecek yer arasında bir bütün olarak itici ve çekici faktörler bireyleri etkilemektedir. Örneğin; çocuk sahibi bir aile için gidilen yerdeki eğitim imkanları çok önemliyken, çocuk sahibi olmayan bireyler için belki de bu durumun pek fazla bir önemi yoktur. Örnekte de görüldüğü gibi her göçmen ya da potansiyel göçmen için çekici faktörler farklılık arz edebilmektedir (Lee,1966: 50).

Göç kararının verilmesinde kişisel faktörler önemli bir yere sahiptir. Yerleşik düzende bulunan potansiyel göçmenler göç edecekleri yerleşim yerlerindeki olumlu ve olumsuz faktörlerin kendilerine ne ölçüde yarar sağlayacağını ya da maliyet oluşturacağını bilincindedirler. Bireyler yerleşik düzenlerindeki olanaklar ile göç edecekleri yerlerdeki olanakları karşılaştırarak itici ve çekici faktörlerin analizini yapabilmektedirler. Diğer taraftan göç sürecinin belirlenmesinde gidilecek yerdeki riskler, göçmenler için karar mekanizması aşamasında çekimser kalmalarına neden olabilmektedir (Çağlayan,2011: 74). Bununla birlikte bazı bireyler için göç zorlayıcı nedenlerle gerçekleşebilirken bazıları için ise daha iyi yaşam koşullarına ulaşma isteği göçü tetiklemektedir (Lee,1966: 51).

İtme çekme kuramı bağlamında diğer bir etmen de aradaki engellerdir. Yaşanan yer ile göç edilecek yer arasındaki karar vermeyi etkileyen faktörler eşitlendiği durumda göçmelerin kararları sadece bu faktörlerle açıklanamamaktadır. Lee'ye göre hukuksal ve sosyal belirsizlikler, ekonomik bir takım sebepler, göç mesafesi, gidilen yerde uygulanan göç kanunları, ırk ya da ulusal kimliğinden kaynaklanan zorluklar, göçün fiziki koşulları gibi unsurlar göçmenler için engelleyici faktörlerdir (Çağlayan,2011: 74).

Kurama göre göç kararı alan potansiyel göçmenler yaşanılan yerin itici ve çekici faktörlerine hem de gidilecek yerin itici ve çekici faktörlerine bakarak karar verebilmektedirler. Bireyler kendi çıkarlarını maksimize edecek rasyonel kararlar alarak göç edilip edilmeyeceğini belirleyebilmektedirler. İşgücü açısından bakıldığında itme çekme kuramı çerçevesinde sanayileşmiş toplumların sunmuş olduğu imkânlar kendi ülkesinde işsiz olan bireyler için çekici güç olmaktadır. Bu bağlamda yaşanılan yerin yaşam koşullarının itici gücü oluşturduğunu, gidilecek yerdeki vaatlerin çekici gücü oluşturduğu söylenebilmektedir (Aksoy, 2012: 295). Örneğin; daha iyi bir hayat yaşamak için küçük şehirlerden daha büyük şehirlere göç eden bireyler için iş imkânları, eğitim olanakları ve sosyo-kültürel zenginlikler çekici gücü oluşturmaktadır. Gidilen yerde iş bulunamaması, ev kiralارının yüksek olması ya da toplum tarafından dışlanması gibi sorunlar yaşayan bireyler için bu faktörler itici gücü oluşturmaktadır.

1.2.3. Harris- Todaro Göç Modeli

Lee tarafından ortaya atılan “itme çekme” kuramı dışında bireylerin göç etme nedenlerini inceleyen bir diğer model Harris-Todaro'ya aittir. Modele göre kırsaldan kente emek göçünün ardında yatan iktisadi rasyonalite bireylerin beklenen kazancına ilişkin farklılıklardır. Bu durumda kentsel beklenen kazanç kırsal beklenen kazançtan büyük olduğu sürece göç etme olasılığı görece daha yüksektir (Todara ve Harris,1970:126-142). Dolayısıyla kırsalda ve kentte geçerli olan ücretin eşitlenmesi kişilerin karar sürecinde etkili olan bu faktörü nötr hale getirebilmektedir.

Harris-Todaro (1970), göç modelinde göç etme kararını etkileyen faktörlerin en önemli nedenlerinden biri kırsal sektörlerden, kentsel sektörlerle daha yüksek ücret düzeyinde iş bulma istediğinin olmasıdır. Göç eden bireyler kentlerdeki formal sektörlerde iş arayışına girmektedirler. Formel sektörlerde iş bulamayanlar görece daha düşük ücrete razı olarak informal sektörlerde çalışmaya başlamaktadırlar.

Kırsaldan kente henüz göç etmemiş ama potansiyel olarak göç etme olasılığı olanlar kırsalın kendilerine sunduğu fırsatların neler olduğunu değerlendirip ona göre göç kararı verebilmektedirler. Tarımsal sektörün getirileri potansiyel göç edicileri memnun etmediği noktada itici bir güç olmaktadır. Kentin cazibeleri ve yüksek ücretle iş bulma olasılığı göç etmeyi düşünenler için çekici bir güç olarak kararlarını etkileyebilmektedir. Kentlerde yüksek ücretle iş bulma ümidiyle göç edenler formal sektörlerde beklenenin altında iş fırsatıyla karşılaştıklarında, geri dönmek yerine informal sektörlerde daha düşük ücretlere razı olarak çalışma eğilimindedirler (Kaynak, 2011:229-233).

1.3. Göç Çeşitleri

1.3.1. Gönüllü Göç

Bireyler ve toplumlar belirli zaman dilimlerinde farklı sebeplerle bulundukları yerleşim yerlerinden ayrılmak zorunda kalmışlardır. Bu sebepler kişiden kişiye değişim gösterse de bazı durumlarda benzer özellikler de gösterebilmektedir. İnsanların iradeleri dışında doğal afetler, savaşlar vb. mücbir sebepler toplumların ve bireylerin kendi ellerinde olmayan nedenlerle göç etmelerine sebebiyet verebilmektedir. Bunun yanı sıra daha iyi yaşam koşullarına sahip olma dürtüsüyle de hareket eden birey ve toplumlar kendi iradeleriyle göç edebilmektedir (Ekici ve Tuncel, 2015:13).

Gönüllü göçler insanların kendi iradeleri doğrultusunda yapmış oldukları yer değiştirme hareketidir. Kendi isteği ile göç etme kararını veren bireyler daha iyi bir eğitim almak, refah seviyelerini artırıcı ekonomik olanaklara sahip olmak, sağlık

imkânlarından daha fazla yararlanma isteği gibi sebeplerle göç etmek istemektedirler. Gönüllü göçün herhangi bir baskı ya da zorlayıcı bir sebep olmaksızın tamamen bireylerin kendi iradeleri doğrultusunda gerçekleştiği söylenebilmektedir (Günay vd.,2017:43-44).

Nitekim göçle birlikte yeni yaşam koşulları değişmekte ve sosyal çevrelerine uyum süreçleri kişileri zorlayabilmektedir. Göç neticesinde göç edilen yerin şartlarına uyum sağlaması ve kişilerin kendi kültürlerini yaşatma arzuları zaman zaman çelişmektedir. Bu çelişkiler bireyleri psikolojik olarak yıpratabilmektedir. Göçün ister zorunlu bir sebepten gerçekleşmesi ister gönüllü olarak gerçekleşmesi bireylerin duygusal olarak zorlanmalarına ve uyum süreçlerinin uzamasına neden olabilmektedir (Erol ve Ersever, 2014:59).

1.3.2. Zorunlu Göç

Göç kavramı bireylerin ya da toplumların yer değiştirme hareketi olarak tanımlansa da her zaman isteğe bağlı olarak gerçekleşmemektedir. İçinde bulunulan yaşam koşullarının olumsuz yönde gelişmesi insanların iradeleri dışında göç etmelerine sebebiyet verebilmektedir. Doğal afetler ve savaşlar zorunlu göçü tetikleyen en büyük etkenler arasında gösterilmektedir. Savaş ortamının yaratmış olduğu etkiler toplumların göç etme noktasına gelmesine sebebiyet vererek kitlesel olarak göçe zorlamaktadır (Kurban vd., 2006: 64). Bu bağlamda zorunlu göç “*doğal ya da insan yapımı nedenlerden dolayı içerisinde yaşama ve refaha yönelik tehditleri de içeren bir zorlama unsuru bulunan göç hareketidir*” şeklinde tanımlanmaktadır (Göç İdaresi Genel Müdürlüğü,2015) .

Göç ile birlikte ortaya çıkabilecek sorunlar, istemli olarak göç eden toplum ve bireyler tarafından göze alınmakta ve kararın gerçekleşmesi üzerine göğüslenilmektedir. Çeşitli engel ve sorunların ortaya çıkabileceği varsayımı göç kararı aşamasında bireyler tarafından bilinmektedir. Karşılaşılabilecek sorunların hesap edilmesi göçmenlerin göç kararından vazgeçmeleri üzerinde düşük bir etkiye neden olduğu söylenebilmektedir.

Zorunlu olarak göç eden toplumlar açısından bakıldığında göç etme durumunun ani olduğu ve beklenmedik bir şekilde ortaya çıktığı gözlemlenmektedir. Zorunlu olarak gerçekleşen göç hareketi bireylerin sosyo-ekonomik, psikolojik, kültürel vb. gibi sorunlarla yüzleşmesine ve mücadele etmesine sebebiyet vermektedir. Tüm bu zorlukların yanı sıra sığınmacı ve mültecilik noktasında, göçmenler hukuksal anlamda bir takım sıkıntılarla karşı karşıya kalabilmektedirler. Bu durumun yarattığı sorunlar göç edenlerin insani hakları hususunda önem arz etmektedir (Şahin ve Aydemir, 2018:127).

Zorunlu göç hareketinin gerçekleşmesine neden olan sebeplerin başında ülkelerarası savaşlar önemli bir yer tutmaktadır. Bunla birlikte etnik çatışmalar, siviller arasında yaşanan çatışmalar, baskıcı rejimler ve doğal afetlerle beraber çeşitli çevresel faktörler, zorunlu göç hareketinin tetikleyici unsurları arasında gösterilebilmektedir. Tarihte yaşanan Soğuk Savaş döneminde Sovyetler Birliği ile Amerika Birleşik Devletleri arasında yaşanan çatışmalar, Berlin Duvarı'nın yıkılmasına ve Sovyetler Birliği'nin dağılmasına yol açarak, milyonlarca insanın ülkesinden ayrılarak göç etmesine sebebiyet vermektedir (Türkoğlu, 2011:105-106).

Son zamanlarda yaşanan zorunlu kitlesel göç örneklerinden birisi de şüphesiz Suriye mülteci göçüdür. Suriye'deki savaş ortamından kaçan milyonlarca insan ülkelerini terk ederek güvenli gördükleri komşu ülkelere sığınmaktadırlar. Savaşın yıkıcı etkilerinden kaçan bu insanlar sonucunun iyi ya da kötü olduğunu düşünemedikleri bir koşulda göç etme mecburiyetinde kalmaktadır. Suriye'de yaşanan iç savaş göçler üzerinde itici bir faktör görevi görürken, Türkiye'nin sınır komşusu olması ve kendi ülkelerine göre daha güvenli olması çekici faktör olarak değerlendirilebilmektedir. Bununla birlikte siyasi tercihler ve de bölgesel politikalar söz konusu süreçte, göç dinamiklerinin içeriğini belirleyen etkileri oluşturmaktadır. Ani olarak yer değiştiren bu insanlar gittikleri yerlere uyum sağlama ve koşulları benimseme noktasında zorluklarla karşı karşıya kalabilmektedir. Zorunlu göçün beraberinde getirdiği sıkıntılar göç eden bireyler ve toplumlar üzerinde psikolojik olarak travmalara yol açabilmektedir. Bu nedenle göç edilen ülkelerin göçmenlere yönelik uygulayacağı politikalar insan hakları bağlamında önem arz etmektedir. (Sandal vd., 2016: 479-480).

1.4.Göç Terminolojisi

Günümüzde değişkenlik gösteren koşullar göç ile birlikte farklı kavramların da ortaya çıkmasına etki etmektedir. Göçmenlik olgusu dışında sığınmacı ve mülteci kavramları günlük hayatımıza girmiştir. Bu kavramlar birbiriyle çok yakın ilişki içinde olsa dahi aslında tam olarak birbirinden ayrılmasını sağlayan literatür farklılıkları söz konusudur. Temelde bu kavramların birbirinden ayrılmasını sağlayan özelliklerin başında göç ettikleri ülkelerdeki sosyo-ekonomik statülerinin etkili olmasıdır.

1.4.1.Göçmen, Sığınmacı ve Mülteci Kavramları

Küreselleşmenin beraberinde getirdiği sistem çerçevesinde uluslararası göç olgusu ülkeler açısından sıklıkla tartışılan ve çözüm üretilmeye çalışılan bir konu olmaktadır. Baş gösteren bu süreç içerisinde stratejik öneme sahip ülkelerin karar ve hamleleri dünya siyaseti ve ekonomisi açısından hayati bir nitelik taşımaktadır. Ortadoğu'daki ülkelerden çeşitli sebeplerle ayrılan sığınmacı, göçmen ve mülteciler Avrupa Birliği (AB) ülkelerine gidebilmek için Türkiye'nin karayolu ve denizyolu gibi rotalarını kullanarak oralara ulaşmaya çalışmaktadırlar (Nurdoğan vd.,2016:222). Çeşitli sebeplerle ülkelerini terk etmek zorunda kalan göçmenlerin sığındıkları söz konusu ülkelere bakıldığında Türkiye'nin kilit bir rol üstlendiğini söylemek mümkündür.

Türkiye, yıllar içerisinde göç veren ülke konumundan göç alarak hedef ülke ya da transit ülke konumuna gelmiştir. Dünya'daki farklı ülkelerden gelen göçmenler Türkiye nüfusuna eklenerek nicel olarak artış göstermektedir. Gelen göçmenleri ülkenin ekonomik, sosyal, siyasal, kültürel ve demografik yapısını etkileyerek bir entegrasyon sürecini başlatmakta olduğunu söylenebilmektedir.

1.4.1.1 Göçmen Kavramı

Bireylerin göç ettikleri yerlerdeki elde ettikleri statü kendilerine insani tüm faaliyetleri gerçekleştirmek üzere uluslararası hukuki bir zeminini oluşturmaktadır. Buradan hareketle Uluslararası Göç Terminolojisine göre göçmen;

“Kişisel rahatlık amacıyla ve dışarıdan herhangi bir zorlama unsuru olmaksızın ilgili kişinin hür iradesiyle göç etmeye karar verdiği durumları kapsadığı kabul edilmektedir. Dolayısıyla bu terim, hem maddi ve sosyal durumlarını iyileştirmek hem de kendileri veya ailelerinin gelecekte beklentilerini arttırmak için başka bir ülkeye veya bölgeye göç eden kişi ve aile fertlerini kapsamaktadır”(Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, 2015).

Göçmenler bazen doğrudan bir zulüm veya ölüm tehdidi nedeniyle değil de iş bulma veya daha iyi bir eğitim alma gibi nedenlerle göç kararını verebilmektedirler. Güvenli bir şekilde eve geri dönemeyen mültecilerin aksine, göçmenler geri dönmek için böyle bir engelle karşı karşıya kalmamaktadırlar. Ülkesine geri dönmek isteyen göçmenler devletlerinin himayesinde kalarak koruma hakkından yararlanabilmektedirler. Göçmenler göç ederken iş bulma, doğal afet, kıtlık vb. gibi sebeplerden dolayı ülkelerinden ayrılarak daha iyi hayat koşullarında yaşamlarını devam ettirebilmektedirler. Mülteciler gibi yasal bir dayanakları olmamakla birlikte mülteci olarak kabul edilmemektedirler (UNHCR: 2015).

1.4.1.2. Sığınmacı Kavramı

Sığınmacı kavramı çoğu zaman mülteci kavramıyla karıştırılmaktadır. Uluslararası Göç Terminolojisine göre sığınmacı olarak tabir edilen kişi;

“İlgili ulusal ya da uluslararası belgeler çerçevesinde bir ülkeye mülteci olarak kabul edilmek isteyen ve mültecilik statüsüne ilişkin yaptıkları başvurunun sonucunu bekleyen kişilerdir. Olumsuz bir karar çıkması sonucunda bu kişiler ülkeyi terk etmek zorundadırlar ve eğer kendilerine

insani ya da diğerk gerekçeler nedeniyle ÷lkede kalma izni verilmemişse bu kişiler ÷lkede düzensiz bir durumda bulunan herhangi bir yabancı gibi sınır dışı edilebilirler.” (Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, 2015).

Kısaca sığınmacıyı, m÷ltecilik statüsüne başvuru yapmış fakat başvurusu sonuçlanmayan kişi olarak tanımlamak mümkündür. Türkiye’de 6458 sayılı Yabancıları Koruma Kanunu’nun değıştirilen hükümler Madde 123’e göre sığınmacı kavramı değışerek “şartlı m÷lteci” olarak revize edilmiştir (Erdoğan, 2014). Sığınmacı statüsü m÷lteci statüsünden farklı olarak Uluslararası m÷lteci hukukunda geçici bir statü olarak gör÷lmektedir. Takip eden süreç içerisinde yeterli şartları yerine getirmesi durumunda, sığınmacı olarak kabul edilen kişiler m÷lteci statüsüne geçmekte ve ilgili süreç boyunca korumadan yararlanmaktadır. Sığınmacı statüsünde Türkiye’nin mevzuatında herhangi bir coğrafi kısıtlama hükmü yoktur. Fakat konumuz bağlamında Suriyeliler bu statüden yararlanamamaktadırlar ve onlar için madde özel olarak düzenlenmektedir (Uzun, 2015:112-113).

1.4.1.3. M÷lteci Kavramı ve Uluslararası Hukukta M÷ltecilik Hakları

Birinci Dünya Savaşı’nın hemen ardından önemli bir konu haline gelen uluslararası m÷lteciler meselesi, İkinci Dünya Savaşı sonrasında tekrar gündeme gelmiştir. Savaş ve sonrasında vuku bulan Avrupa’daki rejim değışiklikleri sebebiyle, vatanından ayrılan ve devletin himaseyinden çıkan milyonlarca insanın, korunması ve barındırılması büyük çapta uluslararası bir sorun olmuştur. Uluslararası M÷lteciler Teşkilatı (International Refugee Organization-IRO) 1948 ile 1951 yılları arasında faaliyet göstererek bu sorunun çöz÷lmesinde aktif rol oynamıştır. 1951 yılından sonra IRO’nun yerini Birleşmiş Milletler M÷lteciler Yüksek Komiserliği (United Nations High Commissioner for Refugees- UNHCR) almaktadır.. UNHCR’in himayesi altına giren m÷ltecilerin tanımı 1951 Cenevre Sözleşmesi’nde yapılmaktadır (TBMM Tutanakları, 1961). Bu sözleşmeye göre m÷lteci;

“1951’den önce meydana gelen olaylar sonucunda ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşünceleri yüzünden zulme uğrayacağından haklı olarak korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkelerin korumasından yararlanamayan ya da söz konusu korku nedeniyle yararlanmak istemeyen yahut tabiiyeti yoksa bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen kişi”

olarak tanımlanmaktadır (Cenevre Sözleşmesi,1951). Türkiye Cenevre Sözleşmesi’nin taraf ülkelerinden biridir ve sözleşmeyi kabul ederek imzalamıştır. Sözleşmeye göre Türkiye sadece Avrupa’dan gelen bireylere mülteci statüsünü tanımaktadır. Dolayısıyla Avrupa dışındaki ülkelerde de şiddet ve zulüm olaylarına maruz kalan, buralarda baskı ve şiddet görerek ülkesini terk eden insanlar bu sözleşmenin kapsamının dışında kalmaktadır.

Türkiye 1951 Cenevre Sözleşmesi hükümleri gereğince coğrafi kısıtlama uyguladığından dolayı Avrupa ülkeleri dışından gelen kişileri mülteci olarak kabul edememektedir. Avrupa dışındaki ülkelerdeki olaylar sonucu mültecilik talebinde bulunanları üçüncü bir ülkelere iltica etmek şartıyla şartlı mülteci statüsü vermektedir. Göç İdaresi Genel Müdürlüğü’nün yapmış olduğu tanıma göre şartlı mülteci;

“Avrupa ülkeleri dışında meydana gelen olaylar sebebiyle; ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşüncelerinden dolayı zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan, ya da söz konusu korku nedeniyle yararlanmak istemeyen yabancıya veya bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen vatansız kişiye statü belirleme işlemleri sonrasında verilen statüyü ifade eder”

şeklinde tanımlama yapılmaktadır (Göç İdaresi Genel Müdürlüğü,2015). Avrupa dışında dünyada cereyan eden şiddet olaylarından kaçarak sığınma talep eden insanların sayısının günden güne artması sözleşmenin yeniden gözden geçirilmesi

gereğini doğurmuştur. Can güvenliği korkusuyla ülkesini terk eden kişilerin herhangi bir sınırlama yapılmadan mülteci statüsünde yer alması için 1967 yılında Ek Protokol kabul edilmiştir. Böylelikle sınırlamalar ortadan kaldırılmıştır. 1968 yılında Ek Protokolü imzalayan Türkiye, Avrupa dışından gelenler için zaman sınırlamasının kaldırılmasını kabul ederken coğrafi sınırlamanın kaldırılmasını kabul etmemiştir (Nurdoğan vd., 2016).

Türkiye'nin 1951 yılında taraf olarak imzaladığı Cenevre Sözleşmesi ile mültecilerin hukuki durumuna ilişkin olarak coğrafi kısıtlama maddesi sebebiyle Suriyeli vatandaşları mülteci olarak kabul edememektedir. Dolayısıyla Türkiye, mülteci olarak kabul edemediği bu vatandaşları geçici koruma statüsüne alarak bir takım haklar tanımaktadır. Coğrafi kısıtlamaya takılan Suriyeli mülteciler geçici koruma altına alınıp kamplarda ve şehirlerde toplumsal yaşamın bir parçası haline gelmektedirler.

Cenevre sözleşmesinde coğrafi kısıtlama getiren madde nedeniyle Türkiye sadece Avrupa ülkelerinden gelen dini, ırkı, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşünceleri yüzünden zulme uğrayacağından haklı olarak korktuğu için iltica talebinde bulunan kişilere mülteci statüsü vererek, bir takım haklar tanımlamaktadır. Avrupa ülkeleri dışında kalan ülkelere Türkiye'ye iltica talepleri gelmektedir. Türkiye bu noktada Avrupa dışından gelen sığınma talebinde bulunan kişilerin durumunu UNHRC ile birlikte görüşerek karar vermektedir. Bu görüşme neticesinde değerlendirme yapılarak ve uygun bulunması halinde üçüncü bir ülkeye geçiş yapmaları sağlanmaktadır. Tüm bu sebeplerden dolayı Türkiye coğrafi sınırlama maddesine uyarak Suriye'den gelen sığınmacıları mülteci olarak kabul edememektedir. Mülteci olarak tanımlayamadığı için "misafir" tabirini kullanmaktadır (ORSAM,2015).

Savaşın başlamasıyla birlikte Türkiye'ye gelen Suriyeliler başlangıçta "misafir" olarak adlandırılırken, savaşın uzaması sebebiyle ülke içerisindeki ikametleri kalıcı hale gelmektedir. Bu sebeple Suriyelilere ilişkin statü tartışmaları başlamaktadır. Neticede tanımlanan birtakım statülerle birlikte yeni bir kimlik oluşturulmuştur. Misafir tabiri zaman içerisinde yerini sığınmacı, göçmen ve mülteci gibi hukuksal anlamda yeri olan terimlere bırakmaktadır. Ancak Türkiye ve diğer

ülkelere kitlesel olarak zorunlu göç eden bu insanların ne şekilde adlandırılacağı hususunda bir konsensus bulunmamaktadır. Tartışmanın içeriği göz önünde bulundurulduğunda Suriyelilerin haklarını ve bu haklardan yararlanma şekillerini etkilemesi sebebiyle oldukça önemlidir (Kaypak ve Bimay, 2016).

1.5. Suriyeli Mültecilerin Türkiye’deki Hukuksal Statüleri

Türkiye’ye kitsel olarak göç etmek durumunda kalan Suriyeli mülteciler çeşitli kamplarda ve kamp dışındaki yerleşim yerlerinde yaşamaktadır. Türkiye’ye sığınan Suriyeli mültecilerin ihtiyaçları devlet, STK’lar ve yerel birimler tarafından karşılanmaktadır. Türkiye’ye gelen Suriyeli vatandaşlarının ilk başlarda nasıl adlandırılacağı ile ilgili kavram kargaşası yürütülecek olan politikaların da içeriğini etkilemektedir.

Nitekim Türkiye taraf olduğu Cenevre Sözleşmesi maddeleri gereğince gelen Suriyeli vatandaşları mülteci olarak kabul edememektedir. Bu durumda Suriyelilere hangi hakların tanımlanacağı konusunda hukuksal statü kaosu yaratmaktadır (Kaya ve Eren,2015).

Türkiye’deki Suriyeli vatandaşların nasıl adlandırılacağı ve hukuki haklarının düzenlenmesi 2014 yılında çıkarılan Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanununun “Geçici Koruma Yönetmeliği” nde kavram kargaşasına son verilerek Suriyelilerin hukuki statüleri düzenlenmiştir. Geçici koruma kavramı esasen 1990’lı yıllarda Yugoslaya’nın dağılmasıyla birlikte ortaya çıkmaktadır. Bu durumundan yaklaşık dört yıl sonra UNHRC geçici korumayla ilgili bir bildiri yayımlamış ve geçici koruma statüsünden bahsetmiştir (Sarıteke vd.,2018:393-394).

Türkiye’de Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunun 91. maddesi gereğince Geçici Koruma Yönetmeliğinde Suriyeli sığınmacıların yasal hakları ve yararlanabilecekleri olanaklar belirtilmiş olup yasal güvence altına alınmaktadır. Yönetmeliğe göre geçici koruma; *“Ülkesinden ayrılmaya zorlanmış, ayrıldığı ülkeye geri dönemeyen, acil ve geçici koruma bulmak amacıyla kitlesel olarak veya bu kitlesel akın döneminde bireysel olarak sınırlarımıza gelen veya sınırlarımızı geçen*

ve uluslararası koruma talebi bireysel olarak değerlendirmeye alınamayan yabancılara sağlanan korumayı ifade etmektedir.” (Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, 2015).

Geçici Koruma Yönetmeliği uyarınca bu haktan yararlanan Suriyelilere “geçici koruma kimlik belgesi” verilmekle birlikte sağlık, eğitim, emek piyasasına erişim, sosyal yardım, tercümanlık gibi hizmetler yönetmelikle birlikte hak olarak tanınmış ve güvence altına alınmıştır. Geçici koruma altındaki Suriyeliler bu hizmetlerden barınma merkezlerinde yararlanabilmekle beraber aynı zamanda barınma merkezleri dışındaki yerleşim yerlerinde de faydalanabilmektedir (Nurdoğan vd. 2016).

İKİNCİ BÖLÜM

TÜRKİYE EMEK PİYASASI YAPISI VE SURİYELİ MÜLTECİLERİN EMEK PİYASASINA ETKİSİ

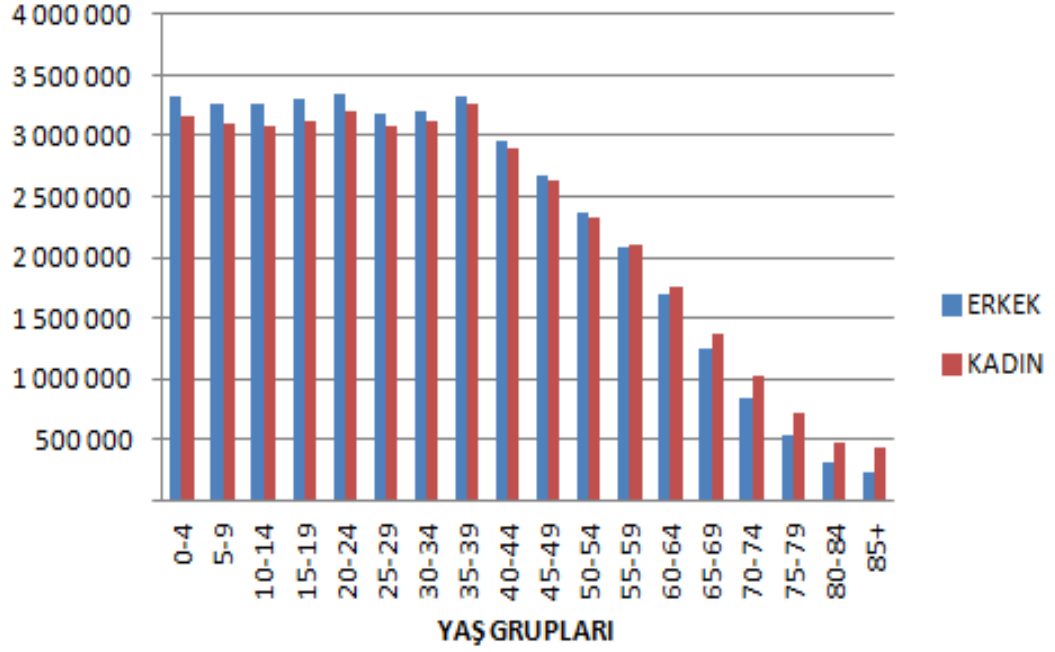
2.1. Türkiye Emek Piyasası Yapısı

Etkin bir emek piyasası kalkınma ve refah seviyesi üzerinde etkili olabilmektedir. Emek piyasasının yapısal özelliğinin anlaşılmasında en önemli göstergeler olan istihdam, işgücüne katılım oranı ve işsizlik parametreleri analiz edilerek ekonominin performans düzeyi belirlenmektedir. Ülkenin sahip olduğu emek potansiyelinin yapısı ve nitelikleri emek arzına katkı yaparken, bu aynı zamanda arzı karşılayacak bir emek talebi de yaratmaktadır. Ülkelerin sahip olduğu nüfus potansiyeli de emek piyasalarının en önemli göstergeleri arasında gösterilebilmektedir. Nüfus, bir ülkenin sahip olduğu insan kaynağını oluştururken, nüfusun etkin bir emek piyasasındaki konumu ülkelerin sahip olduğu emek piyasasının dinamiklerini belirlemektedir. Emek piyasasının yapısal özellikleri dikkate alınarak belirlenen politikalar da ekonominin makro düzeyde işleyişinin ne derece başarılı olup olmadığı hakkında bilgi verebilmektedir (Şentürk, 2015:114-115). Türkiye emek piyasasının yapısını incelerken sahip olduğu emek potansiyelinin yaş ve cinsiyete göre demografik dağılımına bakmak gerekmektedir. Nüfus yapısının, emek potansiyeline etkisinin olduğu söylenebilmektedir (Adem, 1980: 21).

Grafik 2.1’de nüfusun yaş ve cinsiyete göre dağılımı verilmektedir. Türkiye nüfus yapısına baktığımızda genç nüfus olarak adlandırılan 20-24 yaş arası nüfusun çoğunlukta olduğu görülmektedir. Genç nüfus içerisinde de erkek nüfusun kadın nüfusundan daha yüksek olduğu saptanmaktadır. Türkiye genel nüfus yapısı itibariyle genç bir yapıdadır. Bu sebeple işgücüne katılım potansiyeli yüksek bir ülke konumundadır. Aktif nüfus olarak tanımlanan 20-64 arası yaş grubu toplam nüfusun yaklaşık %60’ını oluşturmaktadır. 20-64 yaş arası kadın nüfus oranı yaklaşık % 29,73 iken, erkek nüfus oranı yaklaşık %30,27 olmaktadır. Çalışma çağındaki

nüfusun, yaşlı kabul edilen 65+ nüfusa oranla daha yüksek olması Türkiye’de aktif olarak işgücüne katılımın yüksek olduğunu göstermektedir.

Grafik 2.1:Nüfusun Yaş ve Cinsiyete Göre Dağılımı

Kaynak: TÜİK, 2018

Demografik değişimler emek arzında artışa ya da azalışa neden olabilmektedir. Nüfustaki sayısal artışın yanı sıra nüfusun niteliği emek piyasasında belirleyici faktör olarak karşımıza çıkmaktadır. Eğitim seviyesi ve okuryazarlık oranları gibi değişkenler de emek arzının belirleyicileri arasında sayılabilmektedir (Tansel, 2012).

Eğitim düzeyinin seviyesi bireylerin emek piyasasındaki değerini ve iş potansiyelini etkilemesi bakımından önemlidir. Eğitimli bireylerin eğitimsiz bireylere göre iş bulma ve yüksek gelir elde etme olasılığı daha yüksek olmaktadır. Eğitim seviyesi arttıkça üretkenlik artmakta ve buna bağlı olarak da gelir seviyesinin artması söz konusu olmaktadır. Emegın eğitim yoluyla kendini geliştirmesi verimliliğini arttırırken, ulusal gelir artışını da beraberinde getirmektedir. Ekonomik

yapının gerek duyduğu verimlilik, nitelikli işgücünün sağlanmasıyla gerçekleştirilebilmektedir. Türkiye'nin sahip olduğu nüfus potansiyelinin eğitim seviyesi işgücüne katılımda belirleyici olmaktadır. Nitekim eğitim seviyesi ihtiyaç duyulan emek arzının belirleyicileri arasında sayılabilmektedir (Öztürk, 2005:37-38).

2.1.1. Türkiye’de İstihdam

İstihdam dar anlamıyla, emek faktörünün ekonomi içerisinde üretim faaliyetlerine katılarak çalışması ya da çalıştırılmasını ifade etmektedir (Metin, 2003: 5). Nüfustaki artışa paralel olarak kırsal alanlardan kentlere doğru yapılan göçler şehir nüfuslarını hızla arttırmaktadır. Kentlerdeki artan nüfusa karşılık işgücünü karşılayacak istihdam olanakları kısıtlı kalmaktadır.

Türkiye'nin tarım temelli istihdam yapısının yanında sanayi ve hizmet sektörlerinin de artan emek talebini karşılayamamasının bir sonucu olarak, farklı sektörlerin emek piyasasına girişi olası olmaktadır. İşgücü talebiyle birlikte yaşanan ekonomik gelişmeler istihdamın yapısında değişikliklere neden olarak üretim kanallarını çeşitlendirmektedir. İstihdam politikalarının belirlenmesi emek verimliliği açısından önemlidir. Belirlenen politikalar neticesinde emek piyasalarına erişim sağlanmakta ve işveren ile iş arayanları bir araya getirmektedir. (Karabulut, 2007). Aslında bu olgular emek arz ve talebi arasındaki farklılıkların nedeni olarak karşımıza çıkmaktadır.

Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü (Organisation for Economic Co-operation and Development- OECD) ’ nün 2018 yılında yayımlanmış olduğu istihdam raporunda Tablo 2.1’de yer alan bazı ülkeler içerisinde Türkiye’nin son sıralarda yer aldığını görülmektedir. Rapora göre Türkiye’nin gerçekleşen istihdam oranı %51,5 ile OECD ortalaması olan %68,6’nın altında kalarak diğer ülkeler içerisinde Güney Afrika’dan sonra son sıralarda yer almaktadır. İngiltere, Norveç ve Japonya gibi bazı ülkelerin ise istihdam oranlarının OECD ortalamasının üzerinde olduğunu görülmektedir.

Tablo 2.1:Seçilmiş Ülkelerin İstihdam Oranları

Güney Afrika	Türkiye	Yunanistan	OECD	Meksika	İngiltere	Norveç	Japonya
43,2	51,5	55,6	68,6	61,6	74,9	75,1	77,3

Kaynak: OECD, 2018

Dünya geneline bakıldığında ülkelerin istihdamlarında sahip oldukları işgücünün tamamını üretim amaçlı olarak kullanmakta oldukları görülmektedir. Üretim yönelimli olarak gelişen istihdam, ilerleyen süreçte hem ekonomiyi kalkındırırken hem de aynı düzeyde sürekli ve istikrarlı bir istihdam artışını da beraberinde getirebilmektedir. Bir ülkenin bütün iş kollarında ortaya çıkaracağı istihdam birçok faktörden etkilenmektedir. Bu faktörler arasında gelişen teknoloji, nüfus, çalışma şartları, hukuksal düzenlemeler ve ekonomik değişimler sayılabilmektedir. İstihdamın bu denli çok faktörden etkileniyor olması istihdam artışı üzerine yapılacak çalışmalar, uygulanacak politikalar konusunda daha dikkatli olunmasını zorunlu kılmaktadır. Uygulanacak politikaların hayata geçirilerek yeni projelerin üretilmesi desteklenmelidir. Tüm bunlardan yola çıkarak istihdamın bir ülke ekonomisi açısından öneminin farkına varılabilir durumda olması beklenmektedir (Germir, 2012:3).

Türkiye'nin emek piyasasının katmanlı bir istihdam yapısına sahip olduğu söylenebilmektedir. Türkiye'nin emek piyasasının katmanları arasındaki farklılıklar istihdam edilenler arasında gelir eşitsizliği yaratarak ortalama ücretleri belirlemektedir. Katmanlı emek piyasasının oluşumundaki etmenlerden biri Türkiye emek piyasasının sahip olduğu birincil ve ikincil emek piyasası yapısının olmasıdır. Birincil emek piyasası yüksek ücretler ve iyi çalışma koşullarına sahip olması olarak ifade edilirken, ikincil emek piyasası düşük ücretleri ve kötü çalışma koşullarını ifade etmektedir. Katmanlı yapı kayıtlı ve kayıt dışı istihdamla birlikte formal ve

informal sektörleri kapsamasıdır. Birbiriyle örtüşen kavramlar gibi görünse de temelde farklılıklar içermektedirler. Kayıt dışı istihdam ile kast edilen sosyal güvenceden yoksun bir şekilde çalıştırılmakla beraber birçok hak mahrumiyeti ile de karşı karşıya kalınması olarak ifade edilmektedir. İnfomal sektör ise 10 kişiden az işçi çalıştıran, kendi hesabına ya da evde çalıştırma şeklinde istihdama katılımı ifade etmektedir. Bu katmanlı yapıda istihdam edilenler arasında ücret farklılıkları meydana gelmektedir. Kayıtlı ve formal sektörde istihdam edilenler sabit çalışma şeklinde ve artan tecrübeye bağlı olarak yüksek ücretlerle çalışmaktadırlar. Kayıt dışı ve informal sektörde istihdam edilenlerin sabit bir çalışma şekli olmamakla beraber düşük ücretlerle çalıştırılmaktadırlar. Kayıt dışı sektörlerde genellikle eğitimsiz ve vasıf düzeyi düşük kişiler istihdam edilmektedir (TÜSİAD, 2014: 19-28).

Geçmişten bugüne doğru yaklaştıkça eskiye nazaran büyüme oranı ile emek talebine korelasyonel açıdan bakıldığında, birinin artarken diğerinin azaldığı bu vesileyle de aralarındaki ilişkinin giderek zayıfladığı söylenebilmektedir. Bu bulgulara rağmen yakın dönemde yapılması planlanan yatırımlar ile istihdam artışının yeniden yakalanabileceği tahmin edilebilmektedir. Büyüme ve istihdam arasındaki bağlantı sebebiyle burada değinmemiz gereken bir başka konu da istihdam oranlarındaki değişimi etkileyen önemli bir faktör olan emek maliyetidir. İşgücüne olan ihtiyacı artıracak yatırımlarla dahi istihdam oranının artmaması emek maliyetinin beraberinde getirdiği sorunlardan biri olduğu söylenebilmektedir.

İstihdam artışının beklenen düzeyde seyretmemesinin bir diğer sebebi olarak da, etkisi sektörlerle göre değişmekle birlikte, işçilerin maaşlarından alınan gelir vergisi gibi kesintiler gösterilebilmektedir. Bu açıdan bakıldığında bu tür kesintiler meydana getirecek vergilerin azaltılması önemli bir katkı sağlayabileceği düşünülmektedir. İçinde bulunulan yıl içerisinde direkt olarak bir etki sağlamasa bile yatırım yapılabilecek sektörlerdeki ortamın daha sağlıklı bir hale gelmesini olası kılmaktadır (TÜSİAD, 2014: 89-90).

Türkiye'nin istihdam oranını düşük mü yoksa yüksek mi olduğuna karar verilebilmesi için Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) verilerine bakılmalıdır. TÜİK'ten alınan verilere göre 2011-2018 yılları arasındaki kurumsal olmayan nüfusun cinsiyete göre istihdam oranlarını Tablo 2.2'de gösterilmektedir. Tabloya

baktığımızda 2011 yılında istihdam oranı % 45,0 olarak gerçekleşmiş ve bu oran yıllar içerisinde artış eğilimi göstererek 2018 yılında %47,4 olarak gerçekleşmiştir.

Cinsiyete göre dağılıma baktığımızda kadın ve erkek arasında istihdam oranlarının farklılık gösterdiğini görülmektedir. 2011 ile 2013 yılları arasında hem kadın hem de erkek istihdam oranlarının düzenli bir şekilde arttığını, fakat 2014 yılı itibariyle bir düşüş yaşandığını söyleyebilmektedir. 2015 ile 2018 yılları istihdam oranları arasındaki artış trendi devam etmektedir. Verilerdeki istihdam oranlarından hareketle kadınların erkeklere göre istihdamının daha düşük olduğunu ve işgücüne katılımının da daha az olduğunu söyleyebilmektedir. Erkek istihdamı toplam istihdam içerisinde kadınlardan daha yüksek orandadır. Bu da bize kadınların emek piyasasındaki varlıklarının erkeklere göre daha az olduğunu göstermektedir. Kadın istihdam oranlarının düşük olması ve iş gücüne katılımlarının erkeklere göre daha az olması Türkiye emek piyasasının yapısal özelliklerin de biri olarak karşımıza çıkmaktadır.

Tablo 2.2: Cinsiyete Göre Yıllar İçerisinde İstihdam Oranları (%)

Yıllar	Toplam	Erkek	Kadın
2011	45,0	65,1	25,6
2012	45,4	65,0	26,3
2013	45,9	65,2	27,1
2014	45,5	64,8	26,7
2015	46,0	65,0	27,5
2016	46,3	65,1	28,0
2017	47,1	65,6	28,9
2018	47,4	65,7	29,4

Kaynak: TÜİK , 2018

İstihdam edilenlerin işteki durumları Tablo 2.3 ile gösterilmektedir. Verilere göre en yüksek istihdam payına sahip olanların ücretli veya yevmiyeli çalışanlar olduğunu görülmektedir. Ücretli ve yevmiyeli çalışanları, kendi hesabına çalışanlar takip etmektedir. Daha sonra sırasıyla da ücretsiz aile işçisi ve işverenin takip ettiğini söyleyebilmekteyiz. 2011-2018 yılları arasında ücretli veya yevmiyeli olarak çalışanların istihdam oranlarının düzenli bir şekilde arttığını söyleyebilmekteyiz. 2011 yılında %61,7 olan istihdam oranı 2018 yılında %68,0 olarak gerçekleşmektedir. İşveren istihdam oranına baktığımızda 2011 yılında %5,2 iken 2013 yılında %4,6 'ya düşmüştür. 2013 yılından itibaren 2015 yılına kadar da düşüş devam etmektedir. 2016 yılında %4,6'ya yükselmiş ve 2017-2018 yıllarında oran %4,5 olarak gerçekleşmiştir. Kendi hesabına çalışanların istihdam oranlarına baktığımızda 2011 yılında %19,4 olarak gerçekleşen oran yıllar içerisinde düşerek 2016 yılında %16,7 olarak gerçekleşmektedir. 2017 yılından itibaren bir önceki yıla kıyasla 0,4 puan artış göstermiş ve 2017-2018 yılı istihdam oranı %17,1 seviyesinde gerçekleşmiştir. Ücretsiz aile işçisi olarak çalışanların oranlarına baktığımızda 2011 yılında %13,7 olarak gerçekleşen oran 2012 yılından 2018 yılına kadar her yıl düşmekte ve en son 2018 yılında arasında %10,5 seviyesine gelmekte olduğu görülmektedir.

Bu veriler bize göstermektedir ki işveren ve kendi ailesi içerisinde ücretsiz bir şekilde çalışanların istihdamları yıllar içerisinde gerilemektedir. Ücretli veya yevmiyeli olarak işgücüne katılan çalışanların istihdamları yıllar içerisinde artarak tüm çalışanlar içerisinde en çok istihdam edilen iş grubu olmaktadır. Kendi hesabına çalışanların istihdamı ise yıllar içerisinde dalgalı bir seyir izlemektedir.

Tablo 2.3:İstihdam Edilenlerin Yıllara Göre İşteki Durumu (%)

Yıllar	Ücretli veya Yevmiyeli	İşveren	Kendi Hesabına	Ücretsiz Aile İşçisi
2011	61,7	5,2	19,4	13,7
2012	62,9	5,0	18,9	13,2
2013	64,1	4,6	18,7	12,6
2014	66,0	4,5	17,3	12,2
2015	67,0	4,4	16,8	11,8

2016	67,6	4,6	16,7	11,2
2017	67,3	4,5	17,1	11,1
2018	68,0	4,5	17,1	10,5

Kaynak: TÜİK 2018

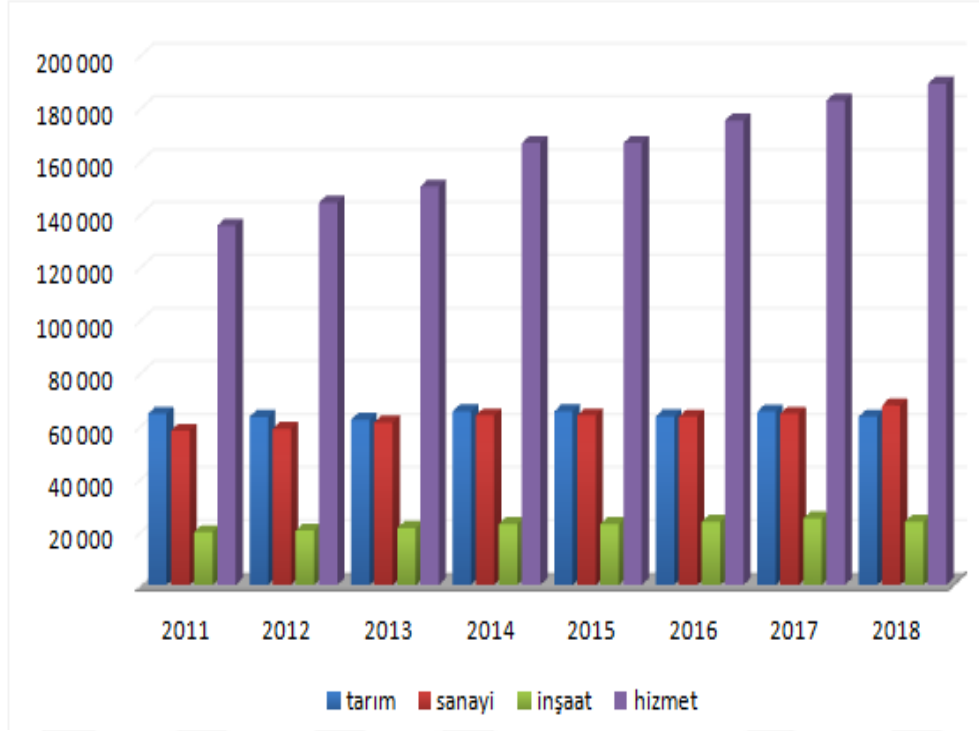
Türkiye'nin istihdam piyasasında emek arz ve talebinin beklenen düzeyde birbirini karşılayamadığı durumlar meydana geldiğinde emek piyasasında çeşitli sorunlara neden olduğunda uygulanan politikaların yetersiz kaldığı belirtilmektedir (Şahin, 2007: 554).

2.1.1.1. Türkiye’de İstihdamın Sektörel Dağılımı

İstihdamın sektörlerdeki dağılımı istihdamın yapısının incelenmesinde en önemli ipucu olmaktadır. Sektörlerdeki istihdamın dağılımı ülkenin ekonomisinin gidişatını anlamada en önemli araç olmaktadır. Nitekim sektörlerin dağılımı emek piyasalarındaki istihdamın yapısını ve ekonomik büyümeyi belirlemesi açısından önem arz etmektedir (Şentürk, 2015:128).

Toplam istihdamın sektörel dağılımına Grafik 2.2’de baktığımızda en fazla istihdamın hizmet sektöründe olduğunu görmekteyiz. Yıllar itibariyle artış gösterdiği görülmektedir. 2011 yılında yaklaşık 140 bin kişi istihdam edilirken, 2018 yılına gelindiğinde bu rakam 180 binin üzerinde seyretmektedir. Hizmet sektörünün bu denli ivme kazanması diğer sektörler arasında katma değer açısından ekonomik gelişmeye katkı sağlayan sektör olması bakımından önemlidir. Hizmet sektörünü sırasıyla tarım, sanayi ve inşaat sektörleri takip etmektedir. Tarım sektörüne bakıldığında yaklaşık 60 bin kişi istihdam edilmektedir. Bu sayı yıllar itibariyle çok fazla değişkenlik göstermemektedir. Sanayi sektörü tarımdan sonra en fazla istihdamın gerçekleştiği sektör olmaktadır. Grafikte en küçük payın inşaat sektöründe olduğu görülmektedir. İnşaat sektöründeki istihdam payının bu kadar az olması kayıt dışı istihdamın olgusunu öne çıkarmaktadır.

Grafik 2.2:Toplam İstihdamın Sektörel Dağılımı

Kaynak: TÜİK, 2018

2.1.1.2. Türkiye’de Kayıt Dışı İstihdam

Kayıt dışı istihdam bir ülkenin gerekli hukuk kuralları, kanunlar, yönetmelikler ve çalışma yasalarıyla düzenlenmiş olan, bu çerçevede dâhilinde çalışma hayatında bulunanların istihdamına, bu kurallara uymayarak çalışma hayatında bulunanların istihdamının eklenmesiyle oluşan sayısal farktır. Dar anlamıyla çalışma hayatında bulunan nüfusun resmi kayıtlardaki istihdam rakamlarından daha çok olması durumudur. Bir başka açıdan değerlendirilecek olursak kayıt dışı istihdam, işverenlerin sorumlu tutulduğu vergi ve sosyal güvenlik gibi yükümlülüklerini yerine getirmeyerek bu konuda yapılacak her türlü denetim faaliyetinin dışına çıkmasıdır (Aslantürk ve Tunç, 2018:15).

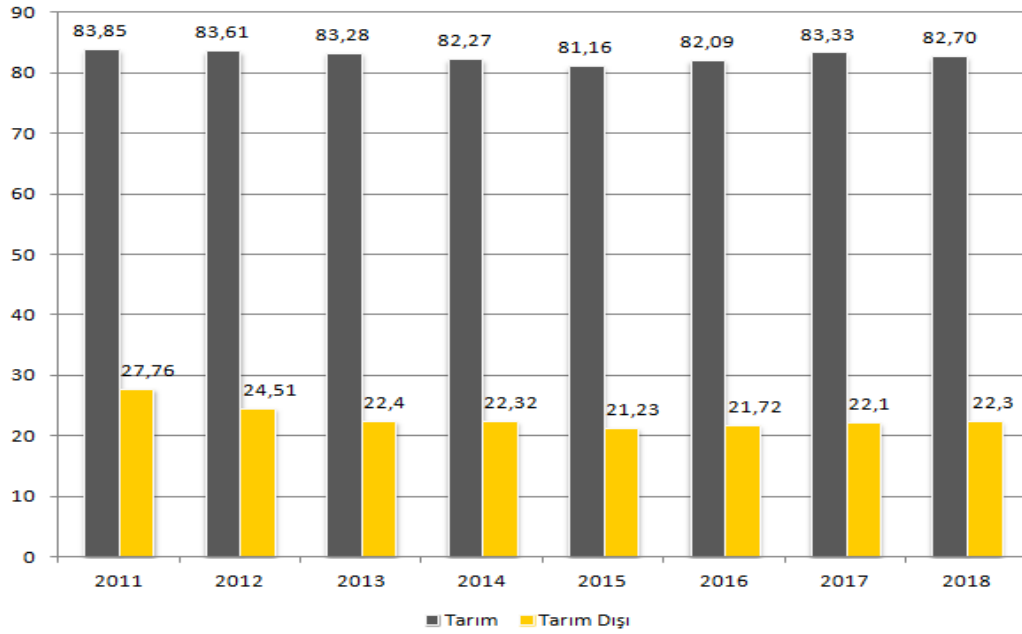
Kayıt dışı ekonominin oluşumunu tetikleyen etkenler ekonomik, politik, hukuki ya da mali etkenler olabilmektedir. Kayıt dışı ekonominin oluşumunu tetikleyen bu etkenler, ülkelerin içinde bulundukları krizler ya da farklı nedenlere bağlı olarak her ülkede değişiklik göstermektedir. İşgücü piyasasında kayıtlı olarak istihdam edilen işçiler için yapılan bir takım düzenlemeler sonucunda işçi aleyhine oluşabilecek örneğin; sosyal güvenlik kesintileri ya da erken yaşta emeklilik gibi nedenlerden dolayı kayıt dışı ekonomilerin doğması olası olabilmektedir (Akalin ve Kesiklioğlu, 2012:73-74)

Kayıt dışı istihdam oluşumundaki temel bir diğer etken işverenin vergi, sosyal güvence gibi sorumluluklar üstlenmek istememesi ve bu sayede işverenin elde edeceği gelirdeki artış gösterilebilmektedir. Elbette ki bu durum olumsuz süreçleri de beraberinde getirmektedir. İşçi gelirlerinin azalması, haksız rekabetin ortaya çıkması, uzun vadede devletin vergi gelirlerinin azalması gibi faktörler ekonomide bozulmalar yaratarak kendini gösterecektir (Arı, 2007: 145 – 147).

TÜİK ve Sosyal Güvenlik Kurumu (SGK) ‘dan alınan verilerle Türkiye’nin kayıt dışı istihdamı sektörel bazda inceleyebilmektedir. Grafik 2.3’te bakıldığında tarım sektörünün yıllar içerisinde yüksek oranlı bir seyir izlemekte olduğunu görmekteyiz. %81 ile %83 bandında yıllar içerisinde değişim göstermektedir. Tarım dışı sektörlere baktığımızda da tarım sektörüne göre kayıt dışılığın daha az olduğunu görmekteyiz.

Fakat SGK’nın yayımlamış olduğu kayıt dışı istatistiklerinde 2011-2017 yılları arasındaki verilerinden hareketle kayıt dışılığın en yüksek olduğu diğer bir sektör ise inşaat sektörü olduğu söylenebilmektedir. 2017 yılı verilerine göre %35,80 ile inşaat, % 20,95 ile hizmet, % 20,03 ile sanayi sektörü kayıt dışı istihdamda önde gelen sektörler olmuştur (Sosyal Güvenlik Kurumu,2017).

Grafik 2.3:Sosyal Güvenlik Kuruluşuna Kayıtlı Olmayanların Sektörel Durumu

Kaynak: TÜİK, 2018-Sosyal Güvenlik Kurumu, 2017

2.1.2. Türkiye’de İşgücüne Katılım

Bir ülkenin topyekun kalkınmasındaki en önemli etkenlerden biri ülke ekonomisinin istenilen seviyede olmasıdır. Ekonominin ve dolayısıyla kalkınmanın temel etmenlerinden birinin ise emek olduğunu söylemek mümkündür. İşgücü katılımının istendik düzeyde olması Türkiye’nin süreklilik arz eden bir kalkınma sürecine girmesinde son derece önemlidir.

Türkiye’nin emek piyasalarındaki en önemli problemleri arasında düşük istihdamın beraberinde getirdiği işgücüne katılım oranının düşük olması, kayıt dışı istihdam ve işsizlik oranlarındaki yükseklik olarak gösterilmektedir. Türkiye emek piyasalarının diğer önemli bir sorunu da işsizlik oranının uzun yıllardır çift haneli rakamlarda seyretmesidir. Uzun süre iş arayışı içerisinde olup iş bulamayan kişiler de

zamanla emek piyasasından çekilmektedir. İşgücü piyasası da bundan olumsuz olarak etkilenmektedir (Alcan, 2018).

Dünya’da ve Türkiye’de toplam nüfusun yüzde 50’ye yakınıni oluşturan kadın nüfusu da işgücüne katılım oranını etkileyen bir başka durumdur. Bir ülkede kadınların da işgücüne katılımı o ülkede emek potansiyelinden yüksek derecede yararlanıldığının bir göstergesi olarak ele alınabilmektedir. Kadınların bu ölçüde ülke kalkınmasına destek olması ve buradan elde ettikleri sosyal ve ekonomik getiriler kendilerine olan özgüvenlerini geliştirmeleri bakımından da büyük önem taşımaktadır. Burada karşımıza çıkan olumsuz bir durum ise kadınların daha düşük ücretle, kayıt dışı olarak sosyal güvenceden yoksun bir şekilde çalıştırılması sonucu, işgücüne katılımdan uzaklaşarak ev hanımı olma yönünde bir hareket gerçekleştirdikleri söylenebilmektedir (Hüsnüoğlu, 2018).

Ülkemiz emek piyasası özellikleri gelişmekte olan ülkelerin sahip olduğu emek piyasa özelliklerini taşımaktadır. İşgücü piyasası içerisinde farklı sektörlerde istihdam edilenlerin yaratmış olduğu ekonomik düzen perspektifinde tarım ve diğer informal sektörler emek piyasasının temel yapı taşlarını oluşturmaktadır. Çalışma çağındaki nüfusun sektörel dağılımı emek piyasası içerisinde işgücüne katılımı ifade etmektedir. İstihdam edilenlerin dışında kalanların yarattığı işsizlik ve buna bağlı olarak da işsizlik oranlarının yükselmesi olası olmaktadır (Cesur, 2017:97-100) .

Türkiye’nin cinsiyete göre yıllar içerisindeki işgücüne katılım oranları Tablo 2.4’te aktarılmaktadır. 2011-2018 yılları arasındaki işgücüne katılım oranlarına bakacak olursak 2011 yılında % 49,9 olan işgücüne katılım oranı yıllar içerisinde artış eğilimindedir. 2012 yılından itibaren 2018 yılına kadar artarak devam etmektedir. 2018 yılında işgücüne katılım oranı %53,2 olduğu görülmektedir.

Cinsiyet dağılımına baktığımızda erkeklerin işgücüne katılımının kadınlardan daha yüksek olduğunu görülmektedir. 2011 yılında %71,7 olan işgücüne katılım oranı 2012 yılında 0,7 puan gerileyerek %71,0 olarak gerçekleşmiştir. Yine aynı yıl içerisinde kadınların işgücüne katılımına baktığımızda %28,8 olarak gerçekleştiğini ve 2012 yılında da artarak %29,5 oranını yakaladığını söyleyebilmekteyiz. 2013 ile 2014 yılları arasında hem erkeklerde hem de kadınlarda işgücüne katılım oranlarında

bir düşüş yaşanmıştır. Ama 2015 yılından itibaren kadın ve erkeklerin emek içerisindeki katılımları artış göstermektedir. 2018 yılına gelindiğinde erkeklerin işgücüne katılım oranı %72,7 olurken kadınların %34,2 olarak işgücüne katılımları gerçekleşmektedir.

Tablo 2.4: Cinsiyete Göre Yıllar İçerisinde İşgücüne Katılım Oranları (%)

Yıllar	Toplam	Erkek	Kadın
2011	49,9	71,7	28,8
2012	50,0	71,0	29,5
2013	50,8	71,5	30,8
2014	50,5	71,3	30,3
2015	51,3	71,6	31,5
2016	52,0	72,0	32,5
2017	52,8	72,5	33,6
2018	53,2	72,7	34,2

Kaynak: TÜİK, 2018

Türkiye’de her ne kadar işgücüne katılım oranı artış gösterse de OECD ülkeleri arasında 2017 yılının verileri incelendiğinde Türkiye’nin işgücüne katılım oranı %58,0’dır. Türkiye OECD ortalaması olan %72,1 ‘in altında kalarak Güney Afrika’dan sonra en son sırada yer almaktadır (OECD,2017) .

İşgücüne katılım oranı ile eğitim seviyesi arasında uyumlu bir ilişki olması sebebiyle eğitim düzeyi arttıkça bireylerin işgücüne katılım oranlarının arttığı ve emek piyasasında istihdam edildikleri görülmektedir (Alcan, 2018:29). Tablo 2.5 ‘te eğitim durumuna göre işgücüne katılım oranları gösterilmektedir. Genel olarak tabloya baktığımızda işgücüne katılım oranlarının en yüksek olduğu eğitim düzeyi yüksek öğretim gören kişilerin olduğunu görmekteyiz. Yine tabloya göre işgücüne

katılım oranı en düşük olduğu eğitim düzeyi okur-yazar olmayanlardır. Okur- yazar olamayanlardan sonra işgücüne katılım oranları en yüksek grup sırasıyla lise altı eğitilmişler, lise, mesleki veya teknik lisede eğitim görmüş kişilerin olduğu görülmektedir. Sekiz yıllık verilerin ortalamasına baktığımızda işgücüne katılım oranları sırasıyla % 19,15 okur-yazar olmayanlar, %48,21 lise altı eğitilmişler, %53,65 liseliler, %65,46 mesleki ve teknik liseliler ve % 79,61 yüksek öğretim görmüş olanlar olarak sıralamamız mümkündür.

Okur-yazar olmayanların kayıtlı olarak işgücüne katılımları verilere baktığımızda düşük gözükmemektedir. Fakat bu grubun mevsimlik işçi ya da kayıt dışı olarak çalışabilecekleri göz ardı edilmemelidir. Lise altı ve lisede eğitim görenlerin birçoğunun eğitimlerine devam ettiği varsayılmaktadır. Mesleki ve teknik eğitimlerin işgücüne katılımda kişileri destekleyici olduğu görülmektedir.

Tablo 2.5: Eğitim Durumuna Göre İşgücüne Katılım Oranları (%)

Yıllar	Okur-yazar olmayanlar	Lise altı eğitilmişler	Lise	Mesleki veya teknik lise	Yüksek-öğretim
2011	20,5	47,8	52,1	65,5	79,3
2012	19,7	47,6	51,9	64,6	79,1
2013	20,1	48,0	53,1	65,1	80,1
2013	19,1	47,8	53,5	65,0	79,2
2015	18,6	48,1	54,1	65,4	79,8
2016	17,8	48,4	54,4	65,9	79,7
2017	18,8	48,9	54,8	66,1	80,2
2018	18,6	49,1	55,3	66,1	79,5

Kaynak: TÜİK, 2018

2.1.3. Türkiye’de İşsizlik

Ekonomik döngü içerisinde bir ülkenin gelişmişliğini gösteren olgulardan bir tanesi olan işgücünün nitelikli yapısı, o ülkenin en önemli ekonomik göstergelerinden biridir. İşgücünün atıl olarak kullanıldığı ekonomilerde ülkeler daha çok maliyete katlanmak zorunda kalabilmektedir. Ülkelerin ekonomilerinin istenen düzeye gelmesi sahip olduğu işgücüne, istihdam olanaklarına ve işsizliğin daha düşük seviyelerde olduğu durumlarda gerçekleşeceğini söyleyebilmekteyiz. İşsizlik sorununun ortaya çıkması sadece bireyleri etkilememekte aynı zamanda toplumu da etkilemektedir. İşsizliğin sebebinin araştırılması uygulanan politikaların bir gereğidir. Belirlenen politikalar neticesinde işsizliğin kökenine inilerek çözümü noktasında önlemler alınmaktadır (Durak ve Kaya, 2014:58-59).

İşsizlik cari ücret düzeyinde çalışma istek ve arzusunda olanların iş arayıp da bulamaması durumunu ifade etmektedir. Dar anlamıyla üretim döngüsüne emeğin dâhil olamamasıdır. Bir ekonomide işsizlik durumunun var olduğunun göstergesi, emek faktörünün tam olarak verimli bir şekilde kullanılmaması ve iş arayanların aradıkları işle buluşamaması durumu olduğu söylenebilmektedir (Kesici, 2010:13).

Türkiye’de işsizlik sorunu hemen hemen her dönem var olmuş ve gündemini koruyarak devam etmiştir. Mevcut işsizlik sorunu çözüme kavuşmadan emek piyasalarına dâhil olamayanların da yarattığı işsizlik, yeni işsizlerin oluşmasına ve mevcut işsizliğin katlanarak devam etmesine sebebiyet vermektedir. İşsizliği yaratan sebepler arasında iç ve dış göçler, hızlı nüfus artışı, iş imkânlarının kısıtlı olması, nitelikli emek yetersizliği, girişimcilere kredi ve desteklerin sağlanamaması, bölgeden bölgeye değişen gelişim farklılıkları gibi sebepler sayılabilmektedir. Tüm bunların yanında istikrarsız ekonomi politikaları ve beklenilmeyen göçle birlikte gelen insan akınına paralel olarak emek arzı fazlalığının olması da işsizliğin diğer bir nedeni olmaktadır (Eser ve Terzi, 2008:231-232).

OECD ‘nin yayımladığı işsizlik rakamlarının yer aldığı 2018 raporuna göre işsizlik sıralamasında Güney Afrika, Yunanistan ve İspanya’nın ardından Türkiye

OECD ortalaması olan %5,2'nin gerisinde kalarak % 12,0 ile dördüncü sırada yer almaktadır (OECD,2018) .

TÜİK verilerini incelediğimizde Türkiye'nin işsizlik oranlarının cinsiyete göre dağılımı Tablo 2.6'da gösterilmektedir 2011 yılındaki işsizlik oranı %9,8 iken 2012 yılında 0,6 puan gerileyerek %9,2 olarak gerçekleşmiştir. Bu oran 2013 yılından itibaren artış göstererek ilerlemektedir. Türkiye'nin işsizlik problemi yıllar içerisinde devam ederek oranların hep arttığını görmekteyiz. 2016 ve 2017 yılları için işsizlik oranı %10,9 seviyesinde seyretmiş ve oran iki yıl boyunca sabit kalmıştır. 2018 yılına gelindiğinde 0,1 puan artış göstererek %11,0 olarak gerçekleşmiştir.

Cinsiyete göre işsizliğe baktığımızda, kadın işsizlik oranının erkeklere göre daha yüksek olduğunu söyleyebilmekteyiz. 2011 yılında kadın işsizlik oranı %11,3 iken, erkek işsizlik oranı %9,2'dir. 2012 yılında hem kadın hem erkek işsizlik oranının düştüğünü görmekteyiz. Bu yıllarda kadın işsizlik oranı 0,5 puan gerileyerek %10,8 seviyesine düşmüş, erkek işsizlik oranı da 0,7 puan gerileyerek %8,5 seviyesine gelmiştir. Erkek işsizlik oranının 2013 yılından itibaren 2016 yılına kadar arttığını, 2016 yılından itibaren ise 0,2 ve 0,1 puanlık bir düşme eğilimine girerek 2018 yılında %9,5 seviyesinde olduğunu görülmektedir. Bununla birlikte işsizlik oranlarında büyük değişimlerin olmadığını söyleyebilmekteyiz. Kadın işsizlik oranı 2013 yılından itibaren 2017 yılına kadar artış eğilimi göstermiştir. 2017 yılında kadın işsizlik oranı en yüksek seviyeye ulaşarak %14,1 olarak gerçekleşmiştir. Yedi yıllık verilere baktığımızda kadınların emek piyasasındaki konumunun zayıfladığı varsayımını çıkarabilmekteyiz. Fakat 2018 yılına baktığımızda kadın işsizlik oranının 0,2 puan gerileyerek % 13,9 seviyesinde seyretmektedir. Bu da bize kadın istihdamının bir önceki yıla göre arttığı izlenimini vermektedir. Genel bir çerçeveden bakılacak olursa Türkiye'de işsizlik oranının hem kadın hem erkekte yıllar itibariyle artış gösterdiği ve işsizliğin yüksek olduğunu görülmektedir.

2000'li yıllardan Suriyeli mültecilerin gelmiş olduğu 2011 yılına kadar işsizliğe bakıldığında ise on bir yıllık süre içerisinde ortalama işsizlik oranının ise %10,38 olduğu göze çarpmaktadır

Tablo 2.6: Cinsiyete Göre Yıllar İçerisinde İşsizlik Oranları (%)

Yıllar	Toplam	Erkek	Kadın
2011	9,8	9,2	11,3
2012	9,2	8,5	10,8
2013	9,7	8,7	11,9
2014	9,9	9,0	11,9
2015	10,3	9,2	12,6
2016	10,9	9,6	13,7
2017	10,9	9,4	14,1
2018	11,0	9,5	13,9

Kaynak: TÜİK,2018

2.1.3.1. Türkiye’de Genç İşsizlik

Çocuk ve genç işçi kavramlarını incelediğimizde, 18 yaşından küçük çalışanlar genç işçi ve çocuk işçi olarak ikiye ayrıldığı görülmektedir. 4857 sayılı iş kanununun 71. Maddesine göre 15 yaşını tamamlamış 18 yaşını ise tamamlamamış çalışanlar genç işçi, 15 yaşından küçük çalışanlar ise çocuk işçi statüsünde yer almaktadır (Cengiz, 2012:205).

İşsizlik sorunu sadece Türkiye’nin değil dünya üzerindeki birçok ülkenin de yüzleştiği bir sorun olmaktadır. Türkiye’de bu sorunun ileriki boyutlara ulaşmasının sebeplerinden bir tanesi, genç nüfus yapısına sahip olması sebebiyle genç işsizlik oranının yüksek olmasıdır. Genç nüfusun işsizlik oranlarına dâhil olmasının sebepleri arasında okulu bırakıp çalışmak zorunda kalanlarla ve yeterli iş tecrübesine sahip olmamaları nedeniyle iş arayıp da bulamayanları sayabilmektedir. Genç işsiz Uluslararası Çalışma Örgütü (International Labour Organization-ILO) tarafından 15-25 yaş arasında olup referans haftası yani her ayın ilk haftasında iş sahibi olamayan, aktif olarak iş arayıp da bulamayan olarak tanımlanmaktadır. Türkiye’de

genç nüfus sayısı fazla olması sebebiyle genç işsizlik oranları genel işsizlik oranlarının üzerinde seyretmektedir (Bayraktar ve İncekara, 2013:16-19)

Türkiye'nin genç işsizlik oranları Tablo 2.7 yardımıyla gösterilmektedir. Tabloya baktığımızda genç işsizlik oranlarının yüksek olduğu görülmektedir. Bahsedilen genç işsizlik oranı 2011 yılı ile 2014 yılları arasında dalgalı bir seyir izlese de 2015 yılından itibaren genç işsizlik oranlarının arttığı görülmektedir. 2018 yılına gelindiğinde bir önceki yıla oranla 0,5 puan azalış göstererek %20,3 seviyelerinde gerçekleşmiştir.

Cinsiyete göre genç işsizlik oranlarına baktığımızda, genç kadın işsizlerin oranının genç erkeklerden daha fazla olduğunu saptamasında bulunulabilmektedir. Erkek genç işsizlik oranlarının 2011-2018 yılları arasındaki ortalaması ile kadınların aynı yıllar içerisindeki ortalaması arasında yaklaşık %5,48 puan farkı vardır. Bu durum bize göstermektedir ki genç erkekler genç kadınlara göre işgücünde daha fazla yer almakta, genç kadınlar ise işgücüne dahil olamayıp işsizlik oranlarını arttırdığı görülmektedir.

Tablo 2. 7: 15-24 Yaş Arası Genç İşsizlik Oranları (%)

Yıllar	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Erkek	17,1	16,3	17,0	16,6	16,5	17,4	17,8	17,6
Kadın	20,7	19,9	21,9	20,4	20,2	23,7	26,1	25,3
Toplam	18,4	17,5	18,7	17,9	18,5	19,6	20,8	20,3

Kaynak: TÜİK,2018

Genç nüfusun yetişkin nüfusa oranla daha fazla risk altında olmaları onların kariyerleri noktasında belirsizliği de beraberinde getirmektedir. Genç bireylerin ilk iş deneyimleri noktasında bir iş bulmada karşılaştıkları zorlukların yanı sıra düzensiz ya da istikrarsız iş kollarındaki tecrübeleri neticesinde mutsuz bireyler olmaları

kaçınılmaz olabilmektedir. Fakat yıllar içerisindeki değişimler göstermektedir ki genç nüfusun eğitim hayatını devam ettirme arzusunda olması, bireysel yaşamlarını ve toplumdaki konumunu belirlemede bir ölçüt olmaya başladığı görülebilmektedir. Genç nüfusun işgücüne dahil olması ekonomiye yeni bir heyecan ve enerji katarak verimliliği arttırmakta ve gelecek için genç nüfusun ekonomik döngü içerisinde yerinin oluşmasını destekler nitelikte olabilmektedir. Bu noktada genç bireylerin aldıkları eğitimler neticesinde kendi yetenek ve kabiliyetlerine göre istihdam alanları yaratılarak genç nüfusun bu alanlara kanalize edilmesini sağlayacak politikaların geliştirilmesi önemlidir. Bilakis bunların aksine bir durumun oluşması da genç bireylerin aradıkları işi bulamayıp işsiz kalmalarına ve iş bulsa dahi eksik istihdam şartlarında çalışarak maliyetlerin hem kendisi için hem ülke ekonomisi için artmasına neden olabileceklerdir. Türkiye’de genç nüfusun eğitime dahil olmasıyla birlikte işgücüne katılım oranları düşmektedir. Genç bireylerin emek piyasasına katılması gereken yaşa gelmeklerine rağmen işsizlik dolayısıyla bu piyasaya dahil olmayıp eğitime ya da farklı alanlara yönelme çabası içerisinde bulunmaları genç işsizlik oranlarını arttırmaktadır. Genç işsizliğin artmasına bağlı olarak Türkiye’de ve Dünya’da eğitime katılma oranının yükseldiği söylenebilmektedir. Bunun sonucu olarak da eğitimdeki genç nüfus işgücüne dâhil olamamaktadır (Taş ve Bilen,2014: 53-54)

2.1.3.2. Türkiye’de Kadın İşsizliği

Kadın istihdamı sürdürülebilir kalkınmanın bir ögesi olup kadınların işgücüne dâhil olma oranları erkeklere kıyasla daha düşük olmaktadır. Bunun en önemli nedenlerinden biri kadının niteliklerine uygun iş mekanizmalarının yeterli düzeye ulaşmaması olarak gösterilebilmektedir (Karabıyık, 2012:233).

Kadın istihdamının yeterli düzeye gelememesindeki etkenlerden biri de kırdan kette göçte, kentteki iş piyasasının kadın istihdamını teşvik etmede yetersiz kalmasıdır. Kırsaldan kentlere göçle birlikte kadın istihdamının beklenen düzeye gelmesi zaman almaktadır. Nitekim buna kente gelen kadınların emek piyasasındaki işlere yönelik niteliklerinin düşük olması istihdam edilmelerine engel olmaktadır.

Eğitim seviyesinin yetersizliği ve diğer mesleki donanımlar konusunda bilgisinin yeterli olmaması kadının iş piyasasına dahil olmasının önüne geçerek nitelikli emek gücünü ortaya koyamamasına sebebiyet vermektedir (Tatlıdil, 2002:11)

Türkiye’de kadınların işgücüne dâhil olma yaşları 12 ile 64 yaş arası olmaktadır (Korkmaz ve Korkut,2012: 47-48). Bu yaş grubuna dahil olan kadınların bir kısmı aktif olarak emek piyasalarında yer almakta ya da dahil olmaya çalışmaktadır. İşgücü piyasasına dahil olmayan diğer büyük bir kısmı ise çeşitli sebeplerle örneğin; ev kadını, öğrenci veya hastalık gibi nedenlerle ekonomik hayata katılmamakta ve işgücünün dışında kalmaktadır. Kadınların ekonomik hayata katılmaması ya da katılsa dahi çeşitli engellerle karşılaşması olası olmaktadır. Bu engellerin arasında kültürel anlamda farklı bakış açılarının sebebiyet verdiği de unutulmamalıdır (Kızılgöl, 2012:91).

Türkiye’de kadınların istihdamı noktasında emek piyasasına erişimlerinin önündeki engeller arasında toplumsal cinsiyet eşitsizliği, eğitim seviyelerinin yetersizliği, ekonomik faktörler, emek piyasasının kadın istihdamına yönelik talep yapısı gibi engeller sıralanabilmektedir. Bu noktada kadınların işgücüne dahil olmayıp işsizlik oranlarını arttırmaları kaçınılmaz olmaktadır (Kılıç ve Öztürk, 2014:118)

Tablo 2.8’den hareketle 2011-2018 yılları arasındaki işsizlik oranlarına baktığımızda kadın işsizliğinin yıllar içerisinde artış gösterdiği görülmektedir. 2017-2018 yıllarında kadın işsizlik oranının en yüksek seviyeye ulaşması, kadınların emek piyasasındaki varlıklarında azalmanın olduğunu göstermektedir.

Tablo 2.8: Türkiye’de Kadınların İşsizlik Oranları (%)

Yıllar	Toplam İşsizlik Oranı	Kadınların İşsizlik Oranı
2011	9,8	11,3
2012	9,2	10,8
2013	9,7	11,9
2014	9,9	11,9
2015	10,3	12,6

2016	10,9	13,7
2017	10,9	14,1
2018	11,0	13,9

Kaynak: TÜİK,2018

Dünya Bankası'nın yayımlamış olduğu kadın işsizlik istatistiklerinde de Türkiye'nin kadın işsizlik oranları sırasıyla; 2011 yılında %10,06'ya, 2012 yılında %9,36'ya 2013 yılında %10,53'e, 2014 yılında %11,81'e, 2015 yılında %12,56'ya, 2016 yılında %13,60'da, 2017 yılında 13,85'e yükselmiş ve 2018 yılında 0,24 puan azalarak %13,61'e düşmüştür (Dünya Bankası İstatistikleri,2018).

Kadın işsizlik oranlarındaki artışa paralel olarak kadınların işgücüne katılımlarının düşük olmasının en önemli sebeplerinden birisi de eğitim seviyesidir. Eğitim kadınların nitelikli emek oluşturmaları açısından önem arz etmektedir. Bireyler eğitimlerine yaptığı yatırımlar sonucunda yüksek ücret ve nitelikli meslekler edinme eğilimi neticesinde emek piyasasında hedeflerine ulaşabilmektedir. Yapılan bazı araştırma sonuçlarına göre kadınların eğitim seviyelerine paralel olarak işgücüne dahil olduklarını ortaya koymaktadır. Nitekim eğitim seviyesi arttıkça kadınların işgücüne katılımı artmakta ve eğitilmiş kadınların emek piyasasındaki varlıkları sağlamlaşmaktadır. Fakat Türkiye'de ekonomik nedenlerin yanı sıra toplumsal bazı nedenlerden dolayı kadınların eğitim seviyesi yüksek olsa dahi ücret anlamında erkelerin gerisinde kaldığı söylenebilmektedir (Durmaz, 2016: 46).

Tablo 2.9 TÜİK'in en son 2014 yılında yayımlamış olduğu eğitim durumuna göre cinsiyete dayalı ücret farkı istatistiklerini göstermektedir. Buna göre kadınların eğitim seviyesi arttıkça kazandıkları ücret seviyeleri artış göstermektedir. Eğitim durumlarına baktığımızda ilköğretim ve ortaokul, lise, meslek lisesi, yüksekokul ve üstü eğitim seviyesindeki cinsiyete dayalı ücret farklılıklarına her seviyede erkeklerin kadınlardan daha yüksek ücret aldığı görülmektedir.

Tablo 2.9:Türkiye’de Eğitim Durumuna Göre Kadınların Ortalama Ücret Farkı

Eğitim Durumu	Yıllık ortalama brüt ücret	Yıllık ortalama brüt kazanç
Toplam	26.113	27.974
İlkokul ve altı	15.321	15.748
İlköğretim ve ortaokul	15.593	15.981
Lise	18.831	19.760
Meslek lisesi	22.010	22.842
Yükselokul ve üstü	41.490	45.483

Kaynak: TÜİK, Kazanç Yapısı Araştırması, 2014

Toplumdaki işsizliğin artması ve bunun sonucu olarak ekonominin daralmasının getirmiş olduğu maliyete en çok kadınlar maruz kalmaktadır. Kadınların işgücüne dahil olmaları bu noktada önem arz etmektedir. Nitekim toplumsal kalkınmanın gerçekleşmesi için üretim faktörlerinin etkili bir biçimde kullanılması kadın emeğinin bilhassa zayı edilmemesi önemlidir. Kadınların fırsat eşitsizliğine maruz kalmadan emek içerisinde verimliliğini arttırıcı teşviklerin ve politikaların uygulanabiliyor olması gerekebilmektedir. Kadın istihdamının arttırılması ve işgücüne katılımının gerçekleştirilmesi hem kadınların yapabilirliklerini göstermesi hem de toplumsal ve bireysel kalkınma noktasında kadın emeğinin anlaşılması açısından önemlidir (Karabıyık, 2012: 255-256). Türkiye’de kadın işsizliğinin yüksek olması bize göstermektedir ki kadınların yeteri kadar işgücüne katılımının sağlanamadığı ya da emek içerisinde niteliklerine uygun iş alanlarının var olmaması kadın istihdamının yeterli seviyeye ulaşmadığını göstermektedir.

2.1.4. Türkiye'nin İşgücü İstatistiklerinin Genel Görünümü

İstikrarlı bir emek piyasasının varlığından söz edebilmek için politika uygulayıcıların istihdam edilenlere yönelik atacağı adımlar önem arz etmektedir. Türkiye emek verilerini TÜİK açıklamaktadır. TÜİK'in yapmış olduğu hanehalkı işgücü istatistikleri kapsamında Türkiye'nin emek verilerine ulaşım sağlanabilmektedir. 2011 yılı ile 2018 yılları arasında incelenen emek istatistikleri İşgücü piyasalarının dinamiklerinin genel görünümünü bize vermektedir.

2011 ve 2018 yılları emek istatistikleri incelendiğinde geçmiş yıllar içerisinde Türkiye'de nüfus artış hızının istihdam artışına oranla daha yüksek olduğunu söyleyebilmektedir. Tablo 2.10'da 2011-2018 yılları arasındaki emek verilerinin yıllık istatistikleri verilmektedir. 15 ve üzeri yaştakiler örneklem olarak ele alındığında 2011 yılındaki işsiz sayısı ortalama 2 milyon 328 bin kişiyken, 2012 yılında bir önceki yıla göre 124 bin kişi azalarak 2 milyon 204 bin olarak gerçekleşmiştir. 2012 yılında bir önceki yıla göre işsizliğin azalmasındaki en büyük etken emek artışının düşmesidir. Düşüşle birlikte istihdam edilenlerin oranı % 43,6'ya yükselerek 23 milyon 937 kişi olmuştur. İşgücü artışının yaratmış olduğu iyimser hava işsizlik oranlarının düşük gözükmesine neden olmaktadır. 2012 yılında tarım dışı işsizlik oranı geçen yıla göre 1 puan azalarak % 10,3 olmuştur. Aynı dönem içerisinde işgücüne katılım oranı 0,2 puanlık bir artış göstermiş ve % 47,6 olarak gerçekleşmektedir.

2014 yılı verilerinde 15 ve daha yukarı yaştakilerin oluşturduğu nüfus 2013 yılına göre yaklaşık 1 milyon artış göstermektedir. Nüfustaki artışa paralel olarak işsizlik rakamları 2 milyon 853 kişi ile % 9,9 oranında bir önceki yıla göre 0,9 puan artmıştır. İşgücüne katılım oranındaki artış 2013 yılına göre 2,2 puanlık artışla % 50,5 olmuştur. Bu durum bize aktif iş arayışında olanların sayısının oldukça yüksek olduğunu göstermektedir.

2015 yılı işsizlik oranı bir önceki yıla göre 0,4 puan artışla % 10,3 olarak gerçekleşmiştir. İşsiz sayısı da bir önceki yıla göre 204 bin kişi artarak 3 milyon 57 bin olmuştur. Tarım dışı işsizlik oranı %12,4, istihdam oranı % 46,0 ile önceki yıllara

nazaran yüksektir. 2016 yılındaki verilere baktığımızda 2015 yılının göstergelerinin üzerinde değerler olduğunu görmekteyiz. Gerek ekonomik sebepler gerekse siyasal yaşanan bir takım olaylar neticesinde işsizliğin arttığını ve buna bağlı olarak da emek göstergelerinin yukarı yönlü bir seyir izlediği görülmektedir.

2018 yılındaki verilerin bir önceki yıla göre artış eğiliminde olduğunu söylenebilir. 2018 yılında 15 ve üzeri yaş nüfusuna baktığımızda bir önceki yıla göre 760 bin kişi artarak 60 milyon 654 bin olduğunu, işgücüne katılım oranı bir önceki yıla göre 0,4 puanlık artışla % 53,2 olarak gerçekleşmektedir. İstidam edilenlerin sayısı 28 milyon 738 bin kişi olarak, emek içerisinde % 47,4 oranla istihdam edilmektedir. İşgücüne dahil olanlar içerisinde işsiz sayısı bir önceki yıla göre 83 bin artarak % 0,1 puanlık farkla %11,0 olarak gerçekleşmiştir. Tarım dışı işsizlik oranı ise bir önceki yıla göre 0,1 puanlık bir azalış içerisinde. Tarım dışı işsizliğin bir önceki yıla göre düşük olmasının sebebi tarım sektöründe çalışanların sayısının azalması tarım dışı işsizlik oranını düşürmektedir.

Tablo 2. 10: 2011-2018 Yılları Arası İşgücü İstatistikleri

Kurumsal olmayan nüfusun işgücü durumu [15+ yaş]									
(Bin Kişi)									
Yıllar	15 ve daha yukarı yaştaki nüfus	İşgücü	İstihdam edilenler	İşsiz	İşgücüne dahil olmayan nüfus	İşgücüne katılım oranı (%)	İşsizlik oranı (%)	Tarım dışı işsizlik oranı (%)	İstihdam oranı (%)
2011	53 985	25 594	23 266	2 328	28 391	47,4	9,1	11,3	43,1
2012	54 961	26 141	23 937	2 204	28 820	47,6	8,4	10,3	43,6
2013	55 982	27 046	24 601	2 445	28 936	48,3	9,0	10,9	43,9
2014	56 986	28 786	25 933	2 853	28 200	50,5	9,9	12,0	45,5
2015	57 854	29 678	26 621	3 057	28 176	51,3	10,3	12,4	46,0
2016	58 720	30 535	27 205	3 330	28 185	52,0	10,9	13,0	46,3
2017	59 894	31 643	28 189	3 454	28 251	52,8	10,9	13,0	47,1
2018	60 654	32 274	28 738	3 537	28 380	53,2	11,0	12,9	47,4

Kaynak : TÜİK, 2018

2.2. Suriyeli Mültecilerin Türkiye Emek Piyasalarına Etkileri

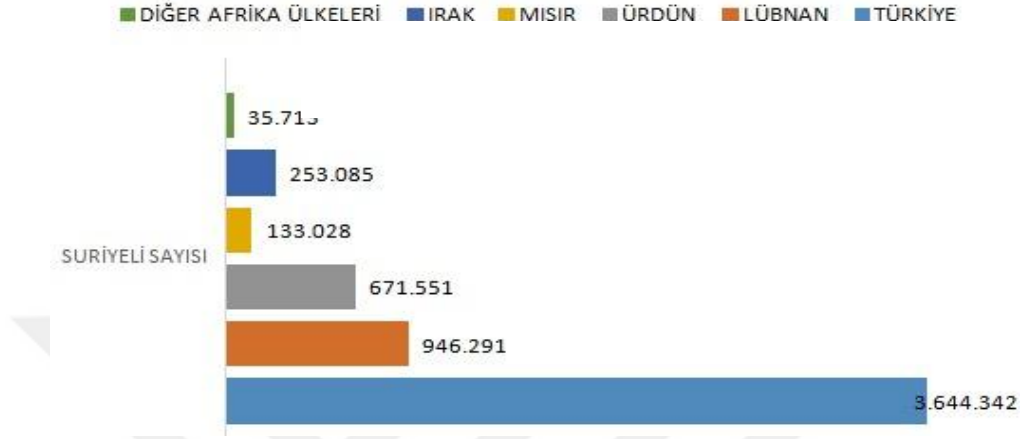
2.2.1. Türkiye’deki Suriyeli Mültecilerin Genel Görünümü

2011 yılında başlayan Suriye iç savaşı, Ortadoğu ülkelerindeki isyanlardan farklı olarak çok sayıdaki grubun katılımıyla meydana gelmekte ve yüz binlerce insanın ölümüne sebep olmaktadır. Ülkenin içinde bulunduğu bu savaş ortamı halkın yaşamını genel itibariyle tehdit etmektedir. İç çatışmaların yaşanmasıyla sivil halk çareyi komşu ülkelere kaçmakta ve sığınmakta bulmuştur. İradeleri dışındaki nedenlerle yaşadıkları bölgelerden ayrılmak zorunda kalan Suriyeli mülteciler, sınır bölgelerine ve güvenli olarak gördükleri yerlere doğru hareket etmektedir. (Saraçlı,2012)

Suriyeli mülteciler konusu Türkiye’nin siyasi, ekonomik, sosyo-kültürel ve dış politika noktasında tercihlerini gözden geçirmesine neden olan bir boyut kazanmaktadır. 2009 yılında iki ülke arasında vizelerin kaldırılması ile başlayan ilişkiler, savaşın başlamasının ardından ülkemize gelen mültecilere açık kapı politikasının uygulanmasını da beraberinde getirmektedir. Yaşanan iç savaşın tarafları arasındaki gerek politik gerek sosyal çıkar çatışmalarının uzlaşmaya varamaması nedeniyle Suriye’den gelen vatandaşlar için ülkelere geri dönme umudu her geçen gün daha da zayıflamaktadır. Açık kapı politikası sonucu Türkiye’ye sayıları gittikçe artan mültecilerin misafirlik süresinin uzaması kalıcı yerleşik hayata geçilmeyi olası kılmaktadır (Bayrak, t.y.:4-6).

UNHRC’nin rakamlarına göre, Suriye’de yaşanan bu savaştan etkilenen mülteci sayısı 2019 yılı son verilerine göre 5 milyon 663 bindir. Grafik 2.4’te UNHRC’nin, 2019 yılı verilerinden hareketle ülkelere göre Suriyeli Mültecilerin dağılımı gösterilmektedir. Grafiğe göre mültecilerin en çok bulunduğu ülke Türkiye’dir. Türkiye’yi sırasıyla Lübnan, Ürdün, Mısır, Irak ve Diğer Afrika ülkeleri takip etmektedir (UNHRC 2019).

Grafik 2.4: Suriyeli Mültecilerin Ülkelere Göre Dağılımı

Kaynak: UNHRC 2019

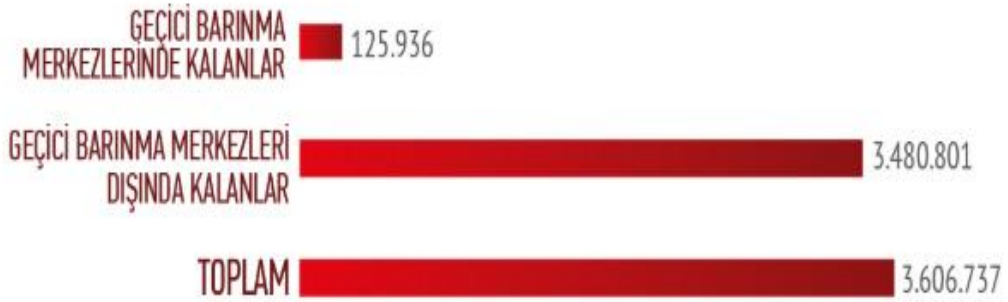
Türkiye'nin diğer ülkelere göre daha çok tercih edilmesinin sebebi olarak iki ülke arasındaki geçmişten gelen ilişkiler gösterilebilmektedir. Bunun yanı sıra coğrafi olarak ulaşımın elverişli olması ve yine sınır boylarındaki akrabalık ilişkileri de etken olabilmektedir. Kültürel anlamda da sınır kentlerimizdeki vatandaşlarımızla olan bağları ve sınır ticaretimizin vermiş olduğu güçlü ilişkiler Türkiye'nin hedef ülke konumuna gelmesindeki en büyük etmenlerden biri olduğu söylenebilmektedir. Politik olarak da Türkiye'nin açık kapı politikası uygulaması Suriyelilerin Türkiye'ye gelmelerinde diğer bir etken olarak karşımıza çıkmaktadır (Boyras, 2015:44).

Avrupa ülkelerinin göçmen kabulündeki katı politikaları ve prosedürleri neticesinde göçmen kabulünün sekteye uğraması sebebiyle, AB ülkelerine gidemeyen Suriyeli mülteciler Türkiye'de kalarak geçici koruma altına alınmışlardır. Geçici koruma statüsü verilen mültecilerin her türlü ihtiyaçları karşılanabilmektedir. Bu mültecilerin iltica etme veya üçüncü bir ülkeye sığınma talepleri bulunamamaktadır (Dizman, 2012: 2).

Türkiye'ye göç eden Suriyeli mültecilerin ilk geldikleri 2011 yılından itibaren 2019 yılına kadar temel ihtiyaçları için çeşitli çözümler üretilip, uygulanmaktadır. Bu amaçla sınır kentlerde barınma merkezleri inşa edilerek mültecilerin temel ihtiyaçları ve barınma ihtiyaçları giderilmiş olup yeni yaşam alanları oluşturulmaktadır. Zaman içerisinde artan mülteci sayısına paralel olarak barınma merkezlerinin kapasitesi yetersiz kalmaktadır. Bununla birlikte çeşitli nedenlerle kamplarda kalmak istemeyen Suriyeli mülteciler, barınma merkezleri dışında yaşamlarını devam ettirmektedir (Taş vd, t.y.:5-6).

Şekil 2.1'de barınma merkezlerinde yaşayan ve barınma merkezleri dışında yaşayan mülteci sayılarına ilişkin bilgiler yer almaktadır.

Şekil 2.1: Geçici Barınma Merkezleri İçinde ve Dışında Kalan Suriyeli Mülteciler

Kaynak: Göç İdaresi Genel Müdürlüğü 2019 (Erişim:16.05.2019)

Şekil 2.1'de Göç İdaresi Genel Müdürlüğü tarafından açıklanan 16 Mayıs 2019 tarihli verilerde geçici koruma altındaki Suriyeli mültecilerin barınma merkezleri içinde ve dışındaki durumları gösterilmektedir. Barınma merkezleri içinde kalan Suriyeli mültecilerin sayısı 125.936 kişiyken, geçici barınma merkezleri dışında kalan mültecilerin sayısı 3.480.801 kişi olarak aktarılmaktadır. Suriyeli mültecilerin yaklaşık %96'sının kamp dışında yaşamlarını devam ettirmekte oldukları görülmektedir.

2.2.1.1. Türkiye’deki Geçici Koruma Altındaki Suriyeli Mültecilerin Dağılımları

2.2.1.1.1. Geçici Koruma Altındaki Suriyeli Mültecilerin Barınma Merkezlerindeki Dağılımı

Suriye’den Türkiye’ye zorunlu olarak göç eden mültecilerin geçici koruma altına alındıkları günden itibaren barınma merkezlerindeki durumlarının yıllar içerisindeki değişimini Afet ve Acil Durum Yönetim Başkanlığı (AFAD)’ın yayımlamış olduğu 2013 yılı ve 2018 yılı Suriye raporundan hareketle ve Göç İdaresi Genel Müdürlüğü’nün 2019 yılı güncel istatistiki verileri incelenerek Suriyeli mültecilerin son durumu aktarılmaktadır.

2013 yılında yayımlanan AFAD raporunda geçici koruma altına alınan Suriyeli mülteciler sınır kentlerde inşa edilen barınma merkezlerine yerleştirilmişlerdir. Bu verilere göre 10 ilde 15 çadır kent, 1 geçici kabul merkezi ve 6 adet konteynerkent kurularak yaklaşık 210 bin 358 Suriye vatandaşı buralara yerleştirilmiştir.

Tablo 2.11’de 2013 yılında AFAD raporunda yer alan verilerden hareketle, barınma merkezlerine yerleştirilen Suriyeli mültecilerin dağılımı gösterilmektedir. Tabloya göre en fazla Suriyeli mülteci barındıran il 67.389 kişi ile Şanlıurfa iken, en az Suriyeli mültecinin bulunduğu il 3.169 kişi ile Mardin’dir.

Hatay’da 4, Şanlıurfa’da 3, Gaziantep’te 3, Kahramanmaraş, Osmaniye, Adıyaman, Mardin ve Adana’da 1 olmak üzere 14 adet çadırkent, Kilis’te 2, Şanlıurfa, Hatay, Gaziantep ve Malatya’da 1’er olmak üzere toplam 6 konteynerkent kurulmuş olup, Suriyeli mültecilerin her türlü ihtiyaçları buralarda karşılanmaktadır (AFAD, 2013).

Tablo 2.11: Geçici Koruma Altındaki Suriyeli Mültecilerin Barınma Merkezlerindeki Dağılımı -2013

İller	Geçici Barınma Merkezi Mevcut Toplamı
Şanlıurfa	67.389
Adana	11.816
Kilis	37.372
Kahramanmaraş	15.052
Hatay	14.999
Osmaniye	9.098
Malatya	7.205
Gaziantep	33.819
Adıyaman	9.851
Mardin	3.169
Geçici Barınma Merkezi Dışında Hastanelerde Bulunan Suriyeli Sayısı	67.977

Kaynak: AFAD, 2013

Tablo 2.12’de AFAD’ın 15 Ekim 2018 yılında yayımlamış olduğu Barınma Merkezleri Raporu’nda son durum gösterilmektedir. Rapora göre geçici koruma altında olan Suriyeli mültecilerin barınma merkezlerindeki dağılımına bakılacak olursa, en fazla mülteci barındıran şehir 2013 yılında da olduğu gibi 64.432 kişi ile Şanlıurfa’dır. Fakat 2018 yılında bu sayının gerilediğini görülmektedir. Bu rakam 2013 yılına kıyasla 2.957 kişi azalmıştır. Şanlıurfa’dan sonra en fazla Suriyeli mülteci barındıran şehir 26.176 kişi ile Adana’dır. Adana’da 2013 yılından 2018 yılına kadar barındırılan mülteci sayısında artış olduğu gözlemlenmektedir. Adana’yı sırasıyla 24.164 kişi ile Kilis, 16.894 kişi ile Kahramanmaraş, 13.585 kişi ile Osmaniye, 8.964 kişi ile Malatya ve 3.732 kişi ile Gaziantep takip etmektedir. AFAD’ın 2018 yılındaki raporunda 2013 yılında yer alan Mardin ve Adıyaman’daki barınma merkezlerinin kapatıldığını görülmektedir (AFAD, 2018).

Tablo 2.12: Geçici Koruma Altındaki Suriyeli Mültecilerin Barınma Merkezlerindeki Dağılımı-2018

İl	Geçici Barınma Merkezi	Barınma Tipi	Geçici Barınma Merkezi Mevcutu	Geçici Barınma Merkezi Mevcut Toplamı
Şanlıurfa	Ceylanpınar Çadırkenti	4.972 çadır	17.100	64.432
	Harran Konteynerkenti	2.069 konteyner	9.729	
	Akçakale Çadırkenti	6.461 çadır	21.057	
	Suruç Çadırkenti	7.028 çadır	16.546	
Adana	Sarıçam Konteynerkenti	6.136 konteyner	26.176	26.176
Kilis	Öncüpınar Konteynerkenti	3.089 konteyner	9.898	24.164
	Elbeyli Konteynerkenti	3.586 konteyner	14.266	
Kahramanmaraş	Merkez Konteynerkenti	5.008 konteyner	16.309	16.309
Hatay	Altınözü Konteynerkenti	2.056 konteyner	8.179	16.894
	Yayladağı Konteynerkenti	776 konteyner	3.670	
	Apaydın Konteynerkenti	32betonarme bölme	5.045	
Osmaniye	Cevdetiye Konteynerkenti	1.181 konteyner	13.585	13.585
Malatya	Beydağı Konteynerkenti	3.352 konteyner	8.964	8.964
Gaziantep	Nizip 2 Konteynerkenti	1.977 konteyner	3.732	3.732
Toplam	174.256			

Kaynak: AFAD, 2018

2019 yılında barınma merkezlerinde kalan Suriyeli mülteci sayısı Tablo 2.13'deki gibi dağılım göstermektedir. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü verilerine göre geçici koruma altındaki Suriyeli mültecilerin dağılımında 8 il ön plana çıkmaktadır. İl bazında barınma merkezlerindeki mültecilerin sayısı bir önceki yıla göre 34 bin 178 kişi azalmıştır. Bu durum barınma merkezlerinden ayrılan ya da ülkesine geri dönen mültecilerin olduğunu göstermektedir.

Tablo 2.13: Türkiye’de Geçici Koruma Altındaki Suriyeli Mültecilerin Barınma Merkezlerine Göre Dağılımı -2019

İl	Geçici Barınma Merkezi Adı	Geçici Barınma Merkezi Mevcudu	Geçici Barınma Merkezi Mevcut Toplamı
Şanlıurfa	Ceylanpınar	16.424	41.565
	Harran	9.611	
	Suruç	15.530	
Adana	Sarıçam	27.067	27.067
Kilis	Öncü pınar	4.225	14.703
	Elbeyli	10.478	
Kahramanmaraş	Merkez	13.629	13.629
Hatay	Altınözü	7.883	16.621
	Yayladağı	4.343	
	Apaydın	4.395	
Osmaniye	Cevdetiye	14.097	14.097
Malatya	Beydağı	8.740	8.740
Gaziantep	Nizip 2	3.656	3.656
Toplam	140.078		
Geçici Barınma Merkezi Dışında Bulunan Suriyeli Sayısı	3.480.801		

Kaynak: Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, 2019 (Erişim:16.05.2019)

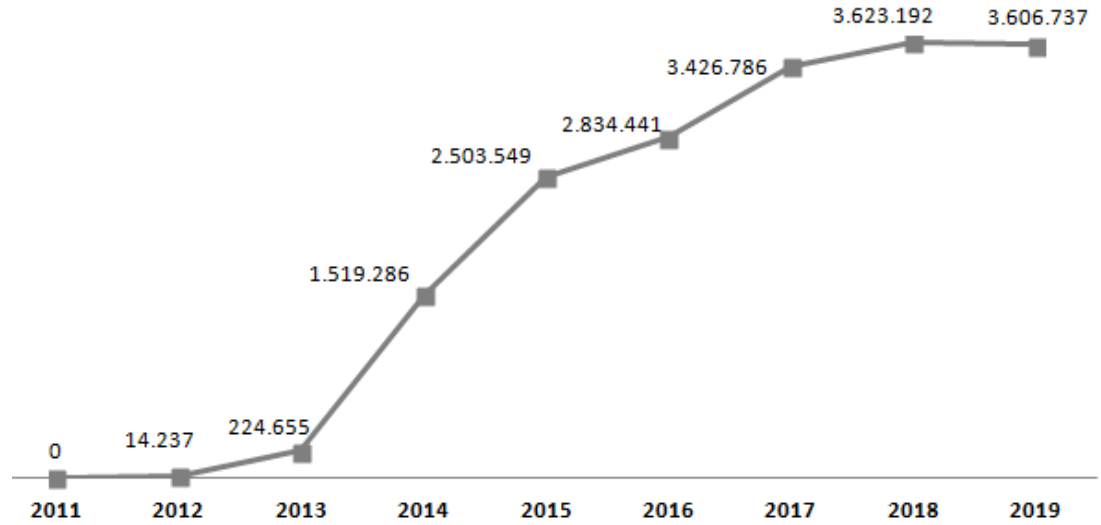
2.2.1.1.2. Geçici Koruma Altındaki Suriyeli Mültecilerin Türkiye İllerindeki Dağılımı

Suriye krizinin başlamasından itibaren Türkiye’nin açık kapı politikası benimsemesi ve sınırlarını açması mültecilerin Türkiye’yi tercih etmesine sebep olmuştur. Başlarda az sayıda mülteci gelmiş olsa da zaman içerisinde mültecilerin sayısı artmış ve milyonları bulmuştur. Türkiye Suriye’den gelen mültecilere geçici koruma hakkı tanıyarak her türlü barınma ve yaşamsal ihtiyaçlarını karşılamak üzere

politikalar geliştirilmektedir. Türkiye'nin bugün en fazla mülteci nüfusuna ev sahipliği yapan ülke konumunda olduğu söylenebilmektedir (Kap,2014: 30-35).

Grafik 2.5 'de Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'nün yayımlamış olduğu geçici koruma altındaki Suriyeli mültecilerin yıllar içerisindeki dağılımı gösterilmektedir. 2011 yılında Türkiye'de Suriyeli mülteci bulunmazken, 2012 yılı itibariyle 14.237 mülteci ülkemize giriş yapmakta ve sayıları yıllar içerisinde katlanarak artış göstermektedir. 16 Mayıs 2019 tarihi itibariyle geçici koruma altına alınan mülteci sayısı 3.606.737 kişiye ulaşmıştır. Bu veriler çerçevesinde bakıldığında Türkiye'nin dünya genelinde en fazla Suriyeli mülteci barındıran ülke konumuna geldiğini söylemek mümkündür (Düşündere vd, 2019).

Grafik 2.5: Yıllara Göre Türkiye'deki Geçici Koruma Altındaki Suriyeliler

Kaynak: Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, 2019 (Erişim:16.05.2019)

Göç İdaresi Genel Müdürlüğü verilerine göre Suriyeli mültecilerin %90'ı kamp dışında yaşamını sürdürmektedir. Savaştan kaçan milyonlarca Suriye vatandaşı Türkiye'de sınır şehirlerde misafir edilerek, koruma altına alınmışlardır. Türkiye'nin sahip olduğu konumun sonucu olarak, mülteciler göç edilebilecek ülkeler içerisinde Türkiye'yi ilk sıraya koymaktadır.

Günümüze bakıldığında göç rakamları beklenenin oldukça üzerine çıkmış olması dolayısıyla Suriyeli mültecilere ilişkin öncesinde düzenlenmiş olan sığınmacı politikalarının tekrar gözden geçirilmesi ve güncellenmesi öncelikli bir husus haline gelmektedir. Geçici barınma merkezlerinin dışında kalan 3.480.801 Suriyeli mülteci nüfus, barınma merkezleri kapsamında yaşamını sürdüren mültecilerin yaklaşık 25 katına ulaşmıştır. Genel bir çerçeveden bakılacak olursa, kamplar dışında yaşayan mülteciler yaşam şartları açısından oldukça sıkıntılı durumlar içinde bulunmaktadır. Gerek fiziki şartların gerekse sosyo-kültürel şartların insani yaşam koşullarından uzak bir konumda olduğu söylenebilmektedir (Artan ve Arıca, 2017: 3).

Suriyeli mültecilerin barınma merkezleri dışında Türkiye'nin hemen hemen bütün illerinde ikamet ettiği görülmektedir. Tablo 2.14'te Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'nün yayımlamış olduğu verilerle Suriyeli mültecilerin illere göre dağılımı gösterilmektedir. Tablodan hareketle barınma merkezi dışında yaşayan Suriyeli mültecilerin bir kısmının daha çok Kilis, Hatay, Gaziantep, Şanlıurfa, Mersin, Adana gibi sınıra yakın illerde ikamet ettiği görülmektedir. Maddi olarak belli bir gelire sahip olan ve eğitim seviyesi yüksek mülteciler İstanbul, İzmir, Bursa gibi büyükşehirlerde yaşamayı tercih etmektedir. Geçici koruma altındaki Suriyeli mültecilerin sayısı toplam nüfus içerisinde %4,45'e yükselmiştir. İller özelinde baktığımızda Kilis ili yerli halkının nüfusunun Suriyeli mültecilere oranı % 82,20'lere ulaşarak neredeyse yerel halktan daha çok Suriyeli olduğu gözlemlenebilmektedir (Üstün, 2016: 3).

Tabloda en fazla mülteciye ev sahipliği yapan ilk on ile baktığımızda 546.238 kişi ile İstanbul en fazla ev sahipliği yapan il konumundadır. İstanbul'u sırasıyla 441.792 kişi ile Şanlıurfa, 433.664 kişi ile Gaziantep, 426.869 kişi ile Hatay, 237.280 kişi ile Adana, 201.189 kişi ile Mersin, 170.705 kişi ile Bursa, 142.995 kişi ile İzmir, 114.797 kişi ile Kilis ve 106.312 kişi ile Konya takip etmektedir. Bura da dikkat çeken bir husus da Kilis ilinin kendi yerel nüfusu 142.541 kişi iken neredeyse kendi nüfusu kadar mülteci barındırmasıdır. Mültecilerin Kilis nüfusuna oranının %80,54 olması dikkat çekicidir.

Tablo 2.14: Geçici Koruma Altındaki Suriyeli Mültecilerin İller Özelinde Dağılımı

İL SIRA	ÜLKEMİZDE GEÇİCİ KORUMA KAPSAMINDA BULUNAN SURIYELİLERİN DAĞILIMI 16.05.2019(ALFABETİK)								
	İLLER	KAYIT EDİLEN	NÜFUS	İL NÜFUSU İLE KARŞILAŞTIRMA YÜZDESİ	İL SIRA	İLLER	KAYIT EDİLEN	NÜFUS	İL NÜFUSU İLE KARŞILAŞTIRMA YÜZDESİ
	TOPLAM	3.606.737	82.003.882	4,40%		TOPLAM	3.606.737	82.003.882	4,40%
1	ADANA	237.280	2.220.125	10,69%	42	KAHRAMANMARAŞ	87.201	1.144.851	7,62%
2	ADIYAMAN	24.477	624.513	3,92%	43	KARABÜK	815	248.014	0,33%
3	AFYON	6.707	725.568	0,92%	44	KARAMAN	770	251.913	0,31%
4	AĞRI	1.034	539.657	0,19%	45	KARS	174	288.878	0,06%
5	AKSARAY	2.904	412.172	0,70%	46	KASTAMONU	1.762	383.373	0,46%
6	AMASYA	696	337.508	0,21%	47	KAYSERİ	77.781	1.389.680	5,60%
7	ANKARA	91.422	5.503.985	1,66%	48	KIRIKKALE	1.505	286.602	0,53%
8	ANTALYA	1.714	2.426.356	0,07%	49	KIRKLARELİ	2.724	360.860	0,75%
9	ARDAHAN	135	98.907	0,14%	50	KIRŞEHİR	1.349	241.868	0,56%
10	ARTVİN	35	174.010	0,02%	51	KİLİS	114.797	142.541	80,54%
11	AYDIN	7.719	1.097.746	0,70%	52	KOCAELİ	56.684	1.906.391	2,97%
12	BALIKESİR	4.438	1.226.575	0,36%	53	KONYA	106.312	2.205.609	4,82%
13	BARTIN	132	198.999	0,07%	54	KÜTAHYA	808	577.941	0,14%
14	BATMAN	22.346	599.103	3,73%	55	MALATYA	29.713	797.036	3,73%
15	BAYBURT	25	82.274	0,03%	56	MANİSA	13.850	1.429.643	0,97%
16	BİLECİK	598	223.448	0,27%	57	MARDİN	87.096	829.195	10,50%
17	BİNGÖL	978	281.205	0,35%	58	MERSİN	201.189	1.814.468	11,09%
18	BİTLİS	985	349.396	0,28%	59	MUĞLA	14.555	967.487	1,50%
19	BOLU	2.426	311.810	0,78%	60	MUŞ	1.400	407.992	0,34%
20	BURDUR	8.379	269.926	3,10%	61	NEVŞEHİR	9.575	298.339	3,21%
21	BURSA	170.705	2.994.521	5,70%	62	NİĞDE	4.500	364.707	1,23%
22	ÇANAKKALE	5.764	540.662	1,07%	63	ORDU	664	771.932	0,09%
23	ÇANKIRI	551	216.362	0,25%	64	OSMANİYE	48.572	534.415	9,09%
24	ÇORUM	2.578	536.483	0,48%	65	RİZE	920	348.608	0,26%
25	DENİZLİ	12.358	1.027.782	1,20%	66	SAKARYA	15.928	1.010.700	1,58%
26	DİYARBAKIR	33.547	1.732.396	1,94%	67	SAMSUN	5.715	1.335.716	0,43%
27	DÜZCE	1.765	387.844	0,46%	68	SİİRT	4.034	331.670	1,22%
28	EDİRNE	955	411.528	0,23%	69	SİNOP	128	219.733	0,06%
29	ELAZIĞ	13.601	595.638	2,28%	70	SİVAS	3.982	646.608	0,62%
30	ERZİNCAN	105	236.034	0,04%	71	ŞANLIURFA	441.792	2.035.809	21,70%
31	ERZURUM	1.122	767.848	0,15%	72	ŞİRNAK	15.016	524.190	2,86%
32	ESKİŞEHİR	4.633	871.187	0,53%	73	TEKİRDAĞ	13.986	1.029.927	1,36%
33	GAZİANTEP	433.664	2.028.563	21,38%	74	TOKAT	1.004	612.646	0,16%
34	GİRESUN	148	453.912	0,03%	75	TRABZON	3.142	807.903	0,39%
35	GÜMÜŞHANE	96	162.748	0,06%	76	TUNCELİ	60	88.198	0,07%
36	HAKKARİ	5.332	286.470	1,86%	77	UŞAK	2.318	367.514	0,63%
37	HATAY	426.869	1.609.856	26,52%	78	VAN	2.141	1.123.784	0,19%
38	İĞDIR	91	197.456	0,05%	79	YALOVA	3.723	262.234	1,42%
39	ISPARTA	6.630	441.412	1,50%	80	YOZGAT	4.304	424.981	1,01%
40	İSTANBUL	546.238	15.067.724	3,63%	81	ZONGULDAK	571	599.698	0,10%
41	İZMİR	142.995	4.320.519	3,31%					

Kaynak: Göç İdaresi Genel Müdürlüğü,2019 (Erişim:16.05.2019)

2.2.1.1.3. Geçici Koruma Altındaki Suriyeli Mültecilerin Demografik Dağılımı

Tablo 2.15’te yer alan Suriyeli mültecilerin demografik dağılımına bakıldığında 3.606.737 kişiden 1.953.126’sının erkek ve 1.653.611’inin kadın olduğunu görülmektedir. Toplam nüfus içerisinde Suriyeli mültecilerin genç bir nüfus profiline sahip olduğunu söylenebilmektedir. 55 yaş altı kadın nüfusu toplam nüfus içerisinde %45,46 iken erkek nüfusu %54,55’dir. 55 yaş üstü nüfus içerisinde kadın nüfusu %51,13 iken erkek nüfusu %48,86 ‘dır. Bu da bize 55 yaş üstü kadın nüfusunun erkek nüfusuna oranla daha fazla olduğunu göstermektedir (Sirkeci,2017).

Tablo 2.15: Geçici Koruma Altındaki Mültecilerin Yaş ve Cinsiyete Göre Demografik Dağılımı

Yaş	Erkek	Kadın	Toplam
0-4	265.260	247.790	513.050
5-9	254.669	239.734	494.403
10-14	199.361	184.917	384.278
15-18	148.466	122.556	271.022
19-24	316.095	228.011	544.106
25-29	204.929	146.151	351.080
30-34	169.451	124.377	293.828
35-39	119.941	94.623	214.564
40-44	79.265	69.943	149.208
45-49	58.715	55.796	114.511
50-54	47.484	45.391	92.875
55-59	33.021	33.357	66.378
60-64	23.082	23.790	46.872
65-69	15.188	15.817	31.005
70-74	8.565	9.209	17.774
75-79	4.771	5.980	10.751
80-84	2.647	3.300	5.947
85-89	1.449	1.901	3.350
90+	767	968	1.735
Toplam	1.953.126	1.653.611	3.606.737

Kaynak: Göç İdaresi Genel Müdürlüğü,2019

Bu koşullar altında Suriye göçünün Türkiye ekonomisine etkileri birçok olgu ile birlikte ele alınabilirken esas olarak Türkiye emek piyasasına etkileri üzerinde durulmaktadır. Bu amaçla öncelikle Türkiye emek piyasasının özelliklerini dikkate alınarak Suriye göçünün emek piyasalarına etkileri irdelenecektir.

.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

SURİYELİ MÜLTECİLERİN EMEK PİYASASINA ETKİLERİNİ ANALİZ EDEN ÇALIŞMALARIN TEMEL BULGULARI

3.1. Suriyeli Mültecilerin Emek Piyasasındaki Yeri

Kitlesel göçlerin bir sonucu olarak göç eden grupların işgücüne katılımı konusunda nasıl bir politika izleneceği önemlidir. Suriyeli mültecilerin sosyal hayata uyumları kadar ekonomik hayata uyumları da göz önünde bulundurulmalıdır. Barınma merkezleri dışında yaşayan Suriyeli mültecilerin çalışma hayatına katılımı yasalarla düzenlenmektedir. İşgücü piyasalarındaki dengenin bozulmaması için sürecin dikkatli bir şekilde yönetilerek yeni sorunlara zemin hazırlamaması adına politika uygulayıcıların kararları önemli olmaktadır (Yıldırım vd., 2016:127).

Suriye’deki iç savaş neticesinde ortaya çıkan Suriyeli mülteci sorunu, aslında Türkiye’deki ekonomik sıkıntıların aşımında önemli bir dönüm noktası olabilmektedir. ILO’nun yayımlamış olduğu çalışmada bu sürecin gerekli yönetim birimlerince doğru yönetildiği takdirde içinden geçmekte olunan sıkıntılı sürecin potansiyel fırsatlara dönüşmesinin olası olmasının muhtemel olduğunu vurgulamaktadır. Bu durum da sürece doğru bir şekilde müdahale ederek yönlendirici konumda bulunmak, hiçbir müdahalede bulunmadan sürecin kendi halinde ilerlemesini izlemekten çok daha verimlidir. Süreçlerden elde edilecek bulgular ülkesel bazda değerlendirilerek ekonomik büyümeye ve emek piyasasında istihdam alanlarının artmasına kaynak veri olabilmektedir (ILO, 2015:8-10).

Suriyeli mültecilerin Türkiye ekonomisi açısından hem ulusal hem de yerelde önemli katkılar ve riskler barındırdığı yadsınamaz bir gerçektir. Mülteciler iç savaş sonucu topraklarını terk ederken yanlarında getirdikleri taşınabilir mal varlıklarını ülke içinde harcayacaklarından dolayı yerel halk tarafından ekonomik açıdan olumlu karşılanırsa da ilerleyen süreçte sorunlar yarattığı da aşîkârdır. Suriyelilerin kendi hayatlarını idame ettirmeleri için çalışmak zorunda olmaları, işveren tarafından işçi

maliyetini düşürdüğü varsayımıyla işverenler açısından olumlu bir durum olarak görülmektedir. Suriyeli mültecilerin emek piyasasına erişimleri yerli işçi ile arasında rekabet yaşanmasına sebebiyet vermektedir. Nitekim maliyetleri düşürmeleri yerli işçinin ücretinin düşmesiyle gerçekleşmektedir. Yaşanan rekabette yerli işçi yerine mültecilerin tercih edilip çalıştırması ucuz emek olmalarına neden olmaktadır. Türkiye'ye gelen Suriyeli mülteciler ucuz emek gücü olarak görülmekte ve yerli işçinin alacağı ücretin çok altında çalıştırılmaktadır (Aygül,2018).

Ülkelerini terk ederek geçici barınma merkezlerine yerleştirilen mültecilerin gerekli giderleri de devlet tarafından karşılanmaktadır. Bu giderlerin mültecilerin yerleştikleri bölgelerde yaşayan yöre halkından, yerli esnaftan karşılanması da bölge ekonomisinin iyileşmesi açısından olumlu bir durum olarak ortaya çıkmaktadır. Bu durumun doğal bir sonucu olarak yerelde bölge ekonomisine katkı sağlamış gibi görünse de ulusal ölçekte ülke ekonomisine bir maliyet olarak yansıdığı görülmektedir. Ayrıca işverenler açısından yerelde meydana gelen ucuz işçi seçeneği mültecilerin yerleştiği yerdeki halk için olumsuz bir durum ortaya çıkarmaktadır. Halkın iş bulmakta zorlanmasının yanı sıra elde edilen kazançta da önemli oranda bir düşüşün olduğu söylenebilmektedir. Genel itibariyle Suriyeli mülteciler sınır bölgelerindeki illere yerleştirilmiş ve emek piyasasına erişimleri buralardan gerçekleşmektedir. Genel bir çerçeveden bakılacak olursa, gerek sınır bölgelerindeki tedirginlikler gerek Suriye'deki iç savaş ülkemizin Ortadoğu ülkeleriyle öteden beri süregelen ihracat gelirlerini de olumsuz etkilemektedir (Özdemir, 2017:125-128). Sekizinci yılına ulaşmış olan süreç, geçici çözümlerin artık mültecilerin farklılaşan isteklerine ve ihtiyaçlarına cevap veremez hale geldiğini de göstermektedir.

3.1.1. Suriyeli Mültecilerin Emek Piyasasındaki Hukuki Durumları

Türkiye taraf olduğu uluslararası sözleşmeler gereği kendisine sığınma talebinde bulunan yabancıların emek piyasalarına erişimini kolaylaştırmak için yasal düzenleme yapmakla yükümlüdür. 6735 sayılı Uluslararası İşgücü Kanunu ile

yabancılara çalışma izninin verilmesi güvence altına alınmaktadır. Bu kanun kapsamında Suriyeli mültecilerin, 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu uyarınca emek piyasalarına erişimleri Geçici Koruma Kanununun 91. Maddesi ile Geçici Koruma Yönetmeliği'nin 29. Maddesine dayanılarak düzenlenmiş ve Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

Geçici koruma kimlik belgesine sahip olan mülteciler çalışma izni alabilmek için Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı (ÇSGB)'na başvurabilmektedir. Çalışabilecekleri yerler, sektörler ve iş kolları önceden bakanlar kurulu kararınca belirlenmektedir. Geçici koruma altındakilere verilecek çalışma izinleri geçici koruma süreleri içerisinde geçerli olmaktadır. Ayrıca geçici koruma kapsamındakilere verilen çalışma izinleri kişilerce yerleşme izni olarak kullanılamamaktadır. Bahse konu yönetmelikte diğer bir konu ise iş yerlerine yabancı işçi çalıştırma kotası getirilerek sınırlandırılmasıdır. Yönetmelik uyarınca geçici koruma kapsamındaki işçilerin sayısı en fazla o iş yerinde çalışan Türk işçilerin %10'u kadar olabilmektedir. Yönetmeliğin bu maddesinin uygulanmama ihtimali, sadece o işte çalışacak Türk işçi bulunamamasının belgelenmesi sonucu gerçekleşebilmektedir. Çalışma izni olarak kayıtlı şekilde çalışan mülteciler asgari ücretten daha düşük bir maaşla çalıştırılamamaktadır (Korkmaz, 2017: 60 – 61).

Suriyeli mültecilerin çok az bir kısmı çalışma izni olarak süreli bir şekilde emek piyasasına dahil olmaktadır. ÇSGB'nin 2017 yılında yayımlamış olduğu Çalışma Hayatı İstatistikleri verilerinde yabancıların çalışma izni bilgilerine ulaşılabilir. İstatistiklere göre Suriyeli mültecilerin yıllar içerisindeki çalışma izni dağılımları Tablo 3.1 yardımı ile gösterilmektedir. Tabloya baktığımızda çalışma izni alan mültecilerin sayılarının yıllar içerisinde artmış olduğunu görülmektedir. 2011 yılında kadın ve erkek toplam çalışma izni alan mülteci sayısı 118 iken bu rakam 2017 yılına geldiğinde 20.966 kişiye ulaşmıştır. Toplam sayılara baktığımızda Suriyeli kadın mültecilerin çalışma izni sayıları erkeklere göre oldukça düşük kalmaktadır. Suriyeli erkek mülteciler kadınlara göre çalışma izni olarak emek piyasasında daha çok yer edinmektedir.

Tablo 3.1: Çalışma İzni Alan Suriyeli Mültecilerin Cinsiyete Göre Dağılımları

Yıl	Kadın	Erkek	Toplam
2011	22	96	118
2012	26	194	220
2013	70	724	794
2014	157	2.384	2.541
2015	280	3.739	4.019
2016	1.145	12.145	13.290
2017	1.641	19.325	20.966

Kaynak: Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, 2017

Geçici koruma kapsamında çalışma izni alan Suriyeli mültecilerin illere göre dağılımına bakıldığında bünyesinde en fazla mülteciyi barındırması sebebiyle İstanbul 7 bin 857 kişiyle başı çekmektedir. İstanbul bu sayıyla çalışma izni alan mültecilerin %28,13'üne ev sahipliği yapmaktadır. Suriyeli mültecilerin, İstanbul'un ardından çalışma izni alarak emek piyasasına dahil oldukları iller ise Gaziantep, Bursa, Kahramanmaraş, Mersin, Ankara, Konya, Hatay, Kocaeli ve Adana'dır. Çalışma izni alan Suriyeli mültecilerin yaklaşık %4,56'sı 1.273 kişi ile okuryazar, %2,87'si 801 kişi ile ilkokul, %3,41'i ortaokul, %6,22'si 1.735 kişi ile lise, %0,65'i 180 kişi ile ön lisans, %2,35'i 655 kişi ile üniversite, %0,02'si 6 kişi ile yüksek lisans, %0,10'u 3 kişi ile doktora ve üzeri mezundur. Bu rakamların dışında çalışma izni alan 27 bin 930 kişiden 22 bin 327'sinin eğitim durumu bilinmemektedir (Yeniçağ Gazetesi,16.12.2018).

Çalışma izni alan Suriyeli mültecilerin sayısı ile çalışabilir Suriyeli mülteci nüfusu arasında oldukça yüksek bir fark olduğu görülmektedir. Yapılan düzenlemeler sonucunda Suriyeli mültecilerden çalışma izni alanların sayısı Türkiye'de yaşayan mülteci sayısına oranla çok az olmaktadır. Bu bilgiler ışığında değerlendirecek olursak ülkemizde bulunan mültecilerin emek piyasalarına katılımı

çok büyük bir oranda kayıt dışı olarak gerçekleşmektedir. Bu durum da bize göstermektedir ki Suriyeli mültecilerin günlük yaşmalarını idame ettirmek amacıyla ihtiyaçları olan işlerde çalışmaları için gerekli çalışma izni almaları mültecilerin emek piyasalarına katılımının önündeki en büyük engeldir. Geçici barınma merkezleri dışında ülkemizde farklı şehirlerde yerel halkla iç içe yaşayan mültecilerin devlet veya uluslararası kuruluşlardan düzenli bir yardım aldığı söylenememektedir (Çetin, 2016).

3.2. Suriyeli Mültecilerin Emek Piyasasına Entegrasyonu ve Olası Etkileri

Tarihten bu yana yaşanan kitlesel göçler toplumsal ve diğer alanlarda etkilerini gösteren bir olay olmuştur. Dünyanın herhangi bir yerinde yaşanmış veya yaşanacak bir kitlesel göç durumu en fazla da emek piyasası üzerinde bir etki yaratacağı söylenebilmektedir. Yaşanacak olası bir zorunlu kitlesel göç durumunda, hayatını başka bir yerde idame ettirmeye çalışan mülteciler o bölgenin emek piyasasına dahil olmaktadır. Bu durumun ilk başlarda o bölgenin emek piyasasına olumsuz bir etki yaratacağı düşünülebilir. Bu konu detaylı bir şekilde ele alındığında gelen mültecilerin, gerek o ülke insanların çalışmak istemediği sektörlerdeki emek ihtiyacını karşılamaları bakımından, gerekse emek maliyetinin azalması bakımından olumlu bir etkisinin olabileceğinden de söz edilebilmektedir.

Kitlesel bir göç durumunda gidecekleri bölgede kamplarda veya kampların dışında serbest olarak konumlanacak olan bu mülteciler iki açıdan da incelendiğinde, farklı şekillerde emek piyasasına dâhil olmaktadır. Kamplarda kalan mültecilerin ihtiyaçları, gittikleri bölgenin idari yönetimlerince karşılandığından çok da fazla bir gereksinimlerinin olmadığı gözlemlenirken kamp dışında kalan mültecilerin günlük yaşam gereksinimlerini sağlamak için çalışmak zorunda oldukları belirtilmektedir (Özgüler, 2018:81-82).

Suriyeli mültecilerin emek piyasalarına dahil olmaya başlamasının bir sonucu olarak, farklı sektörlerin işgücüne olan ihtiyaçlarını karşılama noktasında önemlidir. Suriyelilerin inşaat, tarım, sanayi ve ticaret gibi sektörlerdeki istihdama entegre edilerek bu sektörlerdeki gereksinimin karşılanması hem sektörlerin ekonomik potansiyelinin artmasına hem de çalışmak durumunda olan mültecilere bir fırsat yaratmaktadır. Suriyeli mültecilerin bu sektörlerdeki vasıf düzeylerin düşük olabildiği gibi işin gerektirdiği vasfın çok üzerinde çalışan mülteciler olduğu da bilinmektedir. Kamplar dışında yerleşmiş bulunan Suriyeli mültecilerin büyük çoğunluğu vasıfsız işçi konumunda olduğundan ve çalışma zorunda kaldıklarından işverenler açısından ucuz emek olarak algılanmaktadırlar. Bu sebeptendir ki bir Suriyeli mültecinin elde ettiği gelir sigortalı yerli bir işçinin gelirin yarısı civarında olabilmektedir. Bir Suriyeli mültecinin emek başına birim maliyeti yerli çalışanın birim maliyetinden çok daha düşük olduğu söylenebilmektedir. Ücretler noktasında bu durum işverenlerin lehine olurken, yerel işçiyi emek piyasasından dışlamaktadır. Yerel işçi açısından bakıldığında ücretleri aşağıya çekmesi olumsuz bir tablo olarak görülmektedir. Suriyeli işçiler açısından da iş kollarındaki işin niteliği değişkenlik gösterse bile benzer ücretler ödenerek hak edilen ücretlerin verilmediğine dair örnekler bilinmektedir (Lordoğlu ve Aslan, 2016:793-794).

Kampların dışında yaşayan Suriyeli mültecilerin emek piyasasına olumsuz etkileri söz konusudur. Vasıfsız bir Suriyeli mültecinin, yeni işe alınacak olan sigortalı bir yerli işçinin maliyetinden hemen hemen %50 daha düşük maliyette olması yerli işçilerin yerine tercih edilmesine neden olabilmektedir. Bu durum yerli işçilerin yeni bir iş bulma olasılığını düşürürken işten çıkarılma olasılığını da artırmaktadır. Bu durumun doğal bir sonucu olarak söylenebilir ki emek piyasasındaki insanların işlerini kaybetmeleri ve iş bulmalarının zorlaşması yerli halk ile Suriyeli mülteciler arasında toplumsal açıdan da gerginliklere yol açabilmektedir. Ayrıca mültecilerin kayıt dışı esnafılık faaliyetlerine girişmeleri de yerli esnafın haksız rekabet mağdur olmasına neden olmaktadır (Üstün, 2016:6-7).

Bugün mülteci konumunda Türkiye’de bulunan Suriyelilerin en çok toplumsal hayata uyum sürecinde zorlandıkları ve bu durumun iki halk arasında anlaşmazlıklar meydana getirdiği görülmektedir. Dil, duygu, düşünce ve geleneksel

anlamda iki halk arasındaki farklılıkların bu uyum sürecini zorlaştırmakta olduğunu söylenebilmektedir. Suriye’den gelen mültecilerin büyük bir kısmını kadın ve çocuklar oluşturmaktadır. Suriyeli mültecilerin yerleştikleri bölgelerde imam nikâhlı ayrıca aynı yaşlarda birden fazla ailenin aynı evde yaşaması da yerel halkın tepkisini çeken bir başka durum olarak göze çarpmaktadır.

İç savaş sonucunda ülkelerini terk etmek zorunda kalarak Türkiye’ye mülteci olarak yerleşen nüfusun içinde dikkate değer bir oranda genç nüfus da bulunmaktadır. Gelişen teknoloji, kültürleri ve ülkesel farklılıkları ortadan kaldırmaya başladığı küreselleşen dünyada genç bireylerin farklı kültürlerle uyumları daha hızlı ve kolay olmaktadır. Bu açıdan bakıldığında Suriyeli mültecilerin içindeki genç nüfusun sosyal toplumsal uyum sürecini çok daha hızlı bir şekilde atlattıklarını görülebilmektedir. Bu durum sosyal açıdan olumlu karşılsa da genç bireylerin eğitim, sağlık gibi sektörlerde ekonomik bir maliyeti de beraberinde getirmeleri olumsuz bir durum olarak göze çarpmaktadır. Mültecilerin kalıcı olması durumunda ise bu genç nüfusun ülke ekonomisine ağır bir yük olacağı söyleyebilmektedir (Özdemir, 2017:125-128).

3.3. Suriyeli Mültecilerin Kayıt Dışı İstihdama Olası Etkisi

Yukarıdaki bölümlerde de aktarıldığı üzere kayıt dışı istihdamın genellikle yoğun emek gerektiren ve niteliksiz emek ihtiyacının fazla olduğu sektörlerde gerçekleşmekte olduğu söylenebilmektedir. Bütün sektörler ele alındığında kayıtlı olarak herhangi bir sektörde iş bulamayanlar kayıt dışı olarak, genellikle niteliksiz işçi statüsünde ve düşük ücretlerle iş bulabilmektedir. Bu durum aslında toplumdaki çalışmak zorunda olan ama geneli niteliksiz insanlar için bir çıkış yolu olma özelliğini taşımaktadır (Üstün,2016).

Kayıt dışı istihdamın öncü sektörleri tekstil, giyim sanayi ve hizmet sektörleri olurken bu sektörlerin hemen arkasından gıda, metal, ulaştırma ve madencilik sektörleri gelmektedir (Aygül 2018:73). Bu sektörlerde kayıt dışı istihdam edilen Suriyeli işçilerin birçoğu kayıtlı çalışan Türk işçilerin yarı ücretlerini kazanarak ve

sosyal güvenceleri olmadan çalışmaktadırlar. Kayıt dışı istihdam tekstil ve inşaat gibi uluslararası düzeyde rekabetin yüksek olduğu alanlar için işverenin elini güçlendiren bir durum olarak da ortaya çıkmaktadır

Kayıt dışı istihdam kapsamında çalıştırılan işçilere verilen düşük ücretler ve artan iş gücü, mevcut kayıtlı işçiler üzerinde de ücret baskısını artırırken işlerinden olma korkusunu da her zaman hissetmelerine neden olmaktadır. İşverenler kayıtlı işçilerin üzerlerine getirdiği mali sorumluluklardan yakınlıkla devamlı surette işçi çıkarmakta ve krizleri bahane ederek sosyal güvenlik sorumluluklarını da yerine getirmemektedir. Burada işçilerin yaşam standartlarını da göz önünde bulunduracak olursak yoksulluk ve açlık sınırları civarında maaşla çalışmalarının yanı sıra bir de işverenler tarafından yabancı işçilerin yerlerine tercih edilmesi yerli işçilerde baskının artmasına sebebiyet vermektedir. Bu kapsamda geliştirilecek olan politikalar ve yapılacak yeni düzenlemelerle hem işveren üzerindeki yük azaltılmalı hem de işçi haklarının kanunlar kapsamında korunması sağlanmalıdır (Arı, 2007:145–147).

Kayıt dışı istihdam kapsamında değerlendirilebilecek diğer bir kavram ise yabancı kaçak işçiliktir. *Yabancı kaçak işçi*; bulunduğu ülkeye herhangi bir vatandaşlık bağıyla bağlı olmayan ve kanunlar kapsamında geçici de olsa çalışma izni almamış olan kişidir. Bu kişiler turist veya mülteci gibi bazı yasal yollardan ülkeye giriş yapmış bulunsalar bile o ülkede çalışma hakkı elde etmemelerine rağmen yaşamlarını idame ettirmek amacıyla emek piyasasına dâhil olmaktadır. Bu durumda yine kayıt dışı istihdam oranlarının artmasına sebebiyet vermektedir (Aslantürk ve Tunç, 2018:15).

Kayıt dışı olarak bahsi geçen koşullar altında çalıştırılan Suriyeli mülteciler emek piyasalarında olumlu ve olumsuz etki yaratmaktadır. Suriyeli mültecilerin Türkiye emek piyasalarına etkisi iş dünyası açısından olumlu olarak karşılandığı söylenebilmektedir (Üstün,2016: 6). İş dünyasının farklı sektörlerde sıklıkla ihtiyaç duyduğu vasıfsız eleman açığını fazlasıyla tamamlayan Suriyeli mülteciler aynı zamanda işçi maliyetlerinin de düşmesini de sağlayan bir olgu olarak değerlendirilmektedir. Nitekim olumlu etkisi işverenler tarafından belirtilse de yerli işçi açısından haksız rekabeti beraberinde getirdiği ve emek piyasasında istihdamın

yapısında değişmeye neden olduğu için tehdit olarak görölmektedir. Dolayısıyla yerli işçinin ücretini etkileyerek düşmesine neden olmaktadır. Kayıt dışı istihdamda yerli işçinin yerine maliyeti daha düşük olması sebebiyle mültecilerin tercih edilmesi emek piyasasında yaşanan en büyük değişimlerden birisidir. Suriyeli mültecilerin vasıfsız işgücünde ve düşük ücrete razı olması işverenler tarafından maliyetleri düşürücü etki olarak algılanmaktadır. Fakat bu durumda bazı dezavantajları olmaktadır. Yerli işçi yerine tercih edilen mültecilerin başına herhangi bir iş kazası gelmesi durumunda işveren zor durumda kalmaktadır (Duruel, 2017: 216-217).

İşverenlerin kayıt dışı olarak mültecileri çalıştırmaları devletin vergi gelirlerinde kayıplar yaratmaktadır. İşverenler açısından bir durum değerlendirmesi yapacak olursak, kayıt dışı istihdam işçi giderlerini belirli bir ölçüde düşürecek olması sebebiyle bu işverenlerin yeni istihdam alanları yaratmalarına da sebep olacaktır. Bu durum her ne kadar onaylanmayan bir durum olsa da işverenlerin kayıt dışı işçi çalıştırarak o işçinin vergi, sigorta gibi maliyetlerini de devlete ödemediği takdirde elinde kalacak bu yatırımı farklı üretim alanlarında istihdam oluşturmak için de kullanabilecektir. Aynı zamanda kayıt dışı işçi çalıştıran firmalar, kayıtlı işçi çalıştıran firmalarla bir haksız rekabete yol açıyor olsa da, rekabet güçlerini de artırmaktadır (Üstün,2016).

Suriyeli mültecilerin kayıt dışı çalışmasının bir diğer sebebi de 2016 yılına kadar çalışma izinlerinin olmamasıdır. Dil problemlerinin ve eğitim seviyelerinin düşük olması Suriyeli mülteciler için olumsuz bir durum oluşturmaktadır. Kayıtlı piyasaya geçiş yapamadıkları için kayıt dışı piyasada istihdam edilmektedirler. Nitekim kayıt dışı sektörlerde niteliksiz işlerde çok düşük ücretlerle sosyal güvenceden yoksun bir şekilde çalışmaktadırlar. Kayıt dışı piyasada istihdam edilen yerli işçi için bu durum kayıt dışı piyasadan dışlanmasına neden olmaktadır. İşverenler bir yerli işçi yerine iki Suriyeli mülteci çalıştırarak yerli işçiye vermesi gereken ücretin daha da azına iki mülteci işçi çalıştırmaktadır. Bu durum ücretleri düşürerek yerlilerin kayıt dışı emek piyasasından çekilmesine sebep olmaktadır. Yerli işçiler kayıt dışı emek piyasasında yeni bir iş arayıp bulamaması halinde emek piyasasını terk etmektedirler (Del Carpio ve Wagner , 2015).

Kayıt dışı işçi çalıştıran işverenler o işçilere karşı vergi, sigorta gibi sorumluluklarını yerine getirmediklerinden dolayı, devletin işverenlerden elde etmesi gereken vergi gelirleri azalmakta bu durum da ülke ekonomisine olumsuz yansımaktadır. Kayıt dışı işçi çalıştıran ve çalıştırmayan işverenler arasında oluşacak bu vergi adaletsizliği de toplumsal ve sosyal problemlere yol açtığı söylenebilmektedir. Aynı işi yapmış olmalarına rağmen kazançlarında büyük farklar olması işverenlerin gelecek yatırımlarını da etkileyecek, haksız rekabete yol açarak toplumsal bir dengesizliği doğuracaktır.

Sonuç olarak gerek insani gerekse yasal boyutlarda önemli problemlere yol açabilecek olan kayıt dışı istihdam, ekonomik olarak da vergi adaletsizliği, eğitim, sağlık ve haksız rekabet gibi süreçleri beraberinde getirerek sosyal toplumsal sistemlerin işleyişini derinden sarsabilecek etkiler ortaya çıkarabilmektedir (Yıldız ve Yıldız 2017: 35- 38).

3.4. Suriyeli Mültecilerin Coğrafi Dağılımının Emek Piyasasında Yaratmış Olduğu Değişimler

Suriye’de iç savaşın başladığı Mart 2011’den bu yana yaklaşık 4,6 milyon Suriyeli mültecinin ülkesini terk ederek komşu ülkelere sığındığı bilinmektedir. Aralık 2011’de Türkiye’ye gelen mülteci sayısı yaklaşık 8 bin civarındadır. Türkiye’ye gelen mülteci sayısı 2012 yılından itibaren hızla artış göstermiş ve gelen mülteciler sınır illerdeki kamp merkezlerinde misafir edilerek koruma altına alınmıştır. Gelen mülteci sayısının fazlalığı sebebiyle kamp merkezlerinin yetersiz kalması Suriye’den gelen mültecilerin büyük bir çoğunluğunun bu barınma merkezleri dışında ikamet etmesi mecburiyetini ortaya çıkarmaktadır. Kamp merkezleri dışında yaşayan mültecilerin temel hizmetlere erişimlerinin sağlanması amacıyla kimlik kartları oluşturulmakta ve bu sayede illerdeki mültecilerin sayılarının tespiti yapılmaktadır (Del Caprio ve Wagner, 2015:7)

Suriyeli mültecilerin Türkiye emek piyasasına erişimlerinin beraberinde getirdiği birçok sebebin onların yerli işinin yerine tercih edilmesini mümkün kıldığı

söylenilmektedir. Suriyeli mültecilerin çalışma izni alması, toplam işyeri içinde %10'u geçmese dahi, yerli işçi ile rekabet etmesine neden olmaktadır. Suriyeli mülteci işgücünün vasıf ve eğitim düzeyinin yeterli olmaması daha çok düşük seviyeli işlere yönelmelerine sebebiyet vermektedir. Suriyeli mültecilerin emek piyasasına girişleri yoğun olarak yaşadıkları illerde gerçekleşmektedir (Düşündere v.d.,2016). Bu illerin yerel nüfusuna oranlarına baktığımızda en çok Suriyeli mülteci barındıran iller sırasıyla (% 80,54) ile Kilis, (%26,52) ile Hatay, (%21,70) ile Şanlıurfa, (%21,38) ile Gaziantep, (%11,09) ile Mersin, (%10,50) ile Mardin ve (%10,69) ile Adana'dır (Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, 15 Mayıs 2019).

Suriyeli mültecilerin çalışma izinleri olmamasına rağmen bazı sektörlerde Türkiye emek piyasasında yerli işçi ile rekabet edebilir derecede yer almalarındaki önemli bir etken de kayıt dışı olarak çalıştırılmalarıdır. Bu durumun doğal bir sonucu olarak da Suriyeli mültecilerin emek piyasasına katılmaları kayıt dışı istihdamda bir şok etkisi yaratmaktadır. Tablo 3.2'de bu etkilerin en çok hissedildiği Düzey 2 bölgelerinde her bir bölgenin kayıt dışı istihdamının standart sapması, maksimum, minimum aralık ve ortalama değerleri verilmektedir. (Düzey 2 (26 alt bölge) bölgelerine bakılmasındaki neden her bir bölgeye ilişkin verilerin karşılaştırılabilir olmasıdır.) Bu bölgelerden en yüksek standart sapmanın yaşandığı bölgeler TR72 (Kayseri, Sivas, Yozgat), TR63 (Hatay, Kahramanmaraş, Osmaniye) ve TRC1 (Gaziantep, Adıyaman ve Kilis) bölgeleridir. TR72 bölgesinde standart sapmanın yüksek çıkmasının nedenleri arasında, Kayseri ilindeki geçici koruma altındaki Suriyeli mülteci sayısı, Göç İdaresi Genel Müdürlüğü 16 Mayıs 2019 verilerinde, 77.781 kişi olması ve mülteci sayısının Kayseri ilinin nüfusuna oranının %5,60 olmasından bağımsız olarak başka bir nedenden dolayı da yüksek çıkmış olmasının söz konusu olabilmesidir. TR63 ve TRC1 bölgelerine bakıldığında bu bölgelerin en çok Suriyeli mülteciye ev sahipliği yaptığı bölgeler olması sebebiyle Suriyeli mültecilerin gelmesi bu bölgelerde kayıt dışı istihdama neden olabileceği sonucunu güçlendirmektedir.

Tablo 3.2: Türkiye Düzey 2 Bölgelerin Kayıt Dışı İstihdam Değişimleri

Bölgeler	ortalama	standart sapma	maksimum	minimum	aralık
TR	36,26	3,245484	42,05	33,49	8,56
TR10 (İstanbul)	19,364286	1,926905	22,65	16,49	6,16
TR21 (Tekirdağ, Edirne, Kırklareli)	32,07	2,887306	37,5	28,59	8,91
TR22 (Balıkesir, Çanakkale)	39,707143	3,458399	45,22	34,89	10,33
TR31 (İzmir)	27,82	3,460067	32,91	23,47	9,44
TR32 (Aydın, Denizli, Muğla)	39,982857	5,857897	48,1	34,22	13,88
TR33 (Manisa, Afyon, Kütahya, Uşak)	41,684286	2,991961	45,65	38,54	7,11
TR41 (Bursa, Eskişehir, Bilecik)	22,815714	2,924334	28,05	19,86	8,19
TR42 (Kocaeli, Sakarya, Düzce, Bolu, Yalova)	31,915714	3,739897	37,93	26,4	11,53
TR51 (Ankara)	17,96	1,658111	21,36	16,08	5,28
TR52 (Konya, Karaman)	43,164286	3,49939	50,13	39,69	10,44
TR61 (Antalya, Isparta, Burdur)	34,628571	4,598849	41,86	28,97	12,89
TR62 (Adana, Mersin)	45,09	4,427949	53,42	39,96	13,46
TR63 (Hatay, Kahramanmaraş, Osmaniye)	46,175714	7,828246	58,61	36,72	21,89
TR71 (Kırıkkale, Aksaray, Niğde, Nevşehir, Kırşehir)	41,014286	3,623483	46,41	37,91	8,5
TR72 (Kayseri, Sivas, Yozgat)	38,797143	8,339997	50,87	31,13	19,74
TR81 (Zonguldak, Karabük, Bartın)	48,865714	3,662903	53	44,44	8,56
TR82 (Kastamonu, Çankırı, Sinop)	54,117143	4,900332	62,96	48,8	14,16
TR83 (Samsun, Tokat, Çorum, Amasya)	46,988571	1,825454	50,5	44,67	5,83
TR90 (Trabzon, Ordu, Giresun, Rize, Artvin, Gümüşhane)	55,388571	4,878673	62,27	50,51	11,76
TRA1 (Erzurum, Erzincan, Bayburt)	51,474286	3,422177	56,13	48,31	7,82
TRA2 (Ağrı, Kars, Iğdır, Ardahan)	70,408571	1,99023	73,26	67,5	5,76
TRB1 (Malatya, Elazığ, Bingöl, Tunceli)	50,675714	5,116854	58,58	44,7	13,88
TRB2 (Van, Muş, Bitlis, Hakkari)	69,78	3,880228	74,85	62,98	11,87
TRC1 (Gaziantep, Adıyaman, Kilis)	41,831429	7,258536	53,18	33,99	19,19
TRC2 (Şanlıurfa, Diyarbakır)	63,298571	2,371037	67,67	60,69	6,98
TRC3 (Mardin, Batman, Şırnak, Siirt)	49,371429	6,39312	57,26	40,46	16,8

Kaynak: SGK verilerinden alınmıştır, 2011-2017

Çalışma izni alan Suriyeli mültecilerin emek piyasasında yerli işçinin yerine tercih edilmesi rekabet artışıyla beraber ücret düşüklüğüne ve yerli işçinin işsiz kalmasına sebep olmaktadır. Mültecilerin çalışma izni almadan önceki dönemlerinde yoğun olarak ikamet ettikleri illerde kayıt dışı olarak çalışmaları, bu illerde yerli işçi yerine tercih edilerek ve ücretleri etkileyerek emek piyasası yapısını değiştirmektedir. Suriyeli mültecilerin emek piyasasında işsizlik üzerinde sebep olduğu değişimler Tablo 3.3’de görülmektedir. Düzey 2 bölgelerinden her bir bölgenin standart sapması, maksimum, minimum aralık ve ortalama değerleri verilmektedir. Göç alan bölgeler olarak değerlendirdiğimiz de standart sapmanın en çok yaşandığı bölgeler TRC3 (Mardin, Batman, Şırnak, Siirt), TRC2 (Şanlıurfa, Diyarbakır) ve TRC1 (Gaziantep, Adıyaman, Kilis) bölgeleridir. Bu bölgelerin

işsizlik oranlarının artmasının nedeni olarak bölgelerdeki işsiz sayısı artması ya da işgücünden çekilmelerin olduğunu söylenebilir (Düşündere v.d.,2016).

Tablo 3.3: Türkiye Düzey 2 Bölgelerinin İşsizliği Üzerindeki Değişimleri

Bölgeler	ortalama	standart sapma	maksimum	minimum	aralık
TR	10,15	0,680441	10,9	9,2	1,7
TR10 (İstanbul)	12,35714	1,076812	13,9	11,2	2,7
TR21 (Tekirdağ, Edirne, Kırklareli)	7,771429	0,5589105	8,8	7,3	1,5
TR22 (Balıkesir, Çanakkale)	5,757143	0,512696	6,7	5,3	1,4
TR31 (İzmir)	14,54286	0,5826867	15,4	13,9	1,5
TR32 (Aydın, Denizli, Muğla)	7,285714	0,6229729	8,5	6,7	1,8
TR33 (Manisa, Afyon, Kütahya, Uşak)	4,785714	0,7946248	6,2	3,9	2,3
TR41 (Bursa, Eskişehir, Bilecik)	7,857143	1,247474	9,8	6,2	3,6
TR42 (Kocaeli, Sakarya, Düzce, Bolu, Yalova)	10,54286	0,7044079	11,9	9,8	2,1
TR51 (Ankara)	10,64286	0,9216962	11,5	9,4	2,1
TR52 (Konya, Karaman)	5,957143	0,6778819	6,8	4,7	2,1
TR61 (Antalya, Isparta, Burdur)	9,557143	1,657163	12,1	7,9	4,2
TR62 (Adana, Mersin)	10,81429	0,9335034	12,8	9,8	3
TR63 (Hatay, Kahramanmaraş, Osmaniye)	13,18571	2,224431	16,4	10,4	6
TR71 (Kırıkkale, Aksaray, Niğde, Nevşehir, Kırşehir)	9,1	2,570344	13,4	6,5	6,9
TR72 (Kayseri, Sivas, Yozgat)	9,728571	1,277647	11,9	8,2	3,7
TR81 (Zonguldak, Karabük, Bartın)	7,3	0,772442	8,6	6	2,6
TR82 (Kastamonu, Çankırı, Sinop)	5,914286	0,7358183	6,8	4,6	2,2
TR83 (Samsun, Tokat, Çorum, Amasya)	6,4	0,8266398	7,9	5,3	2,6
TR90 (Trabzon, Ordu, Giresun, Rize, Artvin, Gümüşhane)	5,514286	1,206135	6,8	3,6	3,2
TRA1 (Erzurum, Erzincan, Bayburt)	6,142857	0,7764388	7,4	5	2,4
TRA2 (Ağrı, Kars, Iğdır, Ardahan)	6	2,335237	10,2	3,4	6,8
TRB1 (Malatya, Elazığ, Bingöl, Tunceli)	8,257143	1,062791	10,2	7	3,2
TRB2 (Van, Muş, Bitlis, Hakkari)	10,97143	1,881236	13,5	8,9	4,6
TRC1 (Gaziantep, Adıyaman, Kilis)	11,54286	3,207729	15,1	7,3	7,8
TRC2 (Şanlıurfa, Diyarbakır)	14,1	4,619524	17,5	6,9	10,6
TRC3 (Mardin, Batman, Şırnak, Siirt)	22,72857	5,15775	28,3	12,7	15,6

Kaynak: TÜİK , verilerinden alınmıştır, 2011-2017

Bu bölgelerde işgücünün azalmış olma ihtimalinin zayıf olması göz önünde bulundurulduğunda işsiz sayısının artmış olabileceği muhtemel olmaktadır. Buradan hareketle Suriyeli mültecilerin bölgelerde istihdam edilmesi yerli işçisinin işsizlik oranı üzerinde negatif bir etkiye neden olabileceği öngörülmektedir.

Suriyeli mültecilerin Türkiye'ye geldikten sonra emek piyasalarına etkisi büyük oranda göçün fazla olduğu Şanlıurfa Gaziantep Hatay gibi illerde ve metropol şehirler olarak adlandırılan başta İstanbul, İzmir ve Bursa gibi kentlerde yoğunlaşmıştır. Şanlıurfa'da ve Gaziantep'te emek piyasaları dahilindeki işverenlerin işçi bulmakta zorlandığı en önemli sektör olarak imalat sektörü başı çekerken bunun yanı sıra inşaat sektörünün de önemli bir paya sahip olduğu söylenebilmektedir. Bu

iş kollarında çalışacak olanlardan istenilen yeterliliklere bakıldığında ise yeterli mesleki teknik bilgi ve tecrübe olduğu söylenebilmektedir. Hatay ilini bu noktada değerlendirecek olursak orada konu daha çok inşaat sektörü üzerinden incelenebilecektir.

Türkiye İş Kurumunun yayımlamış olduğu “İşgücü Piyasası Araştırması, 2018” raporunda işverenlerin eleman temininde zorlandığı sektörler içerisinde imalat sektörü özelinde yapılan incelemede Gaziantep ilinin payı %66,9, Şanlıurfa’nın payı % 45,24 Hatay ilinin payı ise %31,5’dir. İmalat sektörünü hemen ardından iş gücü temini konusunda zorlanılan diğer bir sektör ise inşaat sektörüdür. Bu üç il özelinde hazırlanan çalışmalar incelendiğinde ulaşılan verilere göre Hatay ilinde %17,4 Gaziantep’te %13,4 Şanlıurfa’da ise %10,91 oranında iş gücüne ihtiyaç olduğu görülmektedir (Kolaşın vd.,2019:1-4).

İstanbul, Bursa, İzmir illeri emek piyasasında Suriyeli mültecilerin yoğun olarak bulunduğu ve iş gücüne olan ihtiyacı karşıladığı sektörlerin başında imalat sektörü gelmektedir. İmalat sektörünün hemen ardından vasıfsız işçi kategorisinde değerlendirilebilen garsonluk, temizlik işçiliği, gibi iş kollarındaki işçi ihtiyacını karşıladıkları söylenebilmektedir. İmalat sektörü bazında bahse konu olan bu üç il açısından eleman teminindeki veriler göz önüne alındığında Bursa ilinin payı %64,7 İzmir ilinin payı %52,5 İstanbul’un ise payı %42,1 olduğu görülebilmektedir. İmalat sektörünü takiben toptan ve perakende ticaret sektörünün geldiği ve bu konuda ulaşılan veriler incelendiğinde %15,9 ile İzmir ilinin başı çektiği hemen ardından %14,1 ile İstanbul’un, %11,5 ile Bursa’nın geldiğini söylemek mümkündür (Kolaşın vd.,2019:1-4).

Suriyeli mültecilerin yoğun olarak yaşadığı Şanlıurfa, Gaziantep, Hatay gibi sınır kentlerinde ve İstanbul, Bursa, İzmir gibi metropol kentlerdeki bahsedilen sektörlerde faaliyet gösteren firmalardan edinilen bilgiler doğrultusunda, iş gücü ihtiyacının olduğu ve bu ihtiyacın belli oranda Suriyeli mültecilerden karşılandığı söylenebilmektedir. İnşaat, imalat, toptan ve perakende gibi sektörlerde ihtiyaç dahilinde olan iş kolları ise genelde mesleki yeterlilik gerektiren ve tehlike barındıran işler olarak göze çarpmaktadır. Bu sebeptendir ki bu tür işlerde çalıştırılacak işçilerin

kalifiye elemanlar olabilmesi için gerekli bilgilendirmeler, kurslar neticesinde ilgili meslek kuruluşları tarafından belgelendirme işlemlerinin yapılması gerekmektedir. Mesele hizmet sektörü özelinde ele alındığında ise karşımıza çıkan en önemli konu iletişim yani dil problemidir. Bu noktaya gelindiğinde ise sadece mesleki bilgi ve beceri kursları ile kalifiye eleman haline getirmelerin yanı sıra dil eğitimleri ile Suriyeli mültecilerin emek piyasasına entegrasyonunda elzem bir durum olarak karşımıza çıkmaktadır. Ayrıca hizmet sektöründeki açığın temelde ağır çalışma şartları, uzun süreli mesai saatleri gibi koşullardan kaynaklandığı bilinmeli ve gerekli düzenlemelerin yapılması için yetkili mercilerin iyileştirmeler yapması önem arz etmektedir (Kolaşın vd.,2019:8).

3. 5. Suriyeli Mültecilerin Sektörlere Etkileri

Ülkemiz emek piyasasına bakıldığında yüksek oranda bir çeşitlilik göze çarpmaktadır. Suriyeli mülteciler bu sektörler içerisinde daha çok vasıfsız işlerin yapıldığı iş kollarına yöneldiği saptamasında bulunmaktadır. Genel olarak tarım, inşaat, tekstil ve hizmet sektörleri Suriyeli mültecilerin yoğun olarak çalıştığı sektörleri oluşturmakta olduğu görülmektedir. Özellikle mültecilerin daha az iletişim kurma gereksinimi içinde olacakları inşaat ve tekstil sektörlerinde ortaya çıkabilecek dil problemlerinin minimum düzeyde olması, mültecilerin bu sektörleri tercih etmeleri üzerinde önemli ölçüde etkili olduğu söylenebilmektedir (Kaygısız, 2017:9).

Türkiye’de mülteci konumunda bulunan Suriyelilerin geçimlerini sağlamak, günlük yaşam gereksinimlerini karşılamak için çoğunlukla tekstil, inşaat ve hizmet gibi sektörlerde çalışmayı tercih etmektedirler. Bu sektörlerdeki ucuz işgücüne olan ihtiyaç, yerli işçilerin çalışmak istemediği yoğun emek gerektiren sektörler olması ve kayıt dışı çalışılabilirliğin mümkünlüğü mültecileri buralara yönelten en büyük etmenler olarak görülmektedir.

3.5. 1. İnşaat Sektörüne Etkisi

İstihdam kollarının en önemlileri arasında yer alan inşaat sektörü, yarattığı katma değer ile ekonomik kalkınmanın temel yapıtaşları arasında girmiş durumdadır. İnşaat sektörü sadece çevresel alanların inşa edilmesi değil inşaata katma değer yaratan farklı sektörlerin de doğmasına sebep olmaktadır. Yeni işkolları yaratarak emek piyasası açısından yeni sektörlerin oluşmasını desteklemektedir. Ülke içerisindeki yerli sermayenin yatırımlara dönüşerek ekonomik kalkınma yarattığı bilinmektedir. Sadece yerli sermayenin değil küreselleşmeyle birlikte yabancı yatırımcılarında ülkeye gelerek inşaat sektörü özelinde yatırım yapmakta olduğu söylenebilmektedir (Kara, 2014: 47).

İnşaat sektörünün en önemli problemlerinden biri de inşaat işlerinde çalıştırılacak işçilerin mevsimsel işçi olması ve günlük yevmiye ile çalıştırılıyor olmalarıdır. Taşeron üzerinden çalıştırılan işçilerin iş güvenliği noktasında zor şartlarda çalışmaları iş kazalarının yaşanmasına sebebiyet vermektedir. Tüm bunların yanında Suriye'den göç ederek ülkemize gelen mültecilerin geçici olarak konumlandırıldığı düşünülürken günümüzde artık onların da ülkemizde kalıcı olabilecekleri düşüncesi yerleşmeye başlamıştır.

Daha önceki konularda da bahsettiğimiz üzere ülkemize gelen Suriyeli mülteciler insanımızın çalışmaya istekli olmayacağı sektörlerdeki açıkları kapatmada önemli bir etken olmaktadır. Ülkemizdeki Suriyeli mültecilerin birçoğunun ilköğretim mezunu veya okuryazar oldukları bilinmektedir. Herhangi bir işkolu hususunda uzmanlıkları bulunmayan bu kişiler inşaat sektörüne dahil olduklarında vasıfsız işçi statüsünde bulunmaktadır. İnşaat sektöründe istihdam yaratan işverenler açısından bu tür Suriyeli vasıfsız işçiler emek maliyetini düşürmeleri sebebiyle tercih edilmektedirler. Bu sebeptendir ki mültecilerin yoğun olarak yaşadığı sınır il ve ilçelerinde yerli işçilerin amele pazarlarından ayrı olarak Suriyeli amele pazarları kurulmuştur. İnşaat sektörü genel itibarıyla özel yatırımcıların elinde bulunduğu sendikalaşma ve kayıtlı işçi sayısının oldukça az olduğu bir sektördür. Bu nedenle sektör kayıt dışı işçi sayısı artışına müsait bir zemin hazırlamaktadır. Sektörün

vasıfsız elemana olan ihtiyacına paralel olarak kayıt dışı çalışan Suriyeli mülteci sayısı da artmaktadır (Kaygısız, 2017).

Suriyeli mültecilerin inşaat sektöründe yerel işçilere oranla çok daha ucuza çalışmaları yerel halkın işsiz kalmasına sebep olabilmektedir. Bunun yanında kayıt dışı istihdam edilmeleri, işveren açısından maliyeti düşürüyor olsa da iş kazaları sonucu oluşabilecek problemler noktasında işverenleri zor duruma düşürebilmektedir.

Ülkesel olarak bakıldığında Suriyeli mültecilerin çalışma izni alabiliyor olmaları işsizlik oranlarında yukarı yönlü bir harekete sebep olmaktadır. Çalışma izni alamayanlar ise düşük ücretlere razı olarak ve işverenin devlete karşı olan yükümlülüklerini yerine getirmemelerine sebebiyet vermeleri ülke ekonomisine olumsuz yönde bir etki yaratmaktadır (Kara, 2016:164-165).

3.5. 2. Tekstil Sektörüne Etkisi

İlkel toplumlardan günümüz modern toplum insanına kadar insanlık giyinme, örtünme ve vücudunu dış etmenlerden korumak için her dönemde kıyafete ihtiyaç duymaktadır. İlk çağlardan günümüze büyük bir değişim göstermiş olsa da temel bir ihtiyaç olan bu sektör insanlığın birincil öncelikleri arasında olmayı başarmıştır. Önceleri bireysel olarak evlerde ve küçük atölyelerde sadece kendi ve yakınlarının ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik olarak başlayan bu sektör sanayi devriminin de etkisiyle gelişerek fabrikalaşmış çoğalan nüfusun ihtiyaçlarına paralel olarak büyümüştür.

Geç sanayileşmiş toplumlarda temel sektörlerden biri olan tekstil sektörü öncelerde kıyafet, halı, kilim, perde, yorgan gibi kollarda işlevselleşmişken sanayi devriminin de etkisiyle bu kollar çok daha fazla çeşitlenmiştir. Başta Türkiye olmak üzere Çin, Japonya, Kore Cumhuriyeti gibi ülkeler sanayileşmeyi geç sağlayabilmiş olmaları sebebiyle tekstil sektörüne gereken önemi vermektedir. Böylece bugünün sanayilerinin gelişiminde lokomotif konumda yer almaktadırlar. Bugün Türkiye

emek piyasasında önemli bir yer tutan tekstil sektörü en çok dış ticaret fazlası veren sektör olma özelliğini taşımaktadır (Uludağ İhracatçı Birlikleri Genel Sekreterliği, 2018).

Türkiye emek piyasaları açısından tekstil sektörüne baktığımızda bu sektörde büyük ölçekte üretim fabrikalarının yanı sıra mahalle aralarında küçük işletmeler de önemli bir yer işgal etmektedir. İrili ufaklı olan bu imalathanelerde kayıtlı olarak çalışanların yanı sıra sektörün ülke ekonomisi açısından oluşturduğu en büyük problemlerden biri kayıt dışı işçilerin de önemli bir paya sahip olmasıdır. Bugün tekstil sektöründe kayıtlı çalışan sayısı Resmi Gazete’de yayımlanan tebliğe göre 2018 yılında 1 milyon 55 bin 766 kişiye kadar ulaşırken kayıt dışı çalışan sayısı ise oldukça fazla olduğu söylenmektedir (Erol vd., 2017:15–16).

Suriye’de çıkan iç savaş sonucu ülkelerini terk ederek Türkiye’ye göç eden mülteciler emek piyasasına katılımlarını genellikle vasıfsız işçilik üzerinden gerçekleştirmektedir. Vasıfsız işçi statüsündeki bu insanlar günümüzde Türkiye’nin birçok sektöründe yer alıyor olsalar da önemli bir çoğunluğunun tekstil sektöründe olduğu bilinmektedir. Geçici koruma kapsamındaki Suriyeli mültecilerin çalışma izni alabilme hakları düzenlendikten sonra dahi birçok sektörde olduğu gibi, Suriyeli mülteciler açısından, tekstil sektöründe de kayıtlı işçi sayısından daha fazla olarak kayıt dışı işçi çalışıldığı görülmektedir.

Suriyeli mültecilerin Türkiye’de yoğun olarak çalıştığı sektörlerden biri olan tekstil sektörü ülkemizde birçok kentte bulunan iş kollarından biridir. Bu bağlamda Suriyeli mülteciler iş bulma olanaklarını artırmakla beraber tekstil sektörünün olduğu hemen her yerde bulunmaktalar ve bu sektörün işgücüne katılmaktadırlar. Suriyeli mültecilerin de dahil olmasıyla sektördeki rekabet gücü yerli işçi açısından zayıflamaktadır. Nitekim emek bolluğunun olması ücretleri aşağıya çekerek daha ucuz emek yaratmaktadır. Suriyeli mültecilerin tekstil sektörüne katılmaları vasıfsız ucuz emek olarak çalışmalarına ve güvencesiz olarak kayıt dışı istihdam edilmelerine neden olmaktadır. Bu kayıt dışı işçilik sanıldığı kadar aksine sadece küçük imalathanelerde değil dünya çapındaki büyük firmaların birinci derece tedarikçilerinde de görülmektedir (Kaygısız, 2017:10-11).

3.6. Suriyeli Mülteci Kadın ve Çocukların Emek Piyasasına Etkileri

3.6.1. Suriyeli Mülteci Çocukların Etkisi

Sanayi devriminin de etkisiyle çalışma hayatına giren çocukların istismarı ve çocuk işçiliği meselesi ilk olarak Cenevre Çocuk Hakları Bildirgesi'nde ele alınmaktadır. Tam ve kesin anlamda ise dünya çapında bir örgüt olan Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından 20 Kasım 1989 tarihinde benimsenmiş olan sözleşme 2 Eylül 1990 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Türkiye Cumhuriyeti ise bu sözleşmeyi 14 Eylül 1990 tarihinde imzalamış 27 Ocak 1995'te ise Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmesini sağlamıştır. Böylelikle tüm dünyada çocuk işçiliğine karşı topyekûn bir mücadele başlatılmakta ve meydana gelecek çocuk istismarının engellenmesi amaçlanmaktadır (Aral ve Gürsoy, 2001) .

Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu (United Nations International Children's Emergency Fund – UNICEF)' un verilerine göre Suriyeli mültecilerin yaklaşık 1.74 milyonu çocuktur. Tablo 3.2 'de Suriyeli çocuk mültecilerin cinsiyete göre okullara kayıt durumu gösterilmektedir. Ocak 2019 itibariyle okula kayıtlı yaklaşık 645 bin çocuk vardır. UNICEF'in son yayımlamış olduğu Ocak-Haziran 2019 UNICEF Türkiye İnsani Durum Raporu'da örgün eğitime kayıtlı çocukların sayısı 643.058 kişidir. Okula kayıtlı olmayan çocuk sayısı ise 400 bin civarında olduğu tahmin edilmektedir (UNICEF: 2019) .

Tablo 3.4 : Suriyeli Çocuk Mültecilerin Cinsiyete Göre Okullara Kayıt Durumu

Tahmini Etkilenen Nüfus 3.995.049					
	Kayıtlı Suriyeli		Kayıt dışı Suriyeli		Toplam
	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	
Toplam etkilenen nüfus	1.963.465	1.663.355	231.569	136.660	3.995.049
18 yaş altı etkilenen çocuklar	828.550	763.326	63.771	55.895	1.711.542

5 yaşın altındaki çocuklar	273.647	255.571	15.718	14.903	559.839
Örgün eğitime kayıtlı çocuklar	586.867		56.191		643.058
Okula kayıtlı olmayan (tahmini) çocuklar	*		*		400.000

Kaynak: UNICEF Türkiye, Ocak-Haziran 2019

Eğitimden yoksun kalan bu mülteci çocukların ülkelerine dönme ihtimallerinin yok denecek kadar az olduğu bu konjonktürde ilerisi için ne gibi sorunlar yaratacağı noktası önem arz etmektedir. Emek piyasasına dahil olamayan ya da olsalar dahi sömürülen mülteci çocukların emekleri ekonomik entegrasyona adapte edilemediğı için olumsuzlukları beraberinde getirmektedir. Bu bağlamda geliştirilen politikalar çerçevesinde Suriyeli genç nüfusun sosyo-ekonomik hayata uyumu sağlanarak ve eğitimli nesillerin yetişmesine zemin hazırlanarak eğitimsiz Suriyeli mültecilerin Türkiye'ye kazandırılması kapsamında çalışmalar için adımların atılması gerektiğı vurgulanmaktadır (Çetin, 2016: 1012).

Yukarıdaki bölümlerde de belirtildiğı üzere Suriye'de çıkan iç savaş sonucunda ülkelerini terk ederek Türkiye'ye sığınan mültecilerin büyük bir çoğunluğunu kadın ve çocukların oluşturduğu bilinmektedir. Barınma merkezlerinden ayrılan mülteciler hayatlarını idame ettirmek üzere yanlarında getirdikleri varlıkları tükenince çalışmak durumunda kalmaktadırlar.

Mülteci konumundaki bu aileler erkek, kadın, çocuk demeden kayıt dışı işçiler olarak çalışma hayatına dâhil olmuşlardır. Kayıt dışılığın doğal bir sonucu olarak da bu kişiler oldukça düşük maaşlara sosyal güvencesi olmadan çalışmaktadır. Suriye iç savaşının yetişkinlere yaşatmış olduğı mağduriyetin yanında Suriyeli çocukların da bu mağduriyetten etkilenmeleri kaçınılmaz olmaktadır. Savaşın şiddetli ortamından ülkemize göç etmek zorunda kalan Suriyeli çocuk mülteciler sürecin belirsizliğinin devam etmesi neticesinde eğitim haklarından da mahrum kalmaktadırlar.

Barınma merkezleri dışında yaşamlarını devam ettiren Suriyeli ailelerin geçim sıkıntıları okula gidemeyen çocukların çalıştırılmasına sebebiyet vermektedir. Ailelerinin imkânları doğrultusunda kırsal kesimde yaşayan Suriyeli mültecilerin çocukları tarlalarda, meyve bahçelerinde mevsimsel tarım işçisi konumunda çalışmaktadır. Kentlere göç eden Suriyeli mültecilerin çocukları ise daha çok tamirhane, atölye ve sokaklarda çalıştırılmaya mecbur bırakılmışlardır. Suriyeli yetişkinlerin yaratmış olduğu kayıt dışı istihdama çocukların da eklenmesiyle kayıt dışılığın artarak kontrol edilemez boyutlara ulaştığını söylenebilmektedir (Akpınar, 2017: 23).

3.6.2. Suriyeli Mülteci Kadınların Etkisi

Suriye iç savaşı sonucu aileleriyle birlikte ülkemize göç etmek zorunda kalan mülteciler içerisinde kadınlar ayrı bir yer tutmaktadır. Suriye'deki hayatlarından çok uzakta olmaları ve ülke içerisindeki durumları özelinde kimi kadınların eğitilmiş kimisinin eğitimsiz olduğunu söylenebilmektedir. Aslında bu savaşın beraberinde getirdiği mültecilik durumu en çok kadınları ve çocukları etkilediği yadsınamaz bir gerçekliktir.

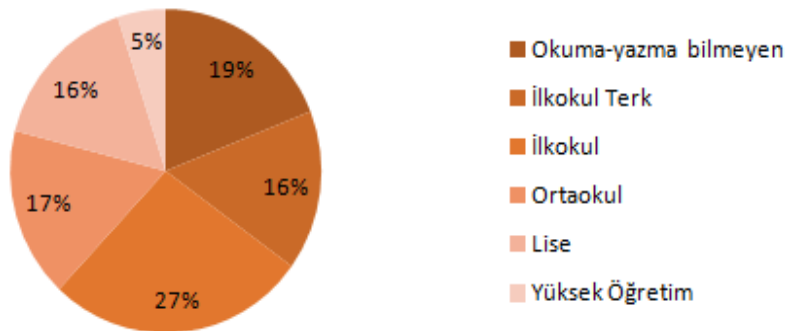
Genel aile yapılarının ataerkil olması göz önünde bulundurulduğunda toplumsal yapı içerisinde kadınların, erkeklere göre çalışma hayatının gerisinde kaldığı görülmektedir. Çalışma hayatının gerisinde kaldığını gösteren birçok çalışma mevcut olmakla beraber kadınların göç ettikleri ülkenin emek piyasalarına dahil olmaları kolay olmamaktadır. Bunun en önemli nedenleri arasında dil sorunu ve eğitim düzeyleri gösterilebilmektedir. Suriye'den göç edenlerin büyük çoğunluğunun ilkökul ve okur-yazar olması emek piyasalarındaki entegrasyonlarına engel olmaktadır. Türkçeyi bilmeyen Suriyeli mülteci kadınların toplum içerisinde kendilerini dışlanmış hissetmelerine en büyük etmen olarak dil sorununun aşılammaması meselesi gösterilebilmektedir. Dil sorunu bunun yanında onların komşuluk ilişkileri ve sosyalleşme süreçleri önünde en büyük engel olmaktadır (Adar,2018: 26).

Suriyeli kadınlara yönelik AFAD’ın 2014 yılında yayımladığı rapora göre kamp içi ve kamp dışı kadınların yaş dağılımları benzerlik göstermektedir. Çalışma çağı nüfusu yaşı olan 19-54 yaş grubu kamp içi ve dışındaki en yoğun yaş grubu olmuştur. Bu yaş grubuna dahil olan Suriyeli kadınların çalışma çağına oldukları vurgulanmıştır. Türkiye’deki emek piyasalarına bu anlamda katkı sağlayabilecekleri düşünülebilmektedir (AFAD,2014).

Suriyeli kadınlar içerisinde işgücüne katılım noktasında özellikle savaşta eşini kaybetmiş kadınların ailelerinin geçimi sağlamak için çalışma eğiliminde oldukları söylenebilmektedir (Adanır, 2018: 27).

Sığınmacılar ve Göçmenlerle Dayanışma Derneği’nin yayımlamış olduğu “Türkiye’de Geçici Koruma Altındaki Suriyeli Kadın ve Kız Çocukların İhtiyaç Analizi” Haziran 2018 tarihli raporunda katılımcılarla yapılan görüşmeler neticesinde Suriyeli mültecin eğitim durumları araştırılmaktadır. Grafik 3.1’e göre Suriyeli mülteci kadınların okur-yazar olmayanların oranı %19, ilkökul terk %16, ilkökul %27, ortaokul %17, lise %16 ve yüksek öğretim %5 olduğu gözlemlenmiştir (Sığınmacılar ve Göçmenlerle Dayanışma Derneği, 2018:19).

Grafik 3.1: Suriyeli Kadın Mültecilerin Eğitim Durumları

Kaynak: Sığınmacılar ve Göçmenlerle Dayanışma Derneği, 2018

Suriyeli kadın sığınmacıların çalışma hayatı içerisindeki yerlerinin erkelere göre daha geride olması sebebiyle geçimlerini devletin yapmış olduğu yardımlarla sağlamaktadırlar. Dil sorunu ve eğitimlerinin düşük olması ya da yüksek öğretim

mezunu olup diplomalarının denklik sorunlarının olması kadın mültecilerin daha düşük statülerde çalışmalarına sebebiyet vermektedir. Diplomalı kadın mültecilerin diplomalarının Türkiye’de geçersiz olması sebebiyle nispeten daha niteliksiz işlere başvurmalarına neden olmaktadır. Bu durum da kadınların mesleki anlamda körelmelerine ve niteliksiz işgüçlerinin doğmasına neden olmaktadır. Eğitimli Suriyeli kadın mültecilerin Türkiye’de doktor, hemşire, öğretmen gibi mesleklerle denk olan diplomalarının hiçbir geçerliğinin olmaması neticesinde temizlikçi, bakıcı ya da tekstil atölyelerinde vasıfsız işçi olarak işgücüne katılmaları kaçınılmaz olmaktadır. Suriye’den gelen mültecilerin kalıcı olduğu düşüncesi altında Suriyeli kadın mültecilerin topluma kazandırılması ve kadın emeğinin işgücüne katılması ekonomik büyümeyi ve gelişmeyi destekleyici nitelikte olması öngörülmektedir (Barın, 2018: 37-51).

3.7.Suriyeli Mültecilerin Ekonomi ve Emek Piyasasına Etkilerine Yönelik Temel Çalışmaların Bulguları:

Suriyeli mültecilerin Türkiye emek piyasasına etkilerini analiz eden çalışmalar özellikle Suriyeli mültecilerin istihdam yapısı ile ücret düzeyine etkilerini değerlendirmektedir. Diğer yandan mültecilerin konut piyasası başta olmak üzere belli sektörlerle olan etkileri analiz edilmeye çalışılmaktadır. Suriyeli mültecilerin emek piyasasında ortaya çıkardığı “ani arz şokunun” Türkiye’nin var olan emek piyasası yapısı ile nasıl bir etkileşim içinde olduğu yanıtlanmaya çalışılmakta, genel olarak ekonomiye olası etkilerinin ne olabileceği üzerinde durulmaktadır.

Suriyeli mültecilerin Türkiye emek piyasasına etkisini araştıran çalışmaların en önemlilerinden biri Dünya Bankası’nın (World Bank Group) 2015 yılında yayımladığı “The Impact of Syrian Refugees on the Turkish Labor Market” Suriyeli Mültecilerin Emek Piyasasına Etkisi adlı çalışmasıdır.

Del Carpio ve Wagner (2015), yayımlamış oldukları raporda Suriyeli mültecilerin illerdeki dağılımıyla birlikte 2011 ile 2014 yılları hanehalkı işgücü verilerini bir araya getirerek Türkiye emek piyasasına olan etkilerini araştırmaktadır.

Suriyeli mültecilerin emek piyasasının yapısını değiştirerek toplumun dezavantajlı kesimi olan düşük eğitimliler ile kadınların istihdamını düşürdüğünü gözlemlemektedir. Mültecilerin emek piyasasındaki konumlarını emek arzı şoku olarak tanımlamakta ve kayıt dışı istihdamda artışa neden olarak yerli işçilerle ikame edilerek ücretlerin aşağı yönde hareketlenmesine sebep olmaktadır. Kayıt dışı istihdama giren her 10 mülteci 6 ya da 7 yerli işçiyi yerinden etmektedir. Yerinden edilme durumunun cinsiyet, yaş ya da eğitim durumuna bakılmaksızın kayıt dışı piyasada herkesi etkilediği saptamasında bulunmaktadır. Kayıt dışı istihdamı artırdığı kanısına varılmaktadır. Nitekim kayıt dışı piyasada yer bulamayan Türk işçiler kayıtlı işlere olan talebi arttırmaktadır. Ancak bu tüm Türk işçileri kapsamamaktadır. Yalnızca vasıflı ve eğitim düzeyi yüksek olanlar için geçerli olmaktadır.

ORSAM (2015), raporunda Suriyeli mültecilerin Türkiye'ye etkilerini mültecilerin yoğun olarak yaşadığı dört farklı saha çalışması yaparak analiz etmektedir. 2014 yılında çalışma Adana, Osmaniye, Hatay, Kilis, Gaziantep, Şanlıurfa, Mersin ve Kahramanmaraş illerini kapsamaktadır. Raporda mültecilerin Türkiye'ye siyasal, sosyal ve ekonomik etkileri ölçülmektedir. Ekonomik etkilerine bakıldığında, yoğun olarak yaşadıkları bölgelerdeki kiraların artışına sebebiyet verdikleri ve enflasyonu arttırdıkları görülmektedir. Sahada yerel halkla yapılan mülakatlarda Suriyeli mültecilerin işlerini ellerinden aldığı görüşü hâkimdir. Mültecilerin sanayi, tarım gibi sektörlerde yer alan küçük çaplı işletmelerde ucuz emek olarak yer alması da bu durumu destekler bir durum olarak göze çarpmaktadır. İşverenlerle yapılan görüşmelerde Suriyelilerin işgücüne katılımlarından memnun oldukları ancak yasal olarak bir zemine oturulması gerektiği düşünülmektedir. Genel çerçeveden bakıldığında mültecilerin illerdeki bütçe ve işsizlik üzerinde olumsuz bir etkisinin olduğu görülmektedir. Tüm bunların yanı sıra Suriyeli mültecilerin ekonomiye katkılarının da olabileceği ve mültecilerin Türkiye'ye uyumu konusunda önerilerde bulunarak çözüm yolları paylaşılmaktadır.

Akgündüz, Van den Berg ve Hassink'in (2015), belirttiğine göre Türkiye'ye gelen Suriyeli mülteci akışıyla birlikte, Suriye sınırına yakın en çok Suriyeli mülteci barındıran illerin konut ve gıda fiyatlarının, istihdam oranlarının ve iç göç

düzenlerinin nasıl etkilendiğini analiz etmektedir. Yapılan çalışmanın analizi Suriyeli mültecileri barındıran bölgelerdeki yerlilerin perspektifinden bakılarak analiz edilmektedir. 2012 ve 2013 yılları arasındaki mülteci şokuna rağmen yerel emek ve emtia piyasaları üzerinde önemli bir etkisi tespit edilememiştir. Yerli çalışanların istihdam oranlarına ilişkin olarak Suriyeli mültecilerin herhangi bir istihdam etkisinin olmadığı öngörülmektedir. Akgündüz, Van den Berg ve Hassink'in hazırlamış oldukları bu çalışmadan elde edilen sonuçlara göre mültecilerin, gıda fiyatlarını arttırdığı nispeten gıdaya göre daha az oranda da bölgelerdeki konut fiyatlarını arttırdığı saptanmaktadır. İç göç düzeni üzerindeki etkisine bakıldığında Türkiye'nin diğer bölgelerinden, mülteci barındıran bölgelere göç etme oranlarının düştüğü tespiti yapılmaktadır. Son olarak da Suriyeli mültecilerin Türk emek piyasasına nasıl adapte olacakları konusunda yeterli bir bilginin ve argümanın olmadığı vurgulanmaktadır.

Tümen (2016), Türkiye'ye gelen Suriyeli mültecilerin ekonomiye etkilerini yarı deneysel bir çalışma ile aktarmaktadır. 2010-2011 yılları arasını göç öncesi dönem olarak adlandırırken, 2012-2013 yılları arasını göç sonrası dönem olarak adlandırarak bir pencere oluşturmaktadır. Türkiye'ye ani ve çok sayıda Suriyeli mültecinin gelmesinin emek piyasalarına, tüketici fiyatlarına ve konut kiralarna etkisi üzerinde durmaktadır. İşgücü piyasası açısından yerelde işgücüne katılım oranını ve işsizlik oranını düşürdüğü ve emek piyasasında olumsuz bir etki yarattığı gözlemlenmektedir. Yerel halk için kayıtlı ve kayıt dışı ücret kazancına yönelik istatistiksel olarak bir etkisi saptanamamıştır. Tüketici fiyatlarının düştüğü ve bunun nedeni olarak da kayıt dışı mülteci işçilerin arzındaki artışa paralel olarak kayıt dışı emek yoğun sektörlerde emek maliyet avantajı yaratarak bu sektörler tarafından üretilen malların fiyatlarının düştüğü vurgulanmaktadır. Son olarak da mültecilerin konut kiralarda bir artış yarattığı tespiti yapılmıştır

Özpınar, Çilingir ve Düşündere'nin (2016), hazırlamış olduğu çalışmada 2014-2016 yılları arasında Türkiye'deki Suriyeli mültecilerin istihdamı ve sosyal uyumu konusunu ele almakta, bu kapsamda görüş ve önerilerini aktarmaktadırlar. 2016 yılında yasal çalışma izni verilmesiyle birlikte geçici koruma altındaki Suriyeli mültecilerin kayıtlı oldukları illerde çalışmaya başlaması ve ekonomiye

katılımlarının sonuçlarının irdelendiği bu çalışmaya göre mültecilerin ekonomiye entegrasyonu iş piyasasında rekabeti arttırmaktadır. Çalışmada ayrıca politika yapımcıların Suriyelileri Türk emek piyasasına dahil ederken sosyal uyum dengesini de göz önünde bulundurması gerektiği vurgulanmaktadır. Suriyeli mültecilerin yoğun olduğu bölgelerde iş kapasitelerinin artırılması ve girişimlerinin başlatılması yönünde adımların atılması öngörülmektedir. Ucuz emek piyasasındaki artan rekabet sosyo-ekonomik çatışmalar yaratabilmektedir. Adil ve güvenilir bir iş piyasasında iş olanakları yaratılması için yeni projelere destek verilmesi gerektiği ileri sürülmektedir.

Üstün (2016), Suriyeli mültecilerin Türkiye emek piyasasına entegrasyonunun olumlu ve olumsuz sonuçları üzerinde durmaktadır. Suriyeli mültecilerin yoğun olarak yaşadığı bölgelerde enflasyonu arttırdığını belirtmektedir. İstihdam ve ücretler üzerinde etkinin ise yeterli istatistiki verinin bulunmadığı gerekçesiyle saptanamadığını vurgulamaktadır. Üstün, bu durumun oluşmasının sebebi olarak Suriyeli mültecilerin gelir durumları ve işgücü istatistikleri verilerinin olmamasını göstermektedir. Üstün (2016), kendi çalışmasından bağımsız olarak, yapılan bazı çalışmaların olduğunu ve bu çalışmalar sonucunda mültecilerin emek piyasasındaki varlıklarına yönelik olumlu ve olumsuz görüşlerin ortaya çıkabileceğini ileri sürmektedir. Suriyeli mültecilerin Türkiye emek piyasasında meydana getirdiği sonuçlar üzerindeki olumlu görüşlerini daha çok işveren üzerinden değerlendirirken, olumsuz görüşlerini yerli işçi üzerinden değerlendirmektedir. Tüm bunların sonucunda Suriyeli mültecilerin emek piyasasına entegrasyonu sağlanarak Türkiye'ye nasıl faydalarının dokunabileceği konusunda görüş ve önerilerini sunmaktadır.

Balkan ve Tümen (2016), Türkiye'ye gelen Suriyeli mültecilerin bölgelerdeki değişimlerini doğal bir deney ortamı olarak görmüş 2010-2011 yılları arasını göç öncesi dönem, 2012-2014 yılları arasını göç sonrası dönem olarak belirlemektedir ve tüketici fiyatlarına etkisini farkların farkı yöntemi ile sınamaya çalışmaktadırlar. Suriyeli mültecilerin yoğun olarak yaşadıkları bölgelerde yerlilerin istihdamlarını olumsuz yönde etkilediğini ve bu durumun yoğun olarak kayıt dışı piyasada istihdam edilen yerlilerin piyasasında meydana geldiğini belirtilmektedir. Kayıt dışı piyasada

mültecilerin çok düşük ücretlere çalışmaya istekli olması yerli işçilerin yerine tercih edilme sebebi olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu durumun sonucu emek maliyetleri açısından bir avantaj yaratarak rekabetçi güçlerin yer aldığı kayıt dışı emek yoğun sektörlerde, fiyatların aşağı yönlü bir seyir izlemesine neden olmasındır. Kayıtlı emek yoğun sektörlerde ise fiyat değişikliklerinin yaşanmadığı hatta yukarı yönde bir seyir izlemesine neden olması olarak gösterilmektedir. Suriyeli mültecilerin kayıt dışı istihdam sektörlerinde gayri resmi emek olarak yerli işçilerin yerini aldığı sonucuna varılmaktadır. Bu ikame emek maliyet avantajı yaratmakta ve kayıt dışı sektörlerin yer aldığı ürün pazarlarında rekabetle birlikte tüketici fiyatlarında düşüşlerin olduğunu belirtilmektedir.

Koçak, Keskin ve Yıldız (2017), Yalova ilinde ikamet eden Suriyeli mültecilere yönelik anket çalışması yaparak mültecilerin, Türkiye emek piyasalarına erişimleri ve emek piyasasına olası etkilerini incelemektedir. Yapılan anketlerde Yalova ilinde yaşayan mültecilerin en fazla 5 yıldır orda oldukları tespiti yapılmıştır. Bu kişilerin büyük bir çoğunluğunun maddi problemler yaşadığı ve asgari ücretten daha az ücretlere razı olarak çalışmayı kabul ettikleri gözlemlenmektedir. Bu da yerel işçiler arasında haksız rekabete yol açarak ücretlerin düşüşüne neden olmaktadır.

İçduygu ve Diker (2017), Suriyeli mültecilerin Türkiye'deki emek piyasalarına yasal düzenlemelerle nasıl entegre olacaklarını ve kayıt dışılıktan kayıtlı işgücüne katılımlarının önündeki engellerin nasıl ortadan kalkabileceği konusunda görüşlerini aktarmaktadırlar. Yapılan araştırmaya göre, Suriyeli mültecilere çalışma izini verilmesine rağmen, kayıt dışı piyasa mülteciler ve işverenler için daha cazip olduğu tespit edilmektedir. Bu durumun en önemli sebebi olarak verilen çalışma izinlerinin sayısının düşük olmasını gösterilmektedir. İşveren açısından Suriyeli mültecileri resmi olarak çalıştırmak maliyet açısından işverene yük olabilmektedir. Mülteciler için ise düşük ücrete razı olarak kayıt dışı piyasada iş bulabilmeleri daha kolay olmaktadır. Bu durum sonucunda ise yerli işçinin rekabet edemez hale geldiği vurgulanmaktadır. Mülteci arzı şokunun yerel işçilerin ücretleri ve istihdamı üzerinde olumsuz etkisinin olduğu gözlemlenmektedir. Çalışmanın son bölümünde

Suriyeli mültecilerin emek piyasasına entegrasyonunu sağlayacak politikaların geliştirilmesi görüşü ön plana çıkmaktadır.

Kaygısız (2017), Türkiye emek piyasasında var olmaya çalışan Suriyeli mültecilerin emek piyasalarına etkilerini analiz ederken, mültecilerin çalışma koşulları ve emek piyasasındaki karşılaştıkları zorlukların nasıl giderilebileceği konusundaki görüş ve önerilerini aktarmaktadır(veriler Kasım 2016 ile 2017 yılları kapsamaktadır). Araştırmadan çıkan sonuçlar Suriyeli mültecilerin Türkiye emek piyasasına girmeleriyle birlikte kayıt dışı istihdamı ve işsizliği arttırdığı yönündedir. Mültecilerin istihdamı yerlilerin işsiz kalmasına ve ücretlerinin düşmesine sebebiyet vermektedir. Mültecilerin yoğun olarak yaşadığı bölgelerde, halk arasında mültecilerin işlerini ellerinden aldığı ve çalışma koşullarını daha da geriye götürdüğü görüşü hakim olmaktadır. Mültecilerin dil problemleri, eğitim seviyelerinin düşük olması ve eğitim görmüş olanlarının da diplomalarının denklik sorunları nedeniyle, mülteciler düşük vasıf gerektiren ve daha az iletişim kurdukları işlerde düşük ücretlere razı olarak çalışmakta oldukları tespiti yapılmaktadır. Tüm bu sorunların giderilmesi ve Suriyeli mültecilerin emek piyasasına kazandırılması için politika yapımcıların Suriyelilere kendi vatandaşlarına tanıdığı sosyal ve ekonomik hakları tanımalıdır. Ayrıca emek piyasasındaki sorunların çözümü için somut adımların atılması gerektiği belirtilmektedir.

Ceritoğlu, Yüncüler, Torun ve Tümen (2017), Suriyeli mültecilerin Türkiye'deki emek piyasasında yer alan yerlilere olan olası etkilerini farkların farkı yönetimini(Güneydoğu Anadolu bölgesi tedavi alanı, Doğu Anadolu bölgesi kontrol alanı) kullanarak 2010-2011 yılları arasını göç öncesi dönem, 2012-2013 yılları arasını göç sonrası dönem kabul ederek tahmin etmektedirler. Araştırmada mültecilerin ücretler üzerinde istatistiksel olarak anlamlı bir fark oluşturmadığı ama yerlilerin istihdamı üzerinde negatif bir etkisinin olduğu tespiti yapılmıştır. Mültecilerin emek piyasasına girişleri kayıt dışı olarak çalışan yerlilerin bu piyasadan dışlanmalarına ve işgücüne katılımdan ayrılarak işsiz kalmalarına neden olmaktadır. Genel anlamda işsizliği arttırdığı işgücüne katılımı, kayıt dışı çalışmayı ve iş bulmayı azalttığı gözlemlenmektedir. Bu durumdan en çok kadınlar, gençler ve daha az eğitilmiş gruplar etkilendiği belirtilmektedir. Bu bağlamda Suriyeli

mültecilerin ekonomiye etkisinin kısa vadeli sonuçları olmayacağı, uzun vadeli sonuçlar getireceği vurgusu yapılmaktadır.

Yıldız ve Yıldız (2017), Suriyeli mültecilerin emek piyasasında kayıt dışı istihdam edilmelerinin Türkiye ekonomisine etkilerini ve bu etkilerin Türkiye'ye yüklediği maliyetlerin boyutu üzerine çalışmaktadırlar. Suriyeli mültecilerin emek piyasasına girişlerinin olumlu ve olumsuz etkisi olabileceği düşünülmektedir. Olumlu etkisi olarak kayıt dışı istihdamı arttırması ve yerli işçi ile rekabet ortamının oluşmasını sağlaması gösterilmektedir. Olumsuz etki olarak ise vergi adaletsizliği, haksız rekabet, çalışma koşullarının bozulması, çocuk işçiliğinin yeniden gündeme gelmesi ve devletin vergi gelirlerindeki azalmalar olarak ifade edilmektedir. Suriyeli mültecilerin eğitim, sağlık, barınma gibi tüm ihtiyaçlarının karşılanması noktasında devlete, STK'lara ve yerel birimlere ek bir maliyet yüklediği belirtilmektedir.

Duruel (2017), 2010 ile 2016 yılları arasında Suriyeli mültecilerin yoğun olarak yaşadığı illerin emek istatistiklerinin göç öncesi ve sonrasında karşılaştırmalı analizini yaparak mültecilerin Türkiye emek piyasası için fırsat ya da tehdit unsuru olup olmadığını araştırmaktadır. Çalışma temelde mültecilerin Türkiye emek piyasalarına etkilerini irdelemektedir. Bunun için saha çalışmaları ve mülakatlar yapılarak olumlu ve olumsuz etkiler karşılaştırılmaktadır. Negatif etkilerin daha çok kayıt dışı istihdamda ve ücretlerde olduğu, kayıtlı istihdamda ise herhangi bir negatif etkinin olmadığı saptanmaktadır. Bölgelerde işgücüne katılım, kayıt dışı istihdam ve işsizlik oranlarının arttığı ve bu durumdan da en çok etkilenenlerin gençler, kadınlar ve çocuklar olduğu belirtilmektedir. Mültecilerin bölgede yoğun olan kayıt dışı istihdamı düşürdüğü ve yerli çalışanları dışlayarak emek piyasasında olumsuz bir etkiye neden olduğu görülmektedir. Suriyeli mültecilerin genç bireylerden oluşması emek piyasası açısından potansiyel bir fırsat olarak düşünülmektedir. Yine emek piyasasının ihtiyacı olan vasıfsız emek açığını kapatmaktadır. Sermaye sahibi olan mültecilerin yeni yatırım alanlarına kanalize edilerek ülkeye fayda sağlayabileceği de ileri sürülmektedir.

Korkmaz (2017), Türkiye'deki Suriyeli mültecilerin kayıt dışı olarak ekonomiye katılımlarının Türk tekstil ve giyim sektöründe kayıtlı ve kayıt dışı istihdamı nasıl etkilediği 2016 verilerinden analiz etmektedir. Yapılan saha

çalışmasında, Suriyeli mültecilerin tekstil sektöründe daha çok küçük atölyelerde sosyal güvenceden yoksun, düşük ücret ve uzun çalışma saatlerine maruz kalarak kayıt dışı istihdam edilmekte olduğu gözlemlenmektedir. Türkiye’de formal sektörde çalışanların sosyal güvencesinin olması ve yine asgari ücretten daha az ücrete çalışmamaları zorunlu iken, informal sektörde yasaların suistimal edilmesinden dolayı zorunluluk söz konusu olmamaktadır. Bu durumun Türkiye’deki formal ve informal sektörler arasındaki rekabeti arttırdığı düşünülmektedir. Adaletli ve eşit bir çalışma ortamının yaratılarak mültecilerin sömürü unsuru olmaktan çıkıp yasal güvenceler tanınarak istihdam edilmeleri sağlanmalı ve entegrasyonları için her türlü çalışmaların yapılmasının öncelik olması gerektiği söylenmektedir.

Aksu, Erzan ve Kırdar (2018), Türkiye’ye gelen Suriyeli mültecilerin emek piyasasına etkilerinin sonuçlarını farkların farkı yöntemiyle tahmin etmeye çalışmaktadırlar. 2004-2015 Hanehalkı İşgücü Anketlerinde mikro düzeydeki verilerden yararlanılmaktadır. Kayıt dışı sektöre Suriyelilerin gelmesi yerli işçilerin tehdit altında olduğunu, çalışma iznine sahip çok az mültecinin ise kayıtlı sektördeki yerli işçiye tehdit olmadığı bulgulanmıştır. Suriyeli mültecilerin emek piyasasında genel istihdamı değiştirmedeği yalnızca kayıt dışı piyasada yerli çalışanların istihdamını ve ücretlerini etkilediği görülmektedir. Kayıt dışı sektördeki erkek istihdamının düşmesi, kayıtlı sektördeki erkek istihdamındaki artışla birbirini dengelemekte olduğu söylenebilmektedir. Bununla birlikte yerli erkeklerin istihdam tiplerinin değişmekte olduğu tespiti yapılmaktadır. Yerli kadın işçilerin toplam istihdamı ve yarı zamanlı istihdamı değişerek kadınların yarı zamanlı işlerden çekildiği ve iş piyasasından çıktıkları gözlemlenmektedir. Suriyelilerin kayıt dışı sektörlerde yaratmış oldukları olumsuz etkilerin gençler ve daha az eğitilmiş kesim üzerinde baskı yarattığı söylenebilmektedir.

Loayza, Ulysea ve Utsumi (2018), Suriye’den gelen ani ve büyük mülteci göçünün Türkiye’deki emek piyasalarına etkisini ayrıntılı mikro verilerle (2010-2014 yılları Gelir ve Yaşam Koşulları Anketi ve Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi veri setleri kullanılmaktadır) modelleme yaparak tahmin etmektedirler. Bölgesel dinamiklerin kayıt dışılık üzerindeki etkisini anlamak için mülteci şoklarının etkilerini inceleyerek açıklamaya çalışmaktadırlar. Yapılan analizden çıkan ilk sonuç

seti, formel sektörde çalışan vasıflı işçilerin, informal sektörde çalışan vasıflı işçilere göre payının daha yüksek olduğu ve düşük vasıflı bir işçiyi kayıt altına alarak resmileştirmenin yüksek vasıflı işçinin kayıt altına alma maliyetinden daha fazla olabileceği öngörülmektedir. Analizden çıkan diğer bir sonuç ise düşük vasıflı mülteci işçilerin bulunduğu bölgelerdeki kayıt dışı istihdam oranlarının artış gösterdiğinin belirlenmesidir. Çalışmada ayrıca yerel düşük vasıflı işçilerin göç etme maliyetlerinin yüksek olmasına rağmen mülteci şokunun etkileri sebebiyle diğer bölgelere göç etme eğilimlerinin olduğu vurgulanmaktadır. Mülteci şoku, diğer tüm bölgeler için vasıflı veya vasıfsız işçi tedarikinde değişiklik yaşanmasına sebebiyet verdiği söylenebilmektedir.

Aygül (2018), mülteci emeğinin Türkiye emek piyasasındaki konumunun yerli istihdama etkisini analiz ederek, mültecilerin Türkiye emek piyasası için fırsat mı yoksa tehdit mi olup olmadığını tartışmaya sunmaktadır. Analizde 2010-2016 yılları arasında TÜİK verilerinden yararlanılmaktadır. Mültecilerin Türkiye emek piyasasına girişlerinin daha çok emek yoğun iş kollarında vasıfsız işgücünü karşıladıkları gözlenmektedir. İşverenler tarafından yerli işçiye göre daha ucuz emek olmaları ücretlerin düşmesine sebebiyet vermektedir. Bu durumun yerli işçi ile rekabet açmazı yaratmış olması sebebiyle gerginliklere neden olmaktadır. Mültecilerin yoğun olarak yaşadıkları bölgelerde kayıt dışı istihdamı arttırdığı gözlemlenmektedir. Yine bu bölgelerde enflasyon, tüketici fiyatlarını ve konut kira fiyatlarını yukarı yönde etkilediği belirtilmektedir. Mültecilerin yerli işgücünün çalışmak istemediği iş kollarında çalışarak, bu işkollarındaki emek açığını kapattıkları vurgulanmaktadır. Tüm bunların sonucunda Türkiye ekonomisinin sürdürülebilir büyümeyi hedeflerken mülteci emeğinin emek piyasasına entegre olup olmayacağının tartışmalı olduğu ve emek piyasasına yönelik yapısal reformlarının düzenlenmesi gerektiği vurgusu önemli bir husus olarak göze çarpmaktadır.

Bağır (2018), Türkiye emek piyasasında mülteci göçünün sebep olduğu arz şokunun yerli işçiler üzerindeki nedensellik ilişkisini 2004-2015 yılları arasında Hanehalkı İşgücü Verilerini kullanarak mikro düzeyde incelemektedir. Göçün emek piyasalarına etkisini incelerken ilk aşamada Türkiye'ye gelen göçün dışsal olduğunu ve birincil göç olarak tanımlanabileceğini, ikinci aşamada ise zamanla iç bölgelere

doğru yayılan bir süreç izlediğini ve bunun da ikincil göç olarak tanımlanması gerektiğini vurgulanmaktadır. Buna göre birincil göç dalgası bölgedeki yerlilerin istihdamını olumsuz etkilenmekte ve kayıt dışı sektörde çalışan yerlilerin ücretlerini düşürdüğünü belirtilmektedir. İkincil göç dalgasında ise istihdam üzerinde herhangi bir negatif etki saptanamamış fakat erkeklerin ücretlerinde bir düşüşe neden olduğu gözlemlenmektedir. Çalışmadan elde edilen bulgular neticesinde vasıfsız mülteci arzı şokunun vasıfsız yerli çalışanlar üzerinde olumsuz bir etkisi olduğu ve işsiz kalmalarına sebebiyet verdiği tespiti yapılmıştır.

Balkan, Tok, Torun, ve Tümen (2018), Türkiye'ye gelen Suriyeli mültecilerin Türkiye'deki konut kiralama piyasasını ne kadar etkilediğini mikro veriler (2010-2011 yılları arasını göç öncesi dönem, 2012-2013 yılları arasını göç sonrası dönem Gelir ve Yaşam Koşulları Anketi) kullanılarak aktarmaktadırlar. Suriyeli mültecilerin barınma bölgeleri dışında ikamet etmeleri ilk aşamada mülk satın almak yerine kiralama olarak gerçekleşmektedir. Bu durumun konut kira piyasasını etkilemesi beklenmektedir. Mültecilerin barınma bölgelerindeki konut kira fiyatlarını %2 ile %5 oranında arttırdığı tespit edilmektedir. Kiralardaki artışın özellikle yüksek kaliteli evlerde meydana geldiği görülmektedir. Bunun en büyük sebebi düşük kaliteli evlerin yer aldığı mahallerde yerliler ile mültecilerin uyumsuzluk yaşamasıdır. Yerliler bundan dolayı yüksek kaliteli evlerin yer aldığı mahallere taşınmaktadır. Yüksek kaliteli evlere talebinin artması aynı oranda fiyatlarının da artmasına sebebiyet vermektedir. Elde edilen sonuçlar neticesinde ekonomik ve sosyal hayat içerisinde yerli halk ile mülteciler arasında sosyo-ekonomik eşitsizliğin artması ve toplumsal ayrışmaların belirginleşmesinin muhtemel olması öngörülmektedir. Son olarak da mülteci entegrasyonu sağlanarak ayrımcılığı en aza indirecek ve toplumsal huzuru sağlayacak politikaların geliştirilmesi gerektiği vurgulanmaktadır.

Altındağ, Bakis ve Rozo (2019), 2011-2016 yılları arasında Suriyeli mültecilerin enformel sektörlerde (inşaat ve hizmet) faaliyet gösteren Türk şirketlerine etkisini analiz etmektedirler. Mültecilerin emek gücünün enformel sektörlerce kullanılması sonucunda bölgedeki firmaların ekonomik performanslarının nasıl değiştiği gözlemlenmektedir. Mültecilerin yoğun olarak yaşadıkları illerde yaşamlarını idame ettirmeleri için gereken yardımların yerel firmalar tarafından

yapıldığı belirtilmektedir. Gayri resmi olarak firmalarda çalışan mültecilerin firmalar için emek maliyetlerini azalttığını ve bu firmaların üretimlerinin artmasına katkı sağladığı görülmektedir. Yaratılan bu büyümenin aslında yerel işçiyi yerinden ettiği ve kayıt dışı işgücünü yerlilerin yerine mültecilerin alması sonucunu doğurmaktadır. Kayıt dışı istihdamdaki düşüşlerle birlikte ücretlerinde düştüğü gözlemlenmektedir.

Suriyeli mültecilerin emek piyasasına etkilerini analiz eden ve tartışan çalışmaların kısa özetleri şematik olarak Tablo 3.3’de gösterilmektedir. Yapılan çalışmalar incelendiğinde ortak görüş Türkiye emek piyasasının yapısının değiştiği ve yerli işgücünü istihdamı üzerinde negatif etkisinin olduğu saptanmaktadır. Bununla birlikte ücretleri aşağı yönde etkileyerek kayıt dışı istihdamdan yerli işçilerin çıkmasına sebebiyet verdiği tespiti yapılmaktadır. İşsizliği arttırdığı vurgulanmaktadır. Mültecilerin yoğun olduğu illerde konut kira fiyatlarını arttırarak yerlilerin farklı mahalle ve semtlere göç etmesine sebebiyet vermekte olduğu tespiti yapılmaktadır. Tüketici fiyatlarının yukarı yönde artışına neden olarak enflasyonu arttırdıkları ileri sürülmektedir. Bazı çalışmalarda işverenler açısından Suriyeli mültecilerin emek piyasasına girişleri memnuniyetle karşılanmış ancak bazı riskleri beraberinde getirdiği için işverenlerin bu riskleri almadıkları gözlemlenmektedir. Araştırmacıların çalışmalarının bulgularından bir tanesi de Suriyeli mültecilerin emek piyasasına ve topluma entegrasyonunun sağlanarak bu yönde politikaların geliştirilmesi gerektiğidir.

Tablo 3.5: Suriyeli Mültecilerin Emek Piyasasına Etkilerini İnceleyen Temel Çalışmalar

Araştırmacı	Yılı	Araştırma Konusu	Ulaştığı Sonuçlar
Del Carpio ve Wagner	2015	Raporda Suriyeli mültecilerin illerdeki dağılımıyla birlikte hanehalkı işgücü verilerini bir araya getirerek Türkiye işgücü piyasasına olan etkilerini araştırmaktadırlar.	- Suriyeli mültecilerin işgücü piyasasının yapısını değiştirerek toplumun dezavantajlı kesimi olan düşük eğitimliler ile kadınların istihdamını düşürdüğünü gözlemlemiştir. - Mültecilerin işgücü piyasasındaki konumlarını işgücü azı şoku olarak tanımlamaktadırlar ve kayıt dışı istihdamda artışa neden olarak yerli işçilerle ikame edilerek ücretlerin aşağı yönde hareketlenmesine sebep olduğu belirtilmiştir. - Yerinden edilme cinsiyet, yaş ya da eğitim durumuna bakılmaksızın kayıt dışı piyasada herkesi etkilediği görülmektedir. - Kayıt dışı piyasada yer bulamayan Türk işçiler resmi işlere olan talebi artırmışlardır. Ancak bu tüm Türk işçiler kapsamamaktadır. Yalnızca vasıflı ve eğitim seviyesi yüksek olanlar için geçerli olmuştur.
ORSAM	2015	Raporunda Suriyeli mültecilerin Türkiye'ye etkilerini mültecilerin yoğun olarak yaşadığı dört farklı bölgede saha çalışması yaparak mültecilerin Türkiye'ye siyasal, sosyal ve ekonomik etkileri analiz etmektedir.	- Ekonomik etkilerine bakıldığında, yoğun olarak yaşadıkları bölgelerdeki kiralara artışına sebebiyet verdikleri ve enflasyonu artırdıkları görülmektedir. - Sahada yerel halkla yapılan mülakatlarda Suriyeli mültecilerin işlerini ellerinden aldığı görüşü hakimdir. - İşverenlerle yapılan görüşmelerde Suriyelilerin işgücüne katılımlarından memnun oldukları ancak yasal olarak bir zemine oturtulması gerektiği düşünülmektedir. - Mültecilerin illerdeki bütçe ve işsizlik üzerinde olumsuz bir etkisinin olduğu görülmüştür. Tüm bunların yanı sıra Suriyeli mültecilerin ekonomiye katkılarının da olabileceği ve mültecilerin Türkiye'ye uyumu konusunda önerilerde bulunarak çözüm yolları paylaşılmaktadır.

Akgündüz, Van den Berg ve Hassink	2015	Türkiye'deki Suriyeli barındıran illerin konut ve gıda fiyatlarının, istihdam oranlarının ve iç göç düzenlerinin nasıl etkilendiğinin analizini yapmaktadır.	• 2012 ve 2013 yılları arasındaki mülteci şokuna rağmen yerel işgücü ve emtia piyasaları üzerinde önemli bir etkisi tespit edilmemiştir. • Yerli çalışanların istihdam oranlarına ilişkin olarak Suriyeli mültecilerin herhangi bir istihdam etkisinin olmadığı öngörülmüştür. • Mültecilerin, gıda fiyatlarını arttırdığı nispeten gıdaya göre daha az oranda da bölgelerdeki konut fiyatlarını arttırdığı saptanmıştır. • İç göç düzeni üzerindeki etkisi, Türkiye'nin diğer bölgelerinden, mülteci barındıran bölgelere göç etme oranlarının düştüğü tespiti yapılmıştır.
Tümen	2016	Türkiye'ye gelen Suriyeli mültecilerin ekonomiye etkilerini yarı deneysel bir çalışma ile işgücü piyasalarında, tüketici fiyatlarında ve konut kiralardaki değişimlerini incelemiştir.	• İşgücü piyasası açısından yerelde işgücüne katılım oranını ve işsizlik oranını düşürdüğü ve işgücü piyasasında olumsuz bir etki yarattığı ama bu sonucun yerel halk için kayıtlı ve kayıt dışı ücret kazancına yönelik istatistiksel olarak bir etkisi saptanamamış. • Tüketici fiyatlarının düştüğü ve bunun nedeni olarak da kayıt dışı mülteci işçilerin arzındaki artıştan kaynaklandığı tespiti yapılmış. • Kayıt dışı emek yoğun sektörlerde işgücü maliyet avantajı yaratarak bu sektörler tarafından üretilen malların fiyatlarının düştüğü gözlemlenmiş. • Mültecilerin konut kiralarda bir artış yarattığı tespiti yapılmıştır.

Özpınar, Çilingir ve Düşündere	2016	Türkiye'deki Suriyeli mültecilerin emek piyasalarındaki istihdamı ve sosyal uyumu konusunda barındırdığı risklerin tartışılması.	- Suriyeli mültecilerin emek piyasasına entegrasyonları iş piyasasında rekabeti artırmakta olduğu tespiti yapılmıştır. - Suriyelileri Türk işgücü piyasasına dahil ederken sosyal uyum dengesini de göz önünde bulundurması gerektiği vurgulanmıştır. - Adil ve güvenilir bir iş piyasasında iş olanakları yaratılması için yeni projelere destek verilmesi gerektiği önerilmektedir.
Üstün	2016	Suriyeli mültecilerin Türkiye işgücü piyasasına entegrasyonunun olumlu ve olumsuz sonuçları üzerinde durmuştur.	- Suriyeli mültecilerin yoğun olarak yaşadığı bölgelerde enflasyonu arttırdığını, istihdam ve ücretler üzerinde etkinin ise yeterli istatistiki verinin bulunmadığı gerekçesiyle saptanamadığını ileri sürmüştür. - Olumlu görüşleri daha çok işveren üzerinden değerlendirirken, olumsuz görüşleri yerli işçi üzerinden değerlendirmiştir. - Suriyeli mültecilerin işgücü piyasasına entegrasyonu sağlanarak Türkiye'ye nasıl faydalarının dokunabileceği konusunda görüş ve önerilerini sunmuştur.
Balkan ve Tümen	2016	Türkiye'ye gelen Suriyeli mültecilerin bölgelerdeki değişimlerini doğal bir deney olarak kullanarak tüketici fiyatlarına etkisini farklarının farkı metodolojisini kullanarak ölçmeye çalışmaktadırlar.	- Suriyeli mültecilerin yoğun olarak yaşadıkları bölgelerde yerlilerin istihdamlarını olumsuz yönde etkilediğini ve bu durumun yoğun olarak kayıt dışı piyasada istihdam edilen yerlilerin piyasasında meydana geldiğini belirtilmektedir. - Bu durumun sonucu işgücü maliyetleri açısından bir avantaj yaratarak rekabetçi güçlerin yer aldığı kayıt dışı emek yoğun sektörlerde, fiyatların aşağı yönlü bir seyir izlemesine, resmi emek yoğun sektörlerde ise fiyat değişikliklerinin yaşanmadığı hatta yukarı yönde bir seyir izlediğini görülmüştür. - Suriyeli mültecilerin kayıt dışı istihdam sektörlerinde gayri resmi işgücü olarak yerli işçilerin yerini almış ve bu ikame işgücü maliyet avantajı yaratmış bu da kayıt dışı sektörlerin yer aldığı ürün pazarlarında rekabetle birlikte tüketici fiyatlarında düşüşlere neden olmuştur.

Koçak, Keskin ve Yıldız	2017	Yalova ilinde ikamet eden Suriyeli mültecilere yönelik anket çalışması yapılarak mültecilerin, Türkiye işgücü piyasalarına erişimleri ve işgücü piyasasına olası etkileri incelenmektedir.	- Yalova ilinde yaşayan mültecilerin en fazla 5 yıldır orda oldukları tespiti yapılmıştır. - Büyük bir çoğunluğunun maddi problemler yaşadığı ve asgari ücretten daha az ücrete razı olarak çalışmayı kabul ettikleri gözlemlenmektedir. - Bu da yerel işçiler arasında haksız rekabete yol açarak ücretlerin düşüşüne neden olmaktadır.
İçduygu ve Diğer	2017	Suriyeli mültecilerin Türkiye'deki işgücü piyasalarına yasal düzenlemelerle nasıl entegre olacaklarını ve kayıt dışılıktan kayıtlı işgücüne katılımlarının önündeki engellerin nasıl ortadan kalkabileceği konusunda görüşlerini aktarmaktadırlar	- Suriyeli mültecilere çalışma izini verilmesine rağmen, kayıt dışı piyasa mülteciler ve işverenler için daha cazip olduğu vurgulanmıştır. - İşveren açısından Suriyeli mültecileri resmi olarak çalıştırmak maliyetli olmaktadır. Mülteciler için ise düşük ücrete razı olarak kayıt dışı piyasada iş bulabilmeleri daha kolay olmaktadır. - Mülteci arzı şokunun yerel işçilerin ücretleri ve istihdamı üzerinde olumsuz etkisinin olduğu ve yerli işçinin rekabet edemez hale geldiği vurgulanmıştır. - Suriyeli mültecilerin işgücü piyasasına entegrasyonunu sağlayacak politikaların geliştirilmesi gerektiği söylenmiştir.
Kaygısız	2017	Türkiye işgücü piyasasında var olmaya çalışan Suriyeli mültecilerin işgücü piyasalarına etkilerini analiz ederken, mültecilerin çalışma koşulları ve işgücü piyasasındaki karşılaştıkları zorlukların nasıl giderilebileceği konusundaki görüş ve önerilerini aktarmıştır.	- Suriyeli mültecilerin Türkiye işgücü piyasalarına girmeleriyle birlikte kayıt dışı istihdamı ve işsizliği artırmıştır. - Mültecilerin istihdamı yerlilerin işsiz kalmasına ve ücretlerinin düşmesine sebebiyet vermiş ve mültecilerin yoğun olarak yaşadığı bölgelerde, halk arasında mültecilerin işlerini ellerinden aldığı ve çalışma koşullarını daha da geriye götürdüğü görüşü hakim olduğu belirtilmiştir. - Sorunların giderilmesi ve Suriyeli mültecilerin işgücü piyasasına kazandırılması için politika yapıcılarının Suriyelilere kendi vatandaşlarına tanıdığı sosyal ve ekonomik hakları tanıması gerektiği vurgulanmıştır.

Ceritoğlu, Yüncüler, Torun ve Tümen	2017	Suriyeli mültecilerin Türkiye'deki işgücü piyasasında yer alan yerlilere olan olası etkilerini farkların farkı yönetimini kullanarak tahmin etmektedir.	• Mültecilerin ücretler üzerinde istatistiksel olarak anlamlı bir fark oluşturmadığı ama yerlilerin istihdamı üzerinde negatif bir etkisinin olduğu tespit edilmiş. • İşsizliği artırdığı işgücüne katılımı, kayıt dışı çalışmayı ve iş bulmayı azalttığı gözlemlenmiştir. Bu durumdan en çok kadınların, gençlerin ve daha az eğitilmiş grupların etkilendiği belirtilmiştir. • Suriyeli mültecilerin ekonomiye etkisinin kısa vadeli sonuçları olmayacağı, uzun vadeli sonuçlar getireceği vurgulanmıştır.
Yıldız ve Yıldız	2017	Suriyeli mültecilerin işgücü piyasasında kayıt dışı istihdam edilmelerinin Türkiye ekonomisine etkilerini ve bu etkilerin Türkiye'ye yüklediği maliyetlerin boyutu üzerine çalışmaktadır.	• Suriyeli mültecilerin işgücü piyasasına girişlerinin olumlu ve olumsuz etkisi olmaktadır. • Olumlu etkisi olarak kayıt dışı istihdamı arttırması ve yerli işçi ile rekabet ortamının oluşmasını sağlaması gösterilmektedir. • Olumsuz etki olarak ise vergi adaletsizliği, haksız rekabet, çalışma koşullarının bozulması, çocuk işçiliğinin yeniden gündeme gelmesi ve devletin vergi gelirlerindeki azalmalar olarak ifade etmiştir. • Suriyeli mültecilerin eğitim, sağlık, barınma gibi tüm ihtiyaçlarının karşılanması noktasında devlete, STK'lara ve yerel birimlere ek bir maliyet yüklediği belirtilmektedir.

Duruel	2017	Suriyeli mültecilerin yoğun olarak yaşadığı illerin işgücü istatistiklerinin göç öncesi ve sonrasında karşılaştırmalı analizini yaparak mültecilerin Türkiye işgücü piyasası için fırsat ya da tehdit unsuru olup olmadığını araştırmaktadır.	- Bölgelerde işgücüne katılım, kayıt dışı istihdam ve işsizlik oranlarının arttığı ve bu durumdan da en çok etkilenenlerin gençler, kadınlar ve çocuklar olduğu belirtilmiştir. - Mültecilerin bölgede yoğun olan kayıt dışı istihdamı düşürdüğü ve yerli çalışanları dışlayarak işgücü piyasasında olumsuz bir etkiye neden olduğu görülmüş ve Suriyeli mültecilerin genç bireylerden oluşması işgücü piyasası açısından potansiyel bir fırsat olarak düşünülmüştür. - Sermaye sahibi olan mültecilerin yeni yatırım alanlarına kanalize edilerek ülkeye fayda sağlayabileceği de ileri sürülmüştür.
Korkmaz	2017	Türkiye'deki Suriyeli mültecilerin kayıt dışı olarak ekonomiye katılımlarının Türk tekstil ve giyim sektöründe kayıtlı ve kayıt dışı istihdamı nasıl etkilediği saha çalışması ile analiz etmiştir.	- Suriyeli mültecilerin tekstil sektöründe daha çok küçük atölyelerde sosyal güvenceden yoksun, düşük ücret ve uzun çalışma saatlerine maruz kalarak kayıt dışı istihdam edilmekte olduğu gözlemlenmiştir. - Türkiye'deki formel ve informal sektörler arasındaki rekabeti artırdığı düşünülmektedir - Adaletli ve eşit bir çalışma ortamının yaratılarak mültecilerin sömürü unsuru olmaktan çıkıp yasal güvenceler tanınarak istihdam edilmeleri sağlanmalı ve entegrasyonları için her türlü çalışmaların yapılmasının öncelik olması gerektiği belirtilmiştir.
Aksu, Erzan ve Kırdar	2018	Türkiye'ye gelen Suriyeli mültecilerin işgücü piyasasına etkilerinin sonuçlarını farkları farkı yöntemiyle tahmin etmeye çalışmaktadırlar	- Kayıt dışı sektöre Suriyelilerin gelmesi yerli işçilerin tehdit altında olduğunu, çalışma iznine sahip çok az mültecinin ise kayıtlı sektördeki yerli işçiye tehdit olmadığı bulgulanmıştır. - Suriyeli mültecilerin işgücü piyasasında genel istihdamı değiştirmedeği yalnızca kayıt dışı piyasada yerli çalışanların istihdamını ve ücretlerini etkilediği görülmektedir - Suriyelilerin kayıt dışı sektörlerde yaratmış oldukları olumsuz etkilerin gençler ve daha az eğitilmiş kesim üzerinde baskı yarattığı söylenebilmektedir.

Loayza, Ulysea ve Utsumi	2018	Suriye'den gelen ani ve büyük mülteci göçünün Türkiye'deki işgücü piyasalarına etkisini ayrıntılı mikro verilerle modelleme yaparak tahmin etmektedir.	- Formel sektörde çalışan vasıflı işçilerin, informal sektörde çalışan vasıflı işçilere göre payının daha yüksek olduğu ve düşük vasıflı bir işçiyi kayıt altına alarak resmileştirmenin yüksek vasıflı işçinin kayıt altına alma maliyetinden daha fazla olduğu belirtilmiştir. - Düşük vasıflı mülteci işçilerin bulunduğu bölgelerdeki kayıt dışı istihdam oranlarının artış gösterdiği belirlenmiştir. - Mülteci şokunun diğer tüm bölgeler için vasıflı veya vasıfsız işçi tedankinde değişiklik yaşanmasına sebebiyet verdiği vurgulanmıştır.
Aygül	2018	Mülteci emeğinin Türkiye işgücü piyasasındaki konumunun yerli istihdama etkisini analiz ederek, mültecilerin Türkiye işgücü piyasası için fırsat mı yoksa tehdit mi olup olmadığını tartışmaya sunmuştur.	- Mültecilerin Türkiye işgücü piyasasına girişlerinin daha çok emek yoğun iş kollarında vasıfsız işgücü gerektiren işlerde çalıştığı tespiti yapılmış. - İşverenler tarafından yerli işçiye göre daha düşük ücrete çalışmaları sebebiyle tercih edilmiş ve bu durumun yerli işçi ile rekabet açmazı yaratarak gerginliklere neden olduğu söylenmiştir. - Mültecilerin yoğun olarak yaşadıkları bölgelerde kayıt dışı istihdamı arttırdığı bölgelerde enflasyon, tüketici fiyatlarını ve konut kira fiyatlarını yukarı yönde etkilediği belirtilmiştir. - Türkiye ekonomisinin sürdürülebilir büyümeyi hedeflerken mülteci emeğinin işgücü piyasasına entegre olup olmayacağının tartışmalı olduğu ve yapısal reformlarının düzenlenmesi gerektiği vurgulanmıştır.

Bağır	2018	Türkiye işgücü piyasalarında mülteci göçünün sebep olduğu arz şokunun nedensellik ilişkisini Hanehalkı İşgücü Verilerini kullanarak mikro düzeyde incelemektedir	- Türkiye'ye gelen göçün dışsal olduğunu ve birincil göç olarak tanımlanabileceğini, ikinci aşamada ise zamanla iç bölgelere doğru yayılan bir süreç izlediğini ve bunun da ikincil göç olarak tanımlanması gerektiğini vurgulanmaktadır. - Birincil göç dalgası bölgedeki yerlilerin istihdamını olumsuz etkilenmekte ve kayıt dışı sektörde çalışan yerlilerin ücretlerini düşürdüğünü belirtilmektedir. İkincil göç dalgasında ise istihdam üzerinde herhangi bir negatif etki saptanamamış fakat erkeklerin ücretlerinde bir düşüşe neden olduğu gözlemlenmiştir. - Elde edilen bulgular neticesinde vasıfsız mülteci arzı şokunun vasıfsız yerli çalışanlar üzerinde olumsuz bir etkisi olduğu ve işsiz kalmalarına sebebiyet verdiği tespiti yapılmıştır.
Balkan, Tok, Torun, ve Tümen	2018	Türkiye'ye gelen Suriyeli mültecilerin Türkiye'deki konut kiralama piyasasını ne kadar etkilediğini mikro veriler kullanılarak aktarmaktadırlar.	- Suriyeli mültecilerin barınma bölgeleri dışında ikamet etmeleri ilk aşamada mülk satın almak yerine kiralama olarak gerçekleşmektedir. - Mültecilerin barınma bölgelerindeki konut kira fiyatlarını %2 ile %5 oranında arttırdığı tespit edilmektedir. Kiralardaki artışın özellikle yüksek kaliteli evlerde meydana geldiği görülmektedir. - Elde edilen sonuçlar neticesinde ekonomik ve sosyal hayat içerisinde yerli halk ile mülteciler arasında sosyo-ekonomik eşitsizliğin artması ve toplumsal ayrılmaların belirginleşmesinin muhtemel olması öngörülmüştür.

Altındağ, Bakis ve Rozo	2019	Suriyeli mültecilerin enformel sektörlerde faaliyet gösteren Türk şirketlerine etkisini analiz etmektedirler ve mültecilerin emek gücünün enformel sektörlerce kullanılması sonucunda bölgedeki firmaların ekonomik performanslarının nasıl değiştiği gözlemlenmektedir.	- Mültecilerin yoğun olarak yaşadıkları illerde yapılan yardımların yerel firmalar tarafından üretilmekte olduğu belirtilmektedir. - Gayri resmi olarak firmalarda çalışan mültecilerin firmalar için işgücü maliyetlerini azalttığını ve bu firmaların üretimlerinin artmasına katkı sağladığı görülmektedir. - Yaratılan bu büyümenin aslında yerel işçiyi yerinden ettiği ve kayıt dışı işgücünü yerlilerin yerine mültecilerin alması sonucunu doğurmaktadır. Kayıt dışı istihdamdaki düşüşlerle birlikte ücretlerinde düştüğü gözlemlenmiştir.
-------------------------	------	--	---

SONUÇ

Dünya tarihinde birçok kez büyük kitlesel boyutta göçler yaşanmış ve bu göçler önemli etkileri de beraberinde getirmiştir. Yakın dönemde yaşanan önemli kitlesel göç hareketlerinden birini ortaya çıkaran Suriye iç savaşından büyük ölçüde etkilenen ülkelerin başında yine Suriye'nin sınır komşusu olan ülkeler gelmektedir. Dolayısıyla komşu ülke olması sebebiyle 2011 yılında patlak veren Suriye'deki bu iç savaştan en çok etkilenen ülkelerden biri de hiç şüphesiz Türkiye olmuştur. Türkiye'nin Suriyeli mülteciler tarafından tercih edilmesindeki en büyük sebeplerden biri çok uzun yıllardan beri süre gelen yakın komşuluk ilişkileri ve tarihi bağların yanı sıra coğrafi konumun da etkili olduğu söylenebilmektedir.

Türkiye, Suriye mülteci krizinin başladığı 2011 yılından itibaren savaştan kaçan binlerce mülteciye sınırlarını açarak insani yardım noktasında elini uzatmıştır. Türkiye mültecilere açık kapı politikası uygulayarak gelen herkesi kabul etmiş ve sınır kentlerdeki barınma merkezlerine yerleştirmiştir. Suriye'den gelen mülteciler barınma merkezlerinde misafir edilerek her türlü ihtiyaçları devlet, STK ve yerel birimlerce karşılanmaktadır. Türkiye, açık kapı politikasının bir sonucu olarak gelen Suriyeli mültecilere, geçici koruma statüsü vererek hukuki haklarını belirlemektedir. Yabancıları Koruma Kanunun geçici koruma yönetmeliğinde Suriyeli mültecilere tanınan haklar ve bu haklardan yararlanma şekilleri yönetmelikle güvence altına alınmaktadır (Erdem, 2017:338). Geçici koruma altına alınan Suriyeli mültecilerin sayısı günümüzde 3 milyonun üzerindedir.

Suriyeli mültecilerin Türkiye'ye geldiği andan itibaren ne şekilde adlandırılacağı konusunda bir konsensüs bulunmamaktadır. İlk başlarda misafir olarak adlandırılan Suriyeliler için zaman içerisinde sığınmacı, göçmen ve mülteci gibi kavramların kullanılabilir duruma geldiği görülmektedir. Bu kavramların aslında önem arz etmesinin sebebi Türkiye'deki Suriyelilerin hukuksal ve yasal hakları noktasındaki statülerinin belirlemesi hususudur. Ayrıca Suriyeliler geçici kimlik belgesi olarak Türkiye'de ikametgah ve çalışma izni alabilmektedirler fakat Türkiye'ye gelen Suriyelilerin sayısına oranla bakıldığında geçici kimlik belgesi

alanların sayısının çok düşük düzeyde olduğu yadsınamaz bir gerçek olarak karşımıza çıkmaktadır. Türkiye'nin sınır kentlerinde inşa edilen barınma merkezleri dışında, diğerk birçok il de Suriyeli mültecilere ev sahipliğı yapmaktadır. Barınma merkezleri dışında kalan mülteciler gittikleri illerde yaşamlarını idame ettirebilmek adına çalışmaya başlamışlar ve Türkiye emek piyasasına erişimlerinin de bu şekilde gerçekleşmekte olduğu söylenebilmektedir.

Çalışmada Türkiye emek piyasası yapısı irdelenerek istihdam yapısı, işgücüne katılım ve işsizlik parametreleri TİİK, kayıt dışı istihdam SGK tarafından açıklanan veriler kapsamında özetlenmiştir. Türkiye emek piyasası katmanlı bir yapıya sahip olması sebebiyle kayıtlı ve kayıt dışı istihdam ile formal ve informal sektörler arasında gelir eşitsizliğı söz konusu olmaktadır. Bu çalışmada yer alan verilerin kapsamı Suriyeli mültecilerin gelmeye başladığı 2011 yılı ile 2018 yılları arasını değerklendirmektedir. Türkiye emek piyasasında istihdam verileri yıllar itibariyle (2011-2018) artma eğilimi gösterse de aynı şekilde kayıt dışı istihdam oranlarının da artış gsterdiğı tespit edilmektedir. Sektörler leğinde incelendiğinde en fazla istihdamın hizmet sektöründe olduğu, en düşük istihdamın da inşaat sektöründe olduğu saptanmıştır. İnşaat sektöründe istihdamın düşük olmasının en büyük sebebi kayıt dışı istihdamın fazla olması olarak açıklanabilmektedir.

Çalışmanın nc bölümünde Suriyeli mültecilerin emek piyasasına etkileri irdelenmiş ve Suriyeli mültecilerin emek piyasasındaki yeri ve hukuksal statüleri aktarılmıştır. Bu bağlamda 2016 yılında çalışma izni alan Suriyeli mülteciler kayıt dışı istihdam içerisinde bulundukları sektörlerden kayıtlı işçi statüsüne geçerek istihdam ve büyüme verileri içerisindeki yerlerini almaktadırlar. Yapılan çalışmaların bulgularından hareketle büyük oranda kayıt dışı olarak çalışmaları nedeniyle Suriyeli mültecilerin emek piyasasına emek arzı şoku yarattığını söylenebilmektedir. Bu bölümde mültecilerin yoğun olarak çalıştıkları tekstil ve inşaat sektörlerine olan olası etkileri açıklanmaktadır. Yapılan çalışmalardan elde edilen bulgulardan yola çıkılarak bu sektörlerde kayıt dışı istihdamı arttırdıkları ve yerli işçileri dışladıkları sonucuna varılmıştır. Kayıt dışı istihdamı arttırarak emek piyasasının yapısında değişimlere neden oldukları saptamasında bulunulmaktadır.

Çalışmanın devamında Suriyeli mültecilerin ekonomiye ve emek piyasasına olan etkilerini analiz eden çalışmaların bulgularından yola çıkılarak belli saptamalarda bulunmaktadır. Elde edilen bulguların sonuçlarına göre Suriyeli mülteciler istihdamın yapısını değiştirmekte ve işsizliği arttırmaktadır. Suriyeli mültecilerin kayıt dışı emek piyasalarına dahil olmaları yerli işçilerin yerine ikame edilmesine sebebiyet vermektedir. Bu durumun doğal bir sonucu olarak işçi ücretlerinin işçiler açısından olumsuz anlamda etkilendiği söylenebilmektedir. Bu da ücretleri aşağıya çeken bir durum olarak karşımıza çıkmaktadır. Yerli işçinin kayıt dışı piyasadan ayrılması, vasıfsız ve ucuz emek olan mültecilerin emek piyasasına dahil olmasına neden olmaktadır. Yapılan çalışmalarda, işveren tarafı irdelendiğinde maliyetleri düşürmesi sebebiyle Suriyeli mültecilerin tercih edilmekte olduğu görülmektedir. Tüm bu maliyeti azaltan durumlar göz önüne alındığında dahi barındırdığı riskler açısından bazı işverenlerin kayıt dışı Suriyeli mülteci işçi çalıştırmayı tercih etmediği sonucuna varılmaktadır.

Çalışmaların analizinden tespit edilen diğer bir bulgu da mültecilerin konut piyasasında hareketliliğe neden olmalarıdır. Mültecilerin yoğun olarak yaşadıkları bölgelerde yapılan araştırmalarda konutların kira fiyatlarının arttığı tespiti yapılabilmektedir. Mülteci nüfusunun yoğun olduğu mahallerde yerel halkın rahatsızlık hissetmesi sonucu daha iyi mahallere göç etmekte oldukları gözlemlenmektedir. Yerel halkın gittikleri iyi mahallerde de kira fiyatlarını yükseltmeleri söz konusudur. Diğer bir tespit de Suriyeli mültecilerin yoğun olarak yaşadıkları bölgelerde tüketici fiyatları artışına sebep olmalarıdır. Bu durum da enflasyonun yükselmesine sebebiyet vermektedir.

Analizi yapılan çalışmalardan elde edilen bulguların bazılarının son bölümlerinde Suriyeli mültecilerin emek piyasasına entegrasyonlarının Türkiye emek piyasasına getirdiği olumlu katkılar açısından bakılmakta ve yerli işçilerin çalışmayı tercih etmediği sektörlerdeki emek açığını kapatmasının mümkün olduğu görüşü ileri sürülmektedir. Suriyeli mültecilerin dil problemlerinin olması ve diploma denklik sorunları gibi nedenlerle emek piyasasına girişleri beklenen düzeyde olmamaktadır. Politika yapıcılarının mültecilerin entegrasyonu noktasında politikaların geliştirilip uygulamaya konulmasının önemine vurgu yapılmaktadır. Genç mülteci nüfusunun

Türkiye için bir potansiyel güç olduğu ve sürdürülebilir kalkınmanın devamı için bir fırsat olduğu vurgusu yapılmaktadır. Tüm bunların yanı sıra mültecilerin entegrasyonunun emek piyasasında yerli işçi ile rekabeti artırmasının mümkün olduğu vurgusu yapılmaktadır.

Sonuç olarak yapılan tüm bu değerlendirmeler kapsamında Suriyeli mültecilerin hayatlarını idame ettirebilmek için girmiş oldukları Türkiye emek piyasasındaki çeşitli sektörler baz alındığında önemli ölçüde etkilerinin olduğu ifade edilebilmektedir. Bunun yanı sıra genellikle kayıt dışı işçi olarak sektörlere dağılmış bulunan Suriyeli mülteciler ücretlerin düşmesine ve yerli işçilerin işsiz kalmasına kadar birçok alanda etkili olduğu söylenebilmektedir. Sadece çalışma izni alan Suriyeli mültecilerin kayıtlı işçi statüsünde çalışmalarına bakıldığında Türkiye'deki Suriyeli mülteci sayısına oranla çok sınırlı olduğu görülmektedir. Kayıt dışı istihdamın artması emek piyasasında haksız rekabetin yaşanmasına sebebiyet vermektedir. Çoğunluğunu vasıfsız işçi konumunda bulunan Suriyeli mültecilerin oluşturduğu, barınma merkezleri dışında yaşayan bu kişiler, gerek emek piyasalarını gerek istihdamı ve dolayısıyla da ekonomik hayatı önemli ölçüde etkisi altına almış olduğu söylenebilmektedir.

KAYNAKÇA

- ADEM, M. :1980 “Türkiye’de Nüfus ve İstihdamı”. Eğitim ve Bilim, 5(25).
- AFAD : 2013 “Barınma Merkezlerinde Son Durum” Aralık 30,2013 (Çevrimiçi) <https://www.afad.gov.tr/tr/2988/30-Aralik-2013-Itibariyle-Barinma-Merkezlerinde-210-358-Suriye-Vatandasi-Bulunmaktadir> , 23 Mart 2019
- AFAD :2014 “Türkiye’deki Suriyeli Kadınlar” 2014 (Çevrimiçi) <https://www.afad.gov.tr/upload/Node/17934/xfiles/turkiye-deki-suriyeli-kadinlar -2014 2 .pdf> , 23 Mart 2019
- AKALIN, G., & KESİKOĞLU, F. :2012 “Türkiye’de Kayıtdışı Ekonomi Ve Büyüme İlişkisi”. Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi, 3(5), 71-87.
- AKGÜNDÜZ, Y., VAN DEN BERG, M., & HASSINK, W. H. :2015 “The Impact of Refugee Crises on Host Labor Markets: The Case of The Syrian Refugee Crisis In Turkey”. İZA Discussion Paper No. 8841
- AKPINAR, T. :2017 “Türkiye’deki Suriyeli Mülteci Çocukların Ve Kadınların Sosyal Politika Bağlamında Yaşadıkları Sorunlar”. Balkan and Near Eastern Journal of Social Sciences, 3(3), 16-29.
- AKSOY, Z. :2012 “Uluslararası Göç Ve Kültürlerarası İletişim”. Journal of International Social Research, 5(20).
- AKSU, E., ERZAN, R., & KIRDAR, M. G. : 2018 “The Impact of Mass Migration of Syrians on the Turkish Labor Market” (No. 12050). IZA Discussion Papers.
- AKTAŞ, M. T. :2015 “Göç Olgusu Ekonomik Kalkınmada İtici Güç Olabilir Mi?”. Aksaray Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 7(2), 37-48.

- ALCAN, D. :2018 **“Türkiye’de İşgücüne Katılımın Belirleyicileri Ve İşgücüne Katılım Oranı Öngörülleri”**. TC Kalkınma Bakanlığı.
- ALTINDAG, O., BAKİS, O., & ROZO, S. :2019 **“Blessing or Burden? The Impact Of Refugees On Businesses And The Informal Economy”**. The Impact Of Refugees On Businesses And The Informal Economy. (May 15,2019)
- ARAL, N., & GÜRSOY, F. :2001 **“Çocuk Hakları Çerçevesinde Çocuk İhmal Ve İstismarı”**. Milli Eğitim Dergisi, 151(5), 1-25.
- ARI, F. A. :2007 **“Türkiye’de Yabancı İşçiler: Uluslararası Göç, İşgücü Ve Nüfus Hareketleri”** (Vol. 109). Derin yayınları.
- ARTAN, T., & ARICI, A. :2017 **“İstanbul’da Yaşayan Geçici Koruma Statüsündeki Suriyelilere Yönelik Sosyal Hizmet Uygulamalarının Değerlendirilmesi”**. Sosyal Çalışma Dergisi, 1(1), 1-21.
- AYGÜL, H. H. :2018 **“Mülteci Emeginin Türkiye İşgücü Piyasalarındaki Görünümü Ve Etkileri”**. Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi, 9(20), 68-82.
- BAĞIR, Y. K :2018 **“Impact Of The Syrian Refugee İnflux On Turkish Native Workers: An Ethnic Enclave Approach.”** Central Bank Review, 18(4), 129-147.
- BALKAN, B., & TUMEN, S. :2016 **“Immigration and Prices: Quasi-Experimental Evidence from Syrian Refugee in Turkey”**. TCMB Working Paper No: 16/01.
- BALKAN, B., TOK, O. E., TORUN, H. VE TUMEN, S :2018 **“Immigration, Housing Rents And Residential Segregation: Evidence From Syrian Refugees In Turkey”**. IZA Institute of Labor Economics Discussion Paper Series No: 11611. June

- BARIN, H. :2015 **“Türkiye’deki Suriyeli Kadınların Toplumsal Bağlamda Yaşadık Sorunlar Ve Çözüm Önerileri”**. Göç Araştırmaları Dergisi, (2), 10-56.
- BAYRAK,A, t.y. **“Suriye Mülteci Krizi”** t.y. (Çevrimiçi) https://www.academia.edu/29401552/SURIYE_MULTECI_KRIZI, 03 Nisan 2019
- BAYRAKDAR, S., & İNCEKARA, A. :2013 **“Türkiye’nin Genç İşsizlik Profili”**. Çalışma İlişkileri Dergisi, 4(1), 15-38.
- BOYRAZ, Z. :2015 **“Türkiye’de Göçmen Sorununa Örnek Suriyeli Mülteciler”**. Zeitschrift für die Welt der Türken/Journal of World of Turks, 7(2), 35-58
- CENGİZ, İ. U. :2012 **“4857 Sayılı İş Kanununa Göre Çocuk Ve Gençlerin İş Sözleşmesi Ehliyetlerinin Sınırlandırılmasına Yönelik Düzenlemeler”**. 2012, (Çevrimiçi) <http://tbbdergisi.barobirlik.org.tr/m2012-98-1126> 10 Mart ,2019
- CERİTOĞLU, E., YUNCULER, H. B. G., TORUN, H., & TUMEN, S.:2017 **“The Impact of Syrian Refugees on Natives’ Labor Market Outcomes in Turkey: Evidence From A Quasi-Experimental Design”**. IZA Journal of Labor Policy, 6(1), 5.
- CESUR, E. E. : 2017 **“İşgücü Sunumunu Etkileyen Ücret Dışı Bir Unsur Olarak “Düzensiz İşgücü Göçü” Ve Türkiye İşgücü Piyasasına Etkisi”**. International Journal of Academic Value Studies (Javstudies),
- ÇAĞLAYAN, S.:2011 **“Göç Kuramları, Göç Ve Göçmen İlişkisi”**. Sosyal Ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Dergisi, (17).
- ÇALIŞMA VE SOSYAL GÜVENLİK BAKANLIĞI, 2017 **“Çalışma Hayatı İstatistikleri”**(Çevrimiçi) <https://www.ailevecalisma.gov.tr/istatistikler/calisma-hayati-istatistikleri/resmi-istatistik-programi/yabancilarin-calisma-izinleri/>, 07 Nisan 2019

- ÇETİN, İ. :2016 “Suriyeli Mültecilerin İşgücüne Katılımları Ve Entegrasyon: Adana-Mersin Örneği”. Gaziantep University Journal of Social Sciences, 15(4), 1001-1016.
- DEL CARPIO, X. V., & WAGNER, M :2015 “The Impact Of Syrians Refugees On The Turkish Labor Market”. The World Bank.
- DİZMAN, A. O. :2012 “Geçici Koruma Politikası Ve Türkiye’ye Sığınan Suriyeliler”. Ankara: TEPAV.
- DURAK, Ş. & KAYA, V.:2014 “Türkiyede İşsizlik Ve İşsizliği Azaltmaya Yönelik Politikalar: Tarihsel Bir Bakış”. Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, 28(2), 55-73.
- DURMAZ, Ş. :2016 “İşgücü Piyasasında Kadınlar Ve Karşılaştıkları Engeller”. Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 2(3), 37-60.
- DURUEL, M. :2017 “Suriyeli Sığınmacıların Türk Emek Piyasasına Etkileri Fırsatlar Ve Tehditler”. Uluslararası Ekonomik Araştırmalar Dergisi, 3(2).
- DÜŞÜNDERE T.Ş.,AĞLAR Ç.A. &KADKOY O. :2019 “Suriyeliler Haberlerde Ne Kadar Ve Nasıl Yer Alıyor? Veri Bilimi Yaklaşımı” TEPAV, Şubat 2019, (Çevrimiçi) <https://www.tepav.org.tr/tr/haberler/s/4440>, 05 Nisan 2019
- EKİCİ, S., & TUNCEL, G.:2015 “Göç Ve İnsan”. Birey ve Toplum Sosyal Bilimler Dergisi, 5(1), 9-22.
- ERDEM, B. :2017 “Geçici Koruma Statüsündeki Suriyelilerin Sosyal, Siyasi ve Vatandaşlık Hukuku Bakımından Türkiye’deki Durumları”. Milletlerarası Hukuk Ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni, 37(2), 332-351.

- ERDOĞAN, M. :2014 “**Türkiye’deki Suriyeliler: Toplumsal Kabul Ve Uyum Araştırması**”. Hacettepe Üniversitesi Göç ve Siyaset Araştırmaları Merkezi Raporu.
- EROL, M., & ERSEVER, O. G. :2014 “**Göç Krizi Ve Göç Krizine Müdahale**”. Kara Harp Okulu Bilim Dergisi, 24(1), 47-68.
- ERTAN, K. A., & ERTAN, B. : 2017 “**Türkiye’nin Göç Politikası**”. İktisat ve Sosyal Bilimlerde Güncel Araştırmalar, 1(2), 7-39.
- ESER, A. G. B. Y. & TERZİ, H. :2008 “**Türkiye’de İşsizlik Sorunu Ve Avrupa İstihdam Stratejisi**”. Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, (30), 229-250.
- EVERETT S. LEE :1996 “**A Theory Of Migration**”, Demography, Cilt 3, Sayı 1, s. 50
- GERMİR, H. N. :2012 “**Türkiye’de İstihdam Politikalarının Etkinliği**”. Adalet Yayınevi.
- GÖÇ İDARESİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ, 2015 “Göç Terminolojisi” 2015 (Çevrimiçi) http://www.goc.gov.tr/icerik/goc-terminolojisi_363_381, 01 Mayıs 2019
- GÖÇ İDARESİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ, 2019 “Geçici Koruma”(Çevrimiçi) http://www.goc.gov.tr/icerik6/gecici-koruma_363_378_4713_icerik , 02 Mayıs 2019
- GÖKER, G. & KESKİN, S. :2016 “**Haber Medyası Ve Mülteciler: Suriyeli Mültecilerin Türk Yazılı Basınındaki Temsili**”. İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi, (41).
- GÜNAY, E., ATILGAN, D., & SERİN, E. :2017 “**Dünya’da Ve Türkiye’de Göç Yönetimi**” Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 7(2), 37-60.

- HARRİS, J. R. & TODARO, M. P. :1970 **“Migration, Unemployment And Development: A Two-Sector Analysis”**. The American Economic Review, 60(1), 126-142.
- HARUNOĞULLARI, M. :2016 **“Suriyeli Sığınmacı Çocuk İşçiler Ve Sorunları: Kilis Örneği”**. Göç Dergisi (GD), 3(1), 29-63.
- IHLAMUR-ÖNER, S. G :2014 **“Türkiye'nin Suriyeli Mültecilere Yönelik Politikası”**. Ortadoğu Analiz, 6(61), 42-45.
- ILO: 2015 **“Suriye Mülteci Krizinin Ürdün, Lübnan, Türkiye, Irak ve Mısır'da İşgücü Piyasasına Etkileri”** (Çevrimiçi) http://www.ilo.org/ankara/news/WCMS_413834/lang--tr/index.htm 15 Mart 2019
- İÇDUYGU, A., & DİKER, E. :2017 **“Labor Market Integration of Syrians Refugees in Turkey: From Refugees to Settlers”**. Göç Araştırmaları Dergisi, 3(1), 12-35.
- İNCE, C. : 2019 **“Göç Kuramları ve Suriye Göçü Üzerine Bir Değerlendirme”**. OPUS Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi, 11(18), 1-1.
- KAP, D. : 2014 **“Suriyeli Mülteciler: Türkiye'nin Müstakbel Vatandaşları”**. Akademik Perspektif, 1(3), 30-35.
- KARA, C. Ö. D. : 2016 **“Türkiye’de Yabancıların Çalışma Hakkı: Suriyelilerin İşgücü Piyasasındaki Durumu”**. Üsküdar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 2(2), 151-174.
- KARA, M. A. :2014 **“Türkiye’ye Yönelik Düzensiz Emek Göçü Ve Göçmen İstihdamı: İnşaat Sektörü Örneği”**. Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, 1-112
- KARABIYIK, İ. :2017 **“Türkiye’de Çalışma Hayatında Kadın İstihdamı”**. Marmara Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, 32(1), 231-260.

- KARAKAŞ, B., & ÇEVİK, Ö. C. :2016 **“Çocuk Refahı: Çocuk Hakları Perspektifinden Bir Değerlendirme”**. Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 18(3), 887-906.
- KAYA, İ., & EREN, E. Y. :2015 **“Türkiye’deki Suriyelilerin Hukuki Durumu: Arada Kalanların Hakları Ve Yükümlülükleri”**. SETA.
- KAYGISIZ, İ. :2017 **“Suriyeli Mültecilerin Türkiye İşgücü Piyasasına Etkileri”**. Friedrich Eberto Stiftung Yayınları. Dünyadan, 1-20.
- KAYNAK, M. : 2011 **“Kalkınma İktisadı”**, Gazi Kitabevi, 4. Baskı. ISBN 978-975-8875-99-1, Ankara.
- KAYPAK, Ş., & BİMAY, M. :2016 **“Suriye Savaşı Nedeniyle Yaşanan Göçün Ekonomik Ve Sosyo-Kültürel Etkileri: Batman Örneği”**. Batman Üniversitesi Yaşam Bilimleri Dergisi, 6(1), 84-110.
- KESİCİ, M. R. :2010 **“Türkiye Ekonomisinin Yüksek Büyüme Evresinde İstihdam ve İşsizlik”**. ISGUC The Journal of Industrial Relations and Human Resources, 12(3), 7-26.
- KILIÇ, D., & ÖZTÜRK, S. :2014 **“Türkiye’de Kadınların İşgücüne Katılımı Önündeki Engeller Ve Çözüm Yolları: Bir Ampirik Uygulama”**. Amme İdaresi Dergisi, 47(1), 107-130.
- KIZILGÖL, Ö. A. :2012 **“Kadınların İşgücüne Katılımının Belirleyicileri: Ekonometrik Bir Analiz”**. Doğu Üniversitesi Dergisi, 13 (1) 2012, 88-101
- KOÇAK, O., KESKİN, A. & YILDIZ, H. :2017 **“Suriyeli Göçmenlerin Türkiye Emek Piyasasına Etkileri ve Yalova Örneği”**, ss. 59-74.
- KOLAŞIN, U.G., GENÇ Y., KAVUNCU F: 2019 **“Suriyelilerin İşgücü Piyasasına Uyumu: Şanlıurfa, Hatay Ve Gaziantep’te İstihdam Olanakları”** BETAM. Bahçeşehir Üniversitesi Ekonomik ve Toplumsal Araştırmalar Merkezi, Araştırma Notu19/245

- KOLAŞIN, U.G., GENÇ Y., KAVUNCU F.: 2019 **“Suriyelilerin İşgücü Piyasasına Uyumu: İstanbul, Bursa Ve İzmir’de İstihdam Olanakları”** BETAM, Bahçeşehir Üniversitesi Ekonomik ve Toplumsal Araştırmalar Merkezi, Araştırma Notu 19/239.
- KORKMAZ, A., & KORKUT, A. G. G.: 2012 **“Türkiye’de Kadının İşgücüne Katılımının Belirleyicileri”**. Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 17(2), 41-65.
- KORKMAZ, E. E. : 2017 **“How Do Syrian Refugee Workers Challenge Supply Chain Management In The Turkish Garment Industry”**. International Migration Institut, University of Oxford (Working Papers, 133).
- KORKMAZ, M. : 2018 **“Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyelilerin Türkiye İşgücü Piyasasına Etkileri ve Değerlendirmeler”**. Sosyal Güvence, (13), 57-83.
- KURBAN, D., ‘V.D.’: 2006 **“Zorunlu Göç İle Yüzleşmek: Türkiye’de Yerinden Edilme Sonrası Vatandaşlığın İnşası”** (pp. 1-299). TESEV Yayınları.
- LELOUP, F.: 1996 **“Migration, A Complex Phenomenon”**. International Journal of Anthropology, 11(2-4), 101-115.
- LOAYZA, N., ULYSSEA, G., & UTSUMİ, T. : 2018 **“Informality and the Labor Market Effects of Mass Migration: Theory and Evidence from Syrian Refugees in Turkey”**. (Çevrimiçi) <https://events.barcelonagse.eu › live › files › 235...> 25 Ağustos 2019
- LORDOĞLU, K., & ASLAN, M. : 2016 **“En Fazla Suriyeli Göçmen Alan Beş Kentin Emek Piyasalarında Değişimi: 2011-2014”**. Çalışma ve Toplum, 49(2).
- METİN, B. : 2003 **“Türkiye’de İşgücü Piyasasının Genel Görünümüne İlişkin Sorunlar ve Çözüm Önerileri”**. Kamu-İş Dergisi, 7(2), 1-15.

- MÜLTECİLER
DERNEĞİ : 2019 “Türkiye’deki Suriyeli Sayısı” (Çevrimiçi)
<https://multeciler.org.tr/turkiyedeki-suriyeli-sayisi/> 20
Mayıs 2019
- NURDOĞAN, A. K., DUR, A. İ. B., & ÖZTÜRK, M. : 2016 “Türkiye'nin Mülteci Sorunu ve Suriye Krizinin Mülteci Sorununa Etkileri”. İş ve Hayat, 2 (4), 217-238.
- OECD: 2018 “Labour force participation rate” (Çevrimiçi)
<https://data.oecd.org/emp/labour-force-participation-rate.htm#indicator-chart>
- OECD: 2019 “Unemployment rate” (Çevrimiçi)
<https://data.oecd.org/unemp/unemployment-rate.htm>
- ORHAN, O., GÜNDOĞAR, S. S. & “Suriyeli Sığınmacıların Türkiye'ye Etkileri”. Ortadoğu Stratejik Araştırmalar Merkezi. (EDS.). :2015
- ÖZDEMİR, E. :2017 “Suriyeli Mülteciler Krizinin Türkiye'ye Etkileri”. Uluslararası Kriz ve Siyaset Araştırmaları Dergisi, 1(3), 114-140.
- ÖZGÜLER, V. C. :2018 “Kitlemel Göçlerin Emek Piyasalarına Etkisi: Türkiye'deki Suriyeliler”. Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi, (74), 77-102.
- ÖZPINAR, E., ÇİLİNGİR, Y. S., & DÜŞÜNDERE, A. T. :2016 “Türkiye'deki Suriyeliler: İşsizlik ve Sosyal Uyum”. Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı, 4.
- ÖZTÜRK, N. :2005 “İktisadi Kalkınmada Eğitimin Rolü”. Sosyoekonomi, 1(1).
- PRYTZ, Y. B. :2016 “Refugee or Migrant? What Corpora Can Tell”. Nordic Journal of English Studies, 15(2), 47-61.

- RESMÎ GAZETE, 2018 6356 Sayılı Sendikalar ve Toplu İş Sözleşmesi Kanunu Gereğince; İşkollarındaki İşçi Sayıları ve Sendikaların Üye Sayılarına İlişkin 2018 Temmuz Ayı İstatistikleri Hakkında Tebliğ, (Çevrimiçi) <http://www.resmigazete.gov.tr/>, 07 Nisan.2019
- SAĞLAM, S.: 2006 “Türkiye’de İç Göç Olgusu Ve Kentleşme”. Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları (HÜTAD), (5), 33-44.
- SANDAL, E. K., HANÇERKIRAN, M., & TIRAŞ, M. :2016 “Türkiye’deki Suriyeli Mülteciler ve Gaziantep İlindeki Yansımaları”. Gaziantep University Journal of Social Sciences, 15(2).
- SARAÇLI M., 2012 “Suriye Krizi’nin Zorunlu Göç Boyutu” **Medeniyet ve Kültür Araştırmaları Merkezi**, Mayıs 28, 2012, (Çevrimiçi) <http://mekam.org/mekam/suriye-krizinin-zorunlu-goc-boyutu> , 15 Haziran 2019
- SARITEKE, İ., KAHRAMAN, Ö. F., & AYDIN, A. :2018 “Türkiye’deki Suriyeli Nüfusun Hukuki Statüsü İle İlgili Bir Analiz”. Electronic Turkish Studies, 13(7).
- SIĞINMACILAR VE GÖÇMENLERLE DAYANIŞMA DERNEĞİ :2018 “Türkiye’de Geçici Koruma Altındaki Suriyeli Kadın ve Kız Çocukların İhtiyaç Analizi”,2018 (Çevrimiçi) file:///C:/Users/ACER/Downloads/Documents/The_Needs_Assessment_TR_WEB.pdf, 05 Temmuz 2019
- SİRKECİ, I. :2017 “Bir Güvensizlik Ülkesi Olarak Türkiye’nin Mültecileri, Suriyeliler Ve Türk Mülteciler”. Göç Dergisi, 4(1), 21-40.
- SOSYAL GÜVENLİK KURUMU, 2017 “Kayıt Dışı İstihdam Oranları” (Çevrimiçi) <http://www.sgk.gov.tr/wps/portal/sgk/tr/calisan/kayitdisi-istihdam/kayitdisi-istihdam-oranlari>, 20 Haziran 2019
- SÖZLEŞME, M. H. S. İ. :1951 “Cenevre Sözleşmesi”, Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği Türkiye Temsilciliği, 2016.

- ŞAHANKAYA ADAR, A. :2018 “Türkiye’de Yeni Prekarya Suriyeli İşgücü Mü?”. Çalışma ve Toplum, 56(1).
- ŞAHİN, L. :2007 “Türkiye İşgücü Piyasasının Yapısal Özellikleri Ve İşsizlik Sorunu”. Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi, (53), 543-575.
- ŞAHİN, M. C. & AYDEMİR, S. :2018 “Zorunlu-Kitlesel Göç Olgusuna Sosyolojik Bir Yaklaşım:Türkiye’deki Suriyeli Sığınmacılar Örneği”. Dini Araştırmalar, 21(53(15-06-2018)),121-148.
- ŞENTÜRK, F.:2015 “Türkiye’de İşgücü Piyasası ve İstihdamın Yapısı”. Sosyal Güvence, (7), 113-143.
- TANSEL, A., 2012 “2050’ye Doğru Nüfusbilim ve Yönetim: İşgücü Piyasasına Bakış”, TÜSİAD-Yayın, No: T/2012-11/536, İstanbul
- TAŞ, H. Y., KÜÇÜKOĞLU, M., & ÖZCAN, S :2016 “Türkiye’de Bulunan Suriyeli Göçmenlerin Barınma ve İstihdam Sorunları”. Ağustos 2016, (Çevrimiçi) <https://www.researchgate.net/publication/326978382> , 16 Mart 2019
- TAŞ, H., & BİLEN, M. :2014 “Avrupa Birliği Ve Türkiye’de Genç İşsizliği Sorunu Ve Çözüm Önerileri”. Hak İş Uluslararası Emek ve Toplum Dergisi, 3(6), 50-69.
- TATLIDİL, E., & XANTHACOU, Y. :2012 “Türk İşgücünün Yapısı Ve Avrupa Birliği İstihdam Politikaları”. Ege Akademik Bakış Dergisi, 2(2), 1-14.
- TUMEN, S. :2016 “The Economic Impact of Syrian Refugees on Host Countries: Quasi-Experimental Evidence From Turkey”. American Economic Review, 106(5), 456-60.
- TÜRKOĞLU, O. :2011 “Mülteciler Ve Ulusal/Uluslararası Güvenlik”. Uludağ Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 30(2), 101-118.

TÜSİAD ,2004

“Türkiye’de İşgücü Piyasasının Kurumsal Yapısı ve İşsizlik” Yayın No. TÜSİAD-T/2004-11/381

ULUDAĞ İHRACATÇI
BİRLİKLERİ GENEL
SEKRETERLİĞİ :2018

“Türkiye Tekstil Sektörü ve Bursa Raporu”(Çevrimiçi), http://www.uib.org.tr/tr/elektronik-kutuphane.html?t=Ar_Ge%2CRaporlar%2CTekstil, 07 Nisan 2019

UNHCR :2016

“Viewpoint: ‘Refugee’ or ‘migrant’ – Which is right?” (Çevrimiçi) <https://www.unhcr.org/55df0e556> 12 Haziran 2019

UNHCR :2016

“‘Refugees’ and ‘Migrants’ Frequently Asked Questions (FAQs)”(Çevrimiçi) <file:///C:/Users/ACER/Downloads/Documents/56e81c0d4.pdf>, 03 Mart 2019

UNHCR, 2019

“Syria Regional Refugee Response, Inter-agency Information Sharing “, 2019 (Çevrimiçi) <https://data2.unhcr.org/en/situations/syria>,

UNICEF: 2019

Türkiye’deki Suriyeli Çocuklar” (Çevrimiçi) <https://www.unicefturk.org/index.php/yazi/acil-durum-turkiyedeki-suriyeli-cocuklar> 07 Nisan 2019

UZUN, A. A. :2015

“Günümüzün Sosyal Ve Ekonomik Sorunu Olan Suriyelilerin Mülteci Ve Ekonomi Hukuku Bakımından Değerlendirilmesi”. Ankara Barosu Dergisi, (1).

ÜSTÜN, N. :2016

“Suriyelilerin Türk İşgücü Piyasasına Entegrasyonu Sorunlar Öneriler”. Konya Ticaret Odası Ekonomik Araştırmalar ve Proje Müdürlüğü Araştırma Raporu, Konya.

WORLD BANK, 2019

“Unemploent, female (% of female labor force) (modeled ILO estimate)”. Nisan 2019, (Çevrimiçi) <https://data.worldbank.org/indicator/SL.UEM.TOTL.FE.ZS> 06 Temmuz 2019

YILDIZ, T.,& YILDIZ, İ. :2017 **“Suriyelilerin Türkiye Ekonomisinde Kayıt Dışı İstihdama Etkileri Ve Bunun Yansıması Olarak Türkiye’ye Maliyetleri Üzerine Bir İnceleme”**. İktisadi İdari ve Siyasal Araştırmalar Dergisi, 2(3), 30-46.

YİLDİRİMCİ, E., SARIÇOBAN, K., & ÖZKAN, Ö. :2016 **“Ortadoğu'daki Çatışmalar Bağlamında Göç Sorunu”**. H. M. Paksoy (Ed.). Efil Yayınevi.

